

โครงการวิจัย

สาธารณรัฐยูเครนกับตัวแบบ CAGE

การวิเคราะห์เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศเพื่อการเปิดตลาดใหม่ของไทย

อาจารย์ ดร. ณัฐนันท์ คุณมาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจาก

กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช (ทุนพัฒนาอาจารย์ใหม่/นักวิจัยใหม่)

และ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กุมภาพันธ์ 2555

คำนำ

โครงการวิจัย สาธารณรัฐยูเครนกับตัวแบบ CAGE: การวิเคราะห์เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศเพื่อการเปิดตลาดใหม่ของไทย เกิดขึ้นจากความสนใจของผู้วิจัยในภูมิภาคยุโรปอยู่เป็นทุนเดิม ประกอบกับการสิ้นสุดสงครามเย็นและการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตในปี 1991 ทำให้การศึกษายุโรปได้ครอบคลุมทั้งทวีปอีกครั้งหนึ่ง โดยการศึกษาการเปลี่ยนผ่านเป็นประชาธิปไตยและระบบตลาดในยุโรปกลางและตะวันออกที่เคยเป็นอดีตประเทศสังคมนิยม ถือเป็น การสร้างองค์ความรู้สำคัญของภูมิภาคศึกษาในปัจจุบัน

ยูเครนถึงแม้เคยผนวกกับจักรวรรดิรัสเซียและสหภาพโซเวียตมาเป็นระยะเวลายาวนาน แต่ยูเครนเป็นบริเวณที่มีพลวัตของความเป็นตะวันตกและความเป็นยุโรปจากพื้นฐานดั้งเดิมทางประวัติศาสตร์ ยูเครนอยู่ในภาวะระหว่างความพยายามรักษาความเป็นยูเครน กับความพยายามครอบงำจากรัสเซีย หรือการหวนกลับคืนสู่ยูเครน (Nostalgic/ Sovietophile) มาโดยตลอด นอกจากนั้นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็งของประเทศถึงแม้อยู่ภายใต้ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจโลก ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่ายูเครนเป็นตลาดใหม่ที่มีความสำคัญ ดังนั้นแล้วนอกจากการสร้างองค์ความรู้ทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศของยูเครน งานวิจัยชิ้นนี้ยังได้เสนอเชิงประยุกต์ของความเป็นไปได้ในการเจาะตลาดใหม่ผ่านแนวคิดยุทธศาสตร์ระดับโลก (Global Strategy) หรือการใช้ตัวแบบ CAGE

งานชิ้นนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้จากหลายฝ่าย ในโอกาสแรกขอขอบคุณกองทุนรัชดาภิเษกสมโภช (ทุนพัฒนาอาจารย์ใหม่/นักวิจัยใหม่) ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนในเรื่องตำราและวารสารเกี่ยวกับกลุ่ม CIS อันเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยในโครงการนี้ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการให้ทุนสนับสนุนงานวิจัย รองศาสตราจารย์ ดร. จุฬินี เทียนไทย รองคณบดีฝ่ายวิจัยที่กรุณาให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรัตน์ โหราชัยกุล อดีตรองคณบดีฝ่ายวิจัยที่สนับสนุนให้สมัครทุนวิจัย คุณสุรีย์ สุธาโรจน์ และคุณนันทิยา มณีวงศ์ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกตลอดโครงการวิจัย และที่ขาดเสียไม่ได้ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ช่วยวิจัยที่ช่วยรวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูล ทั้งที่เป็นนิสิตปริญญาโทและปริญญาตรี อันได้แก่ พันธิตร์ ศรีสถาพร รตอ.ดิรัส ตฤณเดชะ เรืองวิทย์ สุกรเสพย์ และพรปวีณ์ ตรังคชสาร

อาจารย์ ดร. ณัฐนันท์ คุณมาศ

สารบัญ

คำนำ	ii
สารบัญ	iii
สารบัญตารางและแผนภูมิ	v
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์	4
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.4 สมมติฐานในการศึกษา	4
1.5 กรอบความคิดและระเบียบวิธีวิจัย	5
1.6 ขอบเขตในการศึกษา	12
1.7 วิธีการนำเสนอ	12
บทที่ 2 ประเมินปัจจัยทางด้านสังคมวัฒนธรรม (C-Culture) ของยูเครน	13
2.1 บทนำ: การก่อร่างทางวัฒนธรรมของยูเครน	13
2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์แห่งชาติกับการเมืองในยูเครน	16
2.3 ภาษากับอุปสรรคในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติในยูเครน	21
บทที่ 3 ประเมินปัจจัยทางด้านระเบียบการบริหาร (A-Administrative) ของยูเครน	25
3.1 พัฒนาการด้านการเมือง	25
3.2 ระบบรัฐสภา พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง และระบบราชการ	33
บทที่ 4 ประเมินปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (G-Geography) ของยูเครน	39
4.1 ที่ตั้งและลักษณะภูมิประเทศ	39
4.2 สภาพภูมิอากาศ	41
4.3 ทรัพยากรธรรมชาติ	42

สารบัญ (ต่อ)

4.4	ภูมิรัฐศาสตร์	44
4.5	ปัญหาสิ่งแวดล้อม	46
4.6	ภูมิศาสตร์เชิงสังคม	48
4.7	การคมนาคมและขนส่ง	50
บทที่ 5	ประเมินปัจจัยทางระบบเศรษฐกิจ (E-Economic) ของยูเครน	54
5.1	พัฒนาการและภาพรวมทางด้านเศรษฐกิจ	54
5.2	ศักยภาพทางเศรษฐกิจของยูเครน	65
บทที่ 6	ประเมินโอกาสในการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับยูเครน ตามปัจจัยCAGE	68
6.1	ประเมินตัวแบบ CAGE ที่เกี่ยวข้องกับการเปิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของไทย	68
6.2	ข้อเสนอแนะ	69
บรรณานุกรม		72
ประวัติผู้วิจัย		78

สารบัญตารางและแผนภูมิ

ตารางที่ 1.1 ตัวแบบ CAGE ในการวิเคราะห์ระดับประเทศ	7
ตารางที่ 3.1 การจัดอันดับและให้คะแนนความเป็นประชาธิปไตยในยูเครน	32
ตารางที่ 3.2 ผลการเลือกตั้งประธานาธิบดี 2010 รอบแรก	36
ตารางที่ 3.3 ผลการเลือกตั้งประธานาธิบดี 2010 รอบตัดสิน	36
ตาราง 4.1: เขตการปกครองในยูเครน (2011)	49
ตาราง 4.2: ข้อมูลระบบการคมนาคมในยูเครน (2010)	52
แผนภูมิที่ 3.1 สิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง (1991-2007)	31
แผนภูมิที่ 3.2 การจัดลำดับความยากง่ายในการดำเนินธุรกิจของยูเครนจากทั้งหมด 181 ประเทศ (2008)	37

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ยูเครนตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของภูมิภาคยุโรปกลาง โดยมีขนาดพื้นที่ 604,000 ตารางกิโลเมตร มีเมือง Kiev เป็นเมืองหลวง และมีเมืองใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางทางธุรกิจ 3 แห่ง คือ Dnipropetrovsk, Donetsk และ Odesa ที่อยู่บริเวณทะเลดำ ประชากรในประเทศมีประมาณ 46 ล้านคน ซึ่งมีทั้งผู้นับถือศาสนาคริสต์ทั้งคาทอลิกและออร์ทอด็อกซ์ ส่วนภาษาราชการคือภาษายูเครน และอนุญาตให้ใช้ภาษารัสเซียและภาษาอื่นๆ ได้ สภาพภูมิศาสตร์ของยูเครน ค่อนข้างเอื้อต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะความอุดมสมบูรณ์ในดิน ที่เหมาะแก่การเพาะปลูก รวมทั้งอากาศที่เหมาะสมในการปลูกธัญพืช ข้าวโพด ทานตะวัน และบีทรูท ยูเครนถือเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของอดีตสหภาพโซเวียต ในขณะที่ทางด้านอุตสาหกรรมนั้น ยูเครนเป็นศูนย์กลางในการผลิตเหล็กและเครื่องจักรซึ่งเป็นสินค้าส่งออกหลักตั้งแต่สมัยอยู่ภายใต้สหภาพโซเวียต ยูเครนยังมีความสามารถทางด้านการผลิตพลังงานนิวเคลียร์ แม้ว่าภายหลังการแยกตัวจากสหภาพโซเวียตเป็นรัฐอิสระ ระบบประชาธิปไตยของประเทศยังมีความเปราะบาง และยังคงอยู่ในกระบวนการปฏิรูปมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด ยูเครนกลับมีการเติบโตของเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ มีการเติบโตทางเศรษฐกิจในทิศทางบวกตั้งแต่ปี 1999 เป็นต้นมา และมีการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 6 ต่อปีระหว่างช่วงปี 2000 ถึง 2008¹ ถึงแม้จะเข้าสู่ช่วงภาวะวิกฤติเศรษฐกิจโลก ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจตกต่ำในช่วงปี 2009 แต่ยูเครนสามารถกลับมามีการเจริญเติบโตที่เป็นบวกอีก ในปี 2010 และ 2011² ซึ่งเป็นสถิติที่หาได้ยากยิ่ง

นอกจากนั้น ยูเครนมีการขยายตัวในภาคส่งออกอย่างมาก³ ซึ่งมีการเติบโตอย่างรวดเร็วในทศวรรษที่ 2000 ซึ่งจัดว่ามีการเติบโตของปริมาณการส่งออกถึงสามเท่าตัว เนื่องจากความต้องการเหล็กและเคมีภัณฑ์ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกส่วนใหญ่ จากตลาดขนาดใหญ่อย่างจีนและรัสเซีย ซึ่งส่งผลต่อราคาที่สูงขึ้นของสินค้าดังกล่าวในตลาดโลก และสามารถสร้างกำไรให้แก่ยูเครนเป็นอย่างมาก และจากนโยบาย

¹ C. Fred Bergsten, foreword to *How Ukraine became a market economy and democracy* in Anders Åslund (Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2009), pp. xiii.

² CIA World FACTBOOK. 2012. Europe: Ukraine. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html>. (accessed January 13, 2012)

³ Anders Åslund, *How Ukraine became a market economy and democracy* (Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2009). p. 13.

มุ่งตะวันตกของยูเครนนั้น ส่งผลให้ปริมาณการค้ากับสหภาพยุโรปเพิ่มขึ้นมากตามลำดับ⁴ ความพยายามในการเปิดตลาดของยูเครนนั้น สามารถขยายและรองรับการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติ (Foreign Direct Investment—FDI) เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการบริหารงานของ Viktor Yushenko⁵ โดยจากสถิติพบว่าหนึ่งในห้าของการลงทุนเป็นของชาวต่างชาติ โดยเฉพาะกลุ่มการลงทุนจากเยอรมนีในอุตสาหกรรมเหล็กกล้า คือ Mittel Group ที่เข้ามาลงทุนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และขยายจำนวนการลงทุนถึง 2 เท่าในปี 2005 โดยการซื้อบริษัท Krivoryzhstal ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมเหล็กที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของยูเครนเป็นจำนวน 5 พันล้านเหรียญสหรัฐ⁶ นอกจากนั้น ยังคงมีการขยายตัวของการลงทุนในด้านอื่นด้วย เช่น ภาคธนาคาร เกษตรกรรม สินค้าอุปโภคบริโภค การค้าปลีก อุตสาหกรรมยานยนต์ เป็นต้น

จากข้อได้เปรียบของยูเครนข้างต้น เป็นปัจจัยให้ประชากรยูเครนมีรายได้และความต้องการบริโภคเพิ่มสูงขึ้น จุดแข็งสำหรับโอกาสการค้าการลงทุนกับไทย เกี่ยวเนื่องกับความต้องการในการบริโภคและอุปโภคของชาวยูเครนซึ่งมีศักยภาพสูง โดยจะสังเกตได้ว่าที่ผ่านมา มูลค่าการนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภค เช่น รถยนต์ สินค้าอาหารสด อาหารแปรรูป และสิ่งทอ มีอัตราการขยายตัวอย่างมาก จึงนับเป็นโอกาสดีที่สินค้าไทยซึ่งมีศักยภาพในการแข่งขันในกลุ่มสินค้านี้จะสามารถขยายการส่งออกสู่ยูเครนถึงแม้ว่าในอดีต ไทยเป็นฝ่ายขาดดุลการค้ามาโดยตลอด ดังนั้นควรมีการขยายการค้าและการลงทุนกับยูเครนมากขึ้น เนื่องจากกำลังเป็นตลาดที่ขยายตัวในทางด้านอุปสงค์และมีขนาดใหญ่ขึ้นเอง

ไทยและยูเครนนั้น มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตตั้งแต่ปี 1992 โดยความสัมพันธ์ในส่วนของภาครัฐบาลได้เริ่มต้นจากความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือ ทวิภาคี (Joint Commission) ระหว่างไทยกับยูเครน ที่ลงนามเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2002 และมีการขยายตัวของการค้าด้วยข้อตกลงสองฉบับในปี 2004 ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการยกเว้นการจัดเก็บภาษีซ้อน และความตกลงว่าด้วยการบริการเดินอากาศ โดยในปัจจุบัน ไทย-ยูเครน กำลังอยู่ในระหว่างการจัดทำความตกลงทางการค้าทวิภาคี ในขณะที่ภาคเอกชนนั้น ได้มีความตกลงระหว่างสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยกับสภาหอการค้าและอุตสาหกรรมแห่งสาธารณรัฐยูเครน⁷

⁴ Anders Aslund 2009, pp. 14-15.

⁵ Anders Aslund 2009, p. 17.

⁶ Anders Aslund 2009, p. 19.

⁷ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, "ข้อมูลการค้าระหว่างไทย-ยูเครน," available at [http://www.dtn.go.th/vtl_upload_file/1250752695625/ukrain_trade\(%E0%B8%AA.%E0%B8%84.09\).doc](http://www.dtn.go.th/vtl_upload_file/1250752695625/ukrain_trade(%E0%B8%AA.%E0%B8%84.09).doc).

ยูเครนเป็นประเทศคู่ค้าอันดับสามของไทยในกลุ่ม CIS รองจากรัสเซียและอาร์เซอร์ไบจาน จากตารางที่ 2 มีปริมาณการค้ารวมระหว่างไทยกับยูเครนในปี 2010 มูลค่า 683 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มจากเดิมในปี 2009 296.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (มูลค่ารวม 385.91 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) โดยไทยเป็นฝ่ายขาด

ดุลการค้า โดยส่งออกไปยูเครน 106 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ นำเข้า 577 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สำหรับในสามไตรมาสแรกของปี 2011 มีมูลค่าการค้า 499.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ โดยไทยยังเป็นฝ่ายขาดดุลการค้า เช่นเดิม โดยมีการส่งออกไปยังยูเครนมูลค่า 154 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ นำเข้ามูลค่า 346 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สินค้าส่งออกที่สำคัญได้แก่ เครื่องไฟฟ้า ผลไม้กระป๋อง ผลิตภัณฑ์พลาสติก อัญมณีและเครื่องประดับ เสื้อผ้าสำเร็จรูป ผลิตภัณฑ์ยาง เป็นต้น สินค้านำเข้าที่สำคัญ เหล็ก เหล็กกล้า ยานเกราะล้อยาง สินแร่โลหะอื่นๆ ปุ๋ย และยากำจัดศัตรูพืช ไม้ซุง และไม้แปรรูป ในปี 2009 ไทยนำเข้าเหล็กจากยูเครนร้อยละ 4.35 ของการนำเข้าเหล็กจากต่างประเทศ ซึ่งเหล็กมีสัดส่วนถึงร้อยละ 83.24 ของมูลค่าสินค้านำเข้าจากยูเครน

กล่าวโดยสรุป ทิศทางดุลการค้าระหว่างไทยกับยูเครนเป็นผลมาจากมูลค่าการนำเข้าเหล็ก เหล็กกล้า และผลิตภัณฑ์จากยูเครนของไทยที่เปลี่ยนแปลงขึ้นลงทุกปี เพราะสินค้าที่ไทยนำเข้าจากยูเครนมีรูปแบบเดียวกับรัสเซีย และกลุ่มประเทศ CIS อื่น คือสินค้าที่มีมูลค่าสูงอย่างเหล็กและสินแร่ต่างๆ และไทยก็ขาดดุลการค้ากับรัสเซียเช่นกัน แต่หากพิจารณามูลค่าการส่งออกจากไทยไปยูเครนแล้ว พบว่ามีการขยายตัวต่อเนื่องนับจากปี 2000 เป็นต้นมา โดยมีสินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น ไมโครเวฟ ตู้เย็น สินค้าอาหาร เช่น ข้าว สินค้าผลไม้กระป๋องและแปรรูป รวมทั้งยางพารา เป็นสินค้าที่มีศักยภาพในการส่งออก และสิ่งที่น่าสนใจอีกประการคือ ธุรกิจภาคบริการ โดยเฉพาะการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจากยูเครนเป็นกลุ่มตลาดใหม่ที่มีการขยายตัวเป็นอย่างมาก โดยจำนวนนักท่องเที่ยวชาวยูเครนที่เดินทางมาไทยประมาณ 41,532 คนในปี 2011^๑

ภายหลังการทลายกำแพงเบอร์ลินและการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตในปี 1989 และ 1991 ตามลำดับ โอกาสในการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกันเริ่มมีทิศทางที่ดีขึ้น ทั้งเนื่องจากความแตกต่างทางอุดมการณ์ของโลกเสรีประชาธิปไตยและโลกสังคมนิยมไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินความสัมพันธ์เหมือนในอดีต ตลาดในกลุ่มประเทศ CIS เป็นกลุ่มตลาดเกิดใหม่ที่นำจับตาของโลก นอกเหนือไปจากตลาดละตินอเมริกาและแอฟริกา เพราะยูเครนและประเทศกลุ่ม CIS มีความเสี่ยงในเรื่องศักยภาพในการแข่งขันกับประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจน้อยกว่า และในมุมมองกลับกันรัสเซียและกลุ่ม CIS มิได้มองไทยในฐานะเป็นภัยคุกคามหรือเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ ประการที่สอง ลักษณะที่ตั้งของไทยกับยูเครน ใกล้เคียงกันมากกว่าบริเวณแอฟริกา และละตินอเมริกา ประการสุดท้ายการที่ไทยมีมูลค่าการส่งออกไปยังบริเวณรัสเซียและกลุ่มเครือรัฐเอกราชน้อยกว่าบริเวณอื่นๆ ก็เป็นเครื่องพิสูจน์ได้ว่า ความอึดตัวของ

^๑สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง 2555 สถิติการเดินทางเข้าออกจำแนกตามสัญชาติและประเภทการตรวจลงตรา available at <http://www.immigration.co.th> (สืบค้น 20 มกราคม 2554)

ตลาดนั้นยังไม่เกิดขึ้น เพียงแต่รอวันที่ไทยจะสามารถใช้ยุทธศาสตร์และองค์ความรู้ที่เหมาะสมในการเจาะตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต นอกจากนั้นตลาดการค้าดั้งเดิมของไทยไม่ว่าจะเป็นจีน ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป ก็เริ่มอยู่ในภาวะอึมครึมสำหรับการค้าและการลงทุนของไทย ทั้งในเรื่องอุปสรรคทางการแข่งขัน กำลังซื้อที่ลดลงจากวิกฤติเศรษฐกิจ และมาตรการปกป้องทางการค้าในหลายรูปแบบ⁹ หรือแม้แต่ข้อจำกัดของตลาดกลุ่มอาเซียน ถึงแม้ว่ากำลังก้าวสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีเป้าหมายในปี 2015 ก็ตาม เพราะต่างก็มีทรัพยากรธรรมชาติคล้ายคลึงและผลิตสินค้ากลุ่มประเภทเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ในการเข้าถึงตลาดใหม่ มีความจำเป็นที่ต้องมีการวิเคราะห์เศรษฐกิจการเมืองของประเทศนั้นๆ และยุทธศาสตร์ประกอบเพื่อประเมินอุปสรรคทางด้านสังคมวัฒนธรรม รูปแบบการบริหารสภาพทางภูมิศาสตร์ และระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ยังเป็นสิ่งสำคัญที่ควรนำมาพิจารณาใช้ในการศึกษาเพื่อการพัฒนาความสัมพันธ์ของภาคธุรกิจต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์

งานวิจัยนี้จัดทำขึ้นเพื่อพิจารณาปัจจัยทางด้านความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม รูปแบบการบริหาร สภาพทางภูมิศาสตร์ ระบบเศรษฐกิจ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและใช้ในการประเมินโอกาสและสร้างข้อเสนอแนะในการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและยูเครน

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานภาษาไทยชิ้นแรกหลังสงครามเย็นและการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียต ที่ทำการศึกษาเชิงประยุกต์ในประเด็นของความสัมพันธ์ไทย-ยูเครน และเพื่อเสนอแนะในการเข้าถึงตลาดใหม่ของไทย

1.4 สมมติฐานในการศึกษา

โอกาสในการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับยูเครน ขึ้นอยู่กับข้อแตกต่างและระยะห่างทางปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม ระบบการบริหาร ภูมิศาสตร์ และระบบเศรษฐกิจ

⁹ ญูรินทร์ คุณมาศ (2551) พาหระดในการปกป้องสินค้าเกษตร ไทยไปยังสหภาพยุโรป การประชุมรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 10 คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

1.5 กรอบความคิดและระเบียบวิธีวิจัย

ความท้าทายของการศึกษาตลาดใหม่อย่างยูเครน เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอนภายในประเทศของตลาดใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในการเจาะตลาดเกี่ยวกับการบริโภคในท้องถิ่นของตลาดใหม่ และองค์ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจการเมืองในบริเวณนั้น รายงานวิจัยจึงเห็นความสำคัญในระยะห่าง (distance) ระหว่างไทยและตลาดใหม่ ซึ่งตัวแบบที่ผู้วิจัยเลือกใช้เพื่อความเป็นไปได้ในความร่วมมือ โอกาสทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับตลาดใหม่ และระบุนภาคเศรษฐกิจและธุรกิจที่เป็นไปได้คือตัวแบบ CAGE ในการวัดระยะห่างซึ่งพัฒนาโดย Pankaj Ghemawat¹⁰ นักวิชาการเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ที่ปรับใช้วิธีการศึกษาตัวแบบแรงดึงดูด (gravity model) ของเซอร์ไอแซค นิวตัน มาเพื่ออธิบายปฏิสัมพันธ์ในระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ดังนั้นสมมติฐานของตัวแบบสามารถคาดการณ์และอธิบายว่าระบบการค้าระหว่างประเทศจะผันแปรตามขนาดทางเศรษฐกิจ (economic size) และแปรผกผันต่อระยะห่างทางกายภาพ (physical distance) ซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะในความสัมพันธ์ทวิภาคี¹¹

การวัดระยะห่างโดยตัวแบบ CAGE ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า โลกปัจจุบันอยู่ในสภาวะกึ่งโลกาภิวัตน์ (Semi-Globalization)¹² ซึ่งให้ความสำคัญกับพรมแดนทางกายภาพที่ยังคงบทบาทสำคัญซึ่งทำให้กระบวนการโลกาภิวัตน์ไม่สามารถบรรลุได้อย่างสมบูรณ์ ต่างจากวาทกรรมกระแสโลกาภิวัตน์อันเชื่องกราก อาทิ โลกไร้พรมแดนและโลกแบน¹³ โดยทอมัส ฟรีดแมน ที่เชื่อว่าพรมแดนทางกายภาพได้หมดความสำคัญ ซึ่งส่งเสริมให้ปฏิสัมพันธ์ข้ามพรมแดนมีมากขึ้นหรือแนวคิดของ เท็ด เลวิท ที่ให้ความสำคัญกับโลกาภิวัตน์ของตลาด (Globalization of markets) และโลกาภิวัตน์ทางการผลิต (Globalization of productions) ว่าเป็นกระแสหลักของระบบเศรษฐกิจโลก

จากสภาวะกึ่งโลกาภิวัตน์ดังกล่าว ปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศ หรือในที่นี้คือไทยและยูเครน ยังขึ้นอยู่กับสิ่งกีดขวางและอุปสรรคต่างๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างกันอันประกอบไปด้วยระยะห่างทางวัฒนธรรม (Cultural distance) ระยะห่างทางระเบียบการบริหาร (Administrative distance)

¹⁰ Pankaj Ghemawat, *Redefining Global Strategy: Crossing Borders in a World Where Differences Still Matter* (Boston: Massachusetts, 2007).

¹¹ Pankaj Ghemawat 2007, p. 37

¹² Pankaj Ghemawat, p.IX

¹³ Thomas L. Friedman, *The World is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century* (New York: Farrar Straus and Giroux, 2005).

ระยะห่างทางภูมิศาสตร์ (Geographic distance) และระยะห่างทางเศรษฐกิจ (Economic distance) หรือเรียกตามอักษรนำว่า “ตัวแบบ CAGE”¹⁴ (ดูตารางที่ 1.1) องค์ประกอบทั้งสี่มีความเกี่ยวเนื่องกัน (Intertwine) เช่น ประเทศที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดทางด้าน การบริหาร และอยู่ในเขตการค้าเสรีเดียวกัน มักจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดทางด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ด้วย กระนั้นก็ตาม การแยกประเภทตัวชี้วัดทั้ง 4 ประการสามารถสร้างความท้าทาย (Challenges) และโอกาส (Opportunities) ที่แตกต่างกันได้ ซึ่งถ้าวัดปัจจัยทั้ง 4 ประการจะช่วยให้เราสามารถหลีกเลี่ยงการพิจารณาข้อแตกต่างหรือระยะห่างอย่างขาดเหตุผล (physic distance) ซึ่งมาจากสัญชาตญาณและความเชื่อในอดีต โดยใช้หลักฐานที่เห็นได้จริงมาประกอบการวิเคราะห์

ระยะห่างและความแตกต่างในระดับทวีปเกิดจากระบบพรมแดนของรัฐอธิปไตยที่มีความสำคัญมากที่สุด และคำถามจึงเกิดในประการต่อมาคือวิธีการจัดการความแตกต่างดังกล่าว กรณีศึกษาในปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทย-ยูเครน โดยใช้ตัวแบบ CAGE สามารถเป็นตัวอย่างในการศึกษาความแตกต่างและระดับความแตกต่าง (degree of differences) มากกว่าที่จะศึกษาในเชิงสัมบูรณ์ (absolute term) ที่มีการแบ่งแยกอย่างชัดเจนระหว่างความแตกต่างและความคล้ายคลึง ดังนั้นตัวแบบ CAGE จะทำการศึกษาในความแตกต่างที่เกิดจากบริบทเฉพาะเหตุการณ์หรือความสัมพันธ์ ใจความสำคัญของตัวแบบคือ การศึกษาความแตกต่างในความแตกต่าง (difference of difference) รวมทั้งการสร้างฐานคิดในการแยกแยะระดับความแตกต่าง โดยเปรียบเทียบประเทศที่มีความใกล้เคียงและห่างไกลโดยสัมพันธ์จากเกณฑ์การพิจารณา

นอกจากนั้น ตัวแบบ CAGE แสดงให้เห็นถึงแบบแผนปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่รอบด้านมากกว่ารูปแบบการค้าโดยทั่วไปที่มุ่งเน้นความสำคัญของการคำนวณต้นทุนที่เกิดขึ้นจากระยะห่างทางภูมิศาสตร์ เช่น ผลกระทบจากระยะห่างเชิงลบ (negative distance) จะส่งผลกระทบต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (foreign direct investment) การลงทุนในตราสาร การอ้างอิงเอกสาร สิทธิบัตร ระบบการค้าและธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ โดยความรุนแรงของผลกระทบจะผันแปรไปตามรูปแบบของปฏิสัมพันธ์เฉพาะกรณี¹⁵ นอกจากนี้ตัวแบบ CAGE สามารถประเมินได้มากกว่าดัชนีความสามารถทางการแข่งขันของที่ประชุมเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ซึ่งให้ข้อมูลทางคุณลักษณะทางเศรษฐกิจของประเทศใดประเทศหนึ่ง การจัดลำดับความสามารถในการแข่งขันข้างต้น จะขึ้นกับระดับในการเปิดรับการลงทุน (degree of openness) ต่อเศรษฐกิจโลกที่วัดจากการกำหนดอัตราภาษีศุลกากร การจำกัดการนำเข้า การให้สิทธิพิเศษทางการค้า (trade preference) ซึ่งจะเป็นบริบทที่สำคัญ เมื่อ

¹⁴ Pankaj Ghemawat 2007, 40-45

¹⁵ Pankaj Ghemawat 2007, 39

ตารางที่ 1.1 ตัวแบบ CAGE ในการวิเคราะห์ระดับประเทศ

	ระยะห่างทางวัฒนธรรม	ระยะห่างทางระบบการบริหาร	ระยะห่างทางภูมิศาสตร์	ระยะห่างทางเศรษฐกิจ
การวิเคราะห์หับคู่ระหว่างสองประเทศในระดับทวีป	ความแตกต่างทางภาษา ความหลากหลายทางเชื้อชาติและการขาดความเชื่อมโยงกันระหว่างเชื้อชาติต่างๆ ความแตกต่างทางศาสนา การขาดความไว้วางใจ ค่านิยม ความเชื่อและปทัสถานที่แตกต่างกัน	ไม่มีสายสัมพันธ์ทางอาณานิคมเดิม ไม่ได้มีสมาชิกภาพในกลุ่มการค้าในระดับภูมิภาคเดียวกัน ขาดเงินตราสกุลเดียวกัน ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกัน	ระยะห่างทางกายภาพ พรมแดนทางบกไม่เชื่อมต่อกัน พิกัดเวลาที่แตกต่าง สภาพภูมิอากาศและสภาพแวดล้อมที่แตกต่าง	ความแตกต่างระหว่างประเทศ ร่ำรวยและประเทศยากจน ความแตกต่างในด้านทุนและคุณภาพของทรัพยากร ธรรมชาติ ทรัพยากรทางการเงิน ทรัพยากรมนุษย์ สาธารณูปโภค ข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้
การวิเคราะห์ประเทศใดประเทศหนึ่งหรือในระดับพหุภาคี	การโคดเคี้ยวตนเอง ระเบียบจารีตดั้งเดิม	ระบบเศรษฐกิจแบบปิดหรือไม่ใช่ระบบตลาดเสรี มีการล่าเหยียดและเลือกปฏิบัติภายในประเทศ ขาดสมาชิกภาพในองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญ มีสถาบันที่อ่อนแอและคอร์รัปชัน	สภาพภูมิศาสตร์ที่ไม่มีทางออกทะเล ขาดเส้นทางคมนาคมเร็วภายในประเทศ ขนาดของประเทศ ขาดเครือข่ายทางการขนส่งและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	ขนาดทางเศรษฐกิจ รายได้ประชาชาติอยู่ในระดับต่ำ

ที่มา: Pankaj Ghemawat, *Strategy and the Business Landscape*, 3rd ed. (New Jersey: Prentice Hall, 2009), p. 41

พิจารณาปฏิสัมพันธ์ของประเทศต่างๆในระดับพหุภาคี แต่การพิจารณาจากตัวแบบ CAGE จะสนใจความสัมพันธ์ทวิภาคีในการพิจารณามากกว่าการพิจารณาในรูปแบบเอกภาคีหรือพหุภาคี งานวิจัยชิ้นนี้จะให้ความสำคัญกับอิทธิพลในความสัมพันธ์แบบทวิภาคีที่ประยุกต์จากตัวแบบแรงดึงดูด ซึ่งจะสะท้อนเหตุการณ์ใหม่ (novelty) ที่จะเกิดขึ้นจากลักษณะเฉพาะในความสัมพันธ์ชุดหนึ่ง รวมทั้งผลกระทบจากความสัมพันธ์นั้น¹⁶

C- ระยะห่างวัฒนธรรม (Cultural distance)

วัฒนธรรม (culture)¹⁷ หมายถึงคุณลักษณะทางสังคมที่ดำรงอยู่ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม ที่ไม่ใช่กลไกหรืออำนาจของรัฐ โดยรัฐ คือผู้ร่างและบังคับใช้กฎหมาย สมมติฐานเบื้องต้นในประเด็นนี้คือ ความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรมระหว่างประเทศต่างๆ มีแนวโน้มที่จะลดทอนหรือกีดขวางปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัน¹⁸ ระยะห่างทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย ความแตกต่างทางด้านภาษา ความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์หรือชนชาติ และศาสนา ประกอบกับการขาดความเชื่อถือและความไว้วางใจระหว่างกัน และยังรวมถึงความหลากหลายทางความเชื่อและปทัสถานในเรื่องความเสมอภาค (โดยเฉพาะเมื่อแต่ละประเทศมีคำจำกัดความหรือมีการบัญญัติสิทธิและหน้าที่ ทางการเมืองและเศรษฐกิจที่ต่างกันอย่างเห็นเป็นผลมาจากความเชื่อต่างกัน) นอกจากนั้น คุณลักษณะทางวัฒนธรรมจะมีรายละเอียดบางประการ เช่น ความหมายของสีในบางวัฒนธรรม เป็นต้น ทั้งหมดนี้ถือเป็นความละเอียดอ่อนในการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ในกรณีของยูเครน ทศนคติและมุมมองต่อประเทศเพื่อนบ้านและมหาอำนาจอย่างรัสเซียและสหภาพยุโรป รวมถึงทัศนคติต่อชาวต่างชาติและกระบวนการโลกาภิวัตน์จะนำมาพิจารณาด้วย

การทำธุรกิจข้ามพรมแดนในยุคปัจจุบันได้รับผลกระทบจากความแตกต่างทางชาติพันธุ์และศาสนาเป็นอย่างมาก การศึกษาจะชี้ให้เห็นถึงปัจจัยทางวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความอ่อนไหวทางเศรษฐกิจในระดับระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอุปสงค์ที่มีต่อสินค้าหนึ่งๆ เช่น กรณีสินค้าประเภทอาหารจะเป็นอันดับแรกที่จะมีความอ่อนไหวต่อระยะห่างทางวัฒนธรรม อันได้แก่อิทธิพลทางด้านชาติพันธุ์และศาสนา และปัจจัยอีกประการหนึ่งคือ สินค้าเหล่านี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับอัตลักษณ์การบริโภคที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงในกลุ่มสังคม¹⁹ ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมสามารถมีผลกระทบกับสินค้าอุตสาหกรรมเช่นกัน และเกี่ยวเนื่องกับปัจจัยอื่นๆ เช่น สภาพภูมิศาสตร์และระบบเศรษฐกิจ เช่น กรณีศึกษาของชาวญี่ปุ่นที่ขึ้นขอบรถยนต์

¹⁶ Pankaj Ghemawat 2007, 40

¹⁷ Pankaj Ghemawat 2007, 41-42

¹⁸ Pankaj Ghemawat 2007, 42

¹⁹ Pankaj Ghemawat 2007, 50

ขนาดเล็ก ได้สะท้อนถึงบรรทัดฐานทางสังคมญี่ปุ่นที่มีผลต่อข้อพิจารณาทางเศรษฐกิจ และพื้นที่อื่นจำกัดภายในประเทศ ปัจจัยทางวัฒนธรรมเหล่านี้ล้วนต่างส่งผลกระทบต่อปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ดังนั้นลักษณะความสัมพันธ์แบบทวิภาคี อันมีรูปแบบของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และกิจกรรมทางเศรษฐกิจในลักษณะข้ามพรมแดน มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างไทยและยูเครน ในด้านการค้าระหว่างประเทศและการลงทุนระหว่างกัน

A- ระยะห่างทางระเบียบการบริหาร (Administrative distance)

ระเบียบการบริหาร (administration)²⁰ หมายถึงกฎหมาย นโยบาย สถาบันและองค์กรที่เกิดจากกระบวนการทางการเมืองและบังคับใช้ระเบียบดังกล่าวโดยอำนาจรัฐหรือรัฐบาล ซึ่งส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจในลักษณะข้ามพรมแดน²¹ นอกจากนี้ การเป็นภาคีในข้อตกลงระหว่างประเทศและสมาชิกภาพในองค์การระหว่างประเทศ ข้อตกลงการค้าร่วมกันหรือการใช้เงินตราสกุลเดียวกัน (common currency) ก็จัดอยู่ในข่ายขององค์ประกอบนี้ อนึ่ง สายสัมพันธ์ทางอาณานิคมเดิมของประเทศเมืองแม่กับประเทศอาณานิคมก็สามารถนำมาพิจารณาประกอบได้ด้วย การวิเคราะห์สถิติชี้ว่า แม้ว่าปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบอาณานิคมและประเทศในอดีตสหภาพโซเวียตจะสิ้นสุด แต่ความสัมพันธ์รูปแบบผู้ปกครองอาณานิคมและผู้อยู่ใต้ปกครอง รวมทั้งประเทศที่อยู่ใต้อาณัติของสหภาพโซเวียตยังส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศได้ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ ความคุ้นเคยทางวัฒนธรรม (cultural familiarity) ความคล้ายคลึงในระบบกฎหมาย รวมทั้งความคล้ายคลึงทางการบริหารและวัฒนธรรม แบบแผนปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวอาจมีอิทธิพลมากกว่าผลกระทบต่อเชิงกายภาพทั้งความแตกต่างด้านขนาดและระยะห่างทางภูมิศาสตร์²² ตัวอย่างทางการเมืองอื่นๆยังหมายรวมถึงการให้สิทธิพิเศษความสัมพันธ์ทางการค้า สามารถสร้างและเพิ่มการค้าได้อย่างชัดเจน เช่นกรณีของระบบการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรของสหภาพยุโรปตลอดช่วงครึ่งหลังของศตวรรษ²³

นโยบายของรัฐบาลทางด้านเศรษฐกิจก็มีส่วนสำคัญ เช่นนโยบายปกป้องทางการค้าจากภายนอกในอุตสาหกรรมที่มีความอ่อนไหวอันได้แก่ อุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มผลประโยชน์หรือพลเมืองในวงกว้าง อุตสาหกรรมที่รัฐเป็นผู้ผลิตรายใหญ่และเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ (national champion) ที่มีมิติ

²⁰ Pankaj Ghemawat 2007, 42-44

²¹ Pankaj Ghemawat 2007, 44

²² Pankaj Ghemawat 2007, 43

²³ Natthanan Kunnamas, Old, New and Scare Protectionisms: Thailand's Agricultural Exports to the EU, Unpublished PhD Thesis, University of Leeds, 2008.

ความทันสมัยและความสามารถทางการแข่งขัน อุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ และอุตสาหกรรมที่มีต้นทุนจมในระดับสูง (high sunk cost) หมายถึงอุตสาหกรรมที่ต้องการการลงทุนขนาดใหญ่ และอุตสาหกรรมที่มีข้อจำกัดตามลักษณะเฉพาะทางภูมิศาสตร์²⁴ ธุรกิจอุตสาหกรรมเหล่านี้มักจะได้รับ การสนับสนุนจากรัฐบาลในรูปแบบของเงินอุดหนุนและการกีดกันการนำเข้า นอกจากนี้ นโยบายในการสร้างมาตรฐานทางด้านแรงงาน สิ่งแวดล้อม และสุขอนามัยที่แตกต่าง อันเป็นผลให้ลดแรงจูงใจแก่ภาคธุรกิจเอกชนในการมีปฏิสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนในต่างประเทศ หรือนโยบายแทรกแซงตลาดและควบคุมราคาต่อสินค้าที่มีความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน หรือบริการที่เป็นสวัสดิการสังคม เช่น สาธารณสุข ไฟฟ้า ประปา เป็นปัจจัยสำคัญประกอบการพิจารณา

G- ระยะห่างทางภูมิศาสตร์ (Geographical distance)

ภูมิศาสตร์ (geography)²⁵ ในที่นี้หมายถึงระยะห่างทางกายภาพคือที่ตั้งและพรมแดนที่ติดต่อกันทั้งทางบกและทางน้ำ ภูมิประเทศและรวมถึงสภาพภูมิอากาศ (Climate) พิกัดพื้นที่เวลา (Time zone) ทางออกทะเล สาธารณูปโภคทางด้านท่าเรือ จุดตรวจ จุดขนถ่ายสินค้า เส้นทางการคมนาคมและการติดต่อสื่อสาร ซึ่งอิทธิพลขององค์ประกอบทางด้านภูมิศาสตร์มีส่วนสำคัญต่อปฏิสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจข้ามพรมแดนระหว่างกันอย่างยิ่งยวด ส่วนใหญ่เป็นปรากฏการณ์เกิดขึ้นตามธรรมชาติและส่วนน้อยเป็นกระบวนการแทรกแซงจากการกระทำของมนุษย์ ระยะห่างทางภูมิศาสตร์ถือส่วนประกอบสำคัญของตัวแบบ CAGE ในเบื้องต้น ต้นทุนในการขนส่งถือเป็นปัจจัยในลำดับต้นๆที่ภาคเอกชนให้ความสำคัญ อย่างไรก็ตาม ต้นทุนดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบมากทางการค้าในตัวสินค้ามากกว่าการลงทุน ในทางกลับกัน ต้นทุนในการติดต่อสื่อสารจะมีผลต่อการลงทุนจากต่างประเทศมากกว่า ประเด็นอื่นๆ อาทิเช่น สภาพภูมิอากาศและสภาพภูมิประเทศอาจส่งผลกระทบต่อปริมาณในการเลือกบริโภคและอุปโภคสินค้าที่แตกต่างกันออกไป ขณะที่ผลกระทบทางภูมิศาสตร์ที่มีต่อการลงทุนข้ามพรมแดนไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ระยะห่างทางด้านกายภาพสามารถสร้างผลกระทบเชิงลบต่อ FDI เช่นเดียวกับการค้า โดยเฉพาะประเด็นของความเป็นไปได้การเคลื่อนย้ายการค้าและทุน²⁶

²⁴ Pankaj Ghemawat 2007, 55

²⁵ Pankaj Ghemawat 2007, 53

²⁶ Pankaj Ghemawat 2007, 53

E- ระยะห่างทางเศรษฐกิจ (Economic distance)

ปัจจัยทางเศรษฐกิจหมายถึงระยะห่างหรือความแตกต่างที่ส่งผลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจข้ามพรมแดน ตัวแบบแรงดึงดูดมิได้เน้นความสำคัญเพียงแค่นาทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจจะสะท้อนเพียงปริมาณสัมบูรณ์ทางการค้าแต่ไม่สะท้อนการลดลงของอัตราส่วนการค้าต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม ข้อพิจารณาที่สำคัญของ Ghemawat คือ ประเทศร่ำรวยจะเข้ามาข้องเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศมากกว่าประเทศที่ยากจน เนื่องจากขนาดทางเศรษฐกิจที่ใหญ่กว่าโดยเปรียบเทียบ และมีการอนุมานว่าความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวกับปริมาณการค้าและการลงทุนมักจะแปรผันตรงกันและเกิดขึ้นกับประเทศร่ำรวย²⁷

ปัจจัยหรือกลไกทางเศรษฐกิจในระบอบที่แตกต่างกัน (ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด ระบบเศรษฐกิจแบบรัฐสวัสดิการ ไปจนถึงระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่รวมศูนย์) ขนาดทางเศรษฐกิจ (economic size) และดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจ (economic indicators) ก็มีส่วนสำคัญ ตัวอย่างเช่น รายได้ประชาชาติที่สูงจะส่งผลให้แรงงานในประเทศนั้นๆมีค่าแรงที่สูงเป็นผลดีต่อการค้าระหว่างประเทศเพราะประชาชนในประเทศมีกำลังซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคจากต่างประเทศได้มากกว่า อนึ่ง คุณภาพของปัจจัยทางเศรษฐกิจก็มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจของภาคธุรกิจตั้งแต่ทรัพยากรในประเทศที่ไปลงทุน ความพร้อมทางด้านการเงินและการลงทุนรวมถึง โครงสร้างพื้นฐานทางการลงทุน ทรัพยากรมนุษย์ วิชาการและองค์ความรู้ต่างๆ นอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศร่ำรวยด้วยกัน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศยากจนกับประเทศร่ำรวย ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกันเสมอ แม้ว่าจะมีความสามารถทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันก็ตาม²⁸ เพราะขนาดทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันระหว่างสองประเทศ อาจเป็นทั้งอุปสรรคและส่งเสริมในการแลกเปลี่ยนสินค้าที่แตกต่างกัน

ในส่วนระเบียบวิธีวิจัย ได้ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ (documentary research) อาทิ ข้อมูลทางสถิติจากรัฐบาลไทยและยูเครน ข้อมูลวิเคราะห์จากคณะกรรมการยุโรป รัฐบาลสหราชอาณาจักร สถาบันจัดลำดับความเป็นประชาธิปไตย บทความในวารสารวิชาการและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาถึงระยะห่างระหว่างไทยกับยูเครนตามตัวแบบ CAGE อันประกอบด้วย ระยะห่างทางสังคมวัฒนธรรมซึ่งพิจารณาปัจจัยดังกล่าวในบริบทของประวัติศาสตร์การสร้างชาติ และการเข้ามามีอิทธิพลของมหาอำนาจจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อันสะท้อนผ่านเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น ระยะห่างทางระบบการบริหารซึ่งพิจารณารูปแบบการเมืองการปกครอง กลุ่มทางการเมือง และระบบราชการในช่วงสิ้นสุดสงครามเย็น ตั้งแต่ยูเครนได้แยกตัวเป็นอิสระจากอดีตสหภาพโซเวียตในปี 1991 และมีรัฐบาลที่มา

²⁷ Pankaj Ghemawat 2007, 54

²⁸ Pankaj Ghemawat 2007, 54

จากการเลือกตั้งภายใต้ประธานาธิบดี Leonid Kravshuk ในปี 1992 จนถึงสมัยปัจจุบันประธานาธิบดี Viktor Yanukovich ระยะห่างทางภูมิศาสตร์โดยพิจารณาข้อมูลทางกายภาพทั้งเชิงที่ตั้ง เชิงสังคม ภูมิรัฐศาสตร์ และประเด็นสิ่งแวดล้อม และระยะห่างทางระบบเศรษฐกิจซึ่งพิจารณาพัฒนาการการปฏิรูปจากเศรษฐกิจวางแผนจากส่วนกลางมาสู่ระบบตลาด บทบาทมหาอำนาจ องค์กรและทุนต่างชาติหลังสงครามเย็น เพื่อพิจารณาถึงโอกาสและข้อเสนอแนะในการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างทั้งสองประเทศ

1.6 ขอบเขตในการศึกษา

ศึกษาถึงระยะห่างระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐยูเครน ตามตัวแบบ CAGE อันประกอบด้วยระยะห่างทางสังคมวัฒนธรรม ระยะห่างทางระบบการบริหาร ระยะห่างทางภูมิศาสตร์ และระยะห่างทางระบบเศรษฐกิจ เพื่อพิจารณาถึงโอกาสในการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างทั้งสองประเทศ

1.7 วิธีการนำเสนอ

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 ประเมินปัจจัยทางด้านสังคมวัฒนธรรม (C-Culture) ของยูเครน

บทที่ 3 ประเมินปัจจัยทางด้านระเบียบการบริหาร (A-Administrative) ของยูเครน

บทที่ 4 ประเมินปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (G-Geography) ของยูเครน

บทที่ 5 ประเมินปัจจัยทางระบบเศรษฐกิจ (E-Economics) ของยูเครน

บทที่ 6 บทสรุปและประเมินโอกาสในการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับยูเครนตามปัจจัย CAGE

บทที่ 2

ประเมินปัจจัยทางด้านสังคมวัฒนธรรม (C-Culture) ของยูเครน

2.1 บทนำ: การก่อร่างทางวัฒนธรรมของยูเครน

ยูเครนเป็นที่รู้จักมาตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 12 โดยชาว Cossack ซึ่งในอดีตนั้น เคยเป็นดินแดนที่มีอิสระในการปกครองตนเองในช่วงของยุคกลาง แต่ภายหลังจากเข้าสู่ยุคสมัยใหม่นั้น ยูเครนได้สูญเสียอิสรภาพของตนเอง เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ในเชิงทรัพยากรนั้น ทำให้ประเทศตกอยู่ภายใต้การครอบครองและแย่งชิงระหว่างโปแลนด์ และรัสเซีย ก่อนปี ค.ศ. 1648 ชาวยูเครนเกือบทั้งหมดอาศัยอยู่ภายใต้เครือจักรภพโปแลนด์ลิทัวเนีย (Polish-Lithuanian Commonwealth) ซึ่งมีอาณาบริเวณจรดถึงแม่น้ำ Dnieper แต่ภายหลังจากสงครามสามสิบปี (Thirty Years War) รัสเซียได้ก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจในภูมิภาค ทำให้ยูเครนต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของราชวงศ์โรมานอฟตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ประเด็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมยูเครนดั้งเดิมเพื่อแทนที่วัฒนธรรมจากที่ได้รับอิทธิพลจากรัสเซีย เริ่มขึ้นในปลายศตวรรษที่ 19 เพื่อท้าทายประวัติศาสตร์เชิงเดี่ยวของรัสเซีย (Single all Russian history) ที่ครอบคลุมบริเวณสลาฟตะวันออกทั้งหมด หมายรวมถึงบริเวณรัสเซีย ยูเครน และเบลารุสในปัจจุบัน ตัวอย่างการชูวัฒนธรรมยูเครน เช่น ความเชื่อในหลักปัจเจกชนนิยม (Individualism) ความเชื่อในหลักการประชาธิปไตยและเสรีภาพซึ่งหยั่งรากไปตั้งแต่สมัยเคียฟรุส (Kievan Rus) ที่มีการจัดตั้งสภาประชาชน และการเลือกตั้ง และหลักการอดทนอดกลั้น ซึ่งต่างจากวัฒนธรรมการรวมศูนย์ (Collectivism) รวบอำนาจและเผด็จการของรัสเซีย

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากปฏิวัติบอลเชวิคนั้น ยูเครนก็ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียตอีกครั้งหนึ่งภายใต้ระบอบคอมมิวนิสต์ และเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดของชาวยูเครนทั้งการปกครองในรูปแบบที่กดขี่ พร้อมกับความโหดร้ายของกระบวนการบังคับรวบรวมกิจการและทรัพย์สินของเอกชนให้เป็นของรัฐ (Forced Collectivization) ภายใต้ Josef Stalin ซึ่งการปกครองอย่างเหี้ยมโหดนั้นเกิดสภาวะของความอดอยาก ทั่วๆไปที่ภายในประเทศมีพืชผลอุดมสมบูรณ์ และนำไปสู่การสูญเสียชีวิตของประชากรถึง 7 ล้านคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเหตุการณ์ที่เรียกว่า Holodomor²⁹ ดังนั้นภายหลังจากล่มสลายของสหภาพ

²⁹ Holodomor ในภาษายูเครน คือการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์โดยใช้การขาดอาหาร ซึ่งเป็นนโยบายของ Stalin ในปี 1932-1933 โดยนักวิชาการแบ่งสาเหตุของ Holodomor ออกเป็นสองกระแส กระแสแรกเพื่อปราบปรามกระแสชาตินิยมในยูเครน อีกกระแสหนึ่งเห็นว่า Holodomor เป็นผลมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างเหี้ยมโหดในยุคของ Stalin

โซเวียต อาจกล่าวได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ยูเครนมีสถานะรัฐชาติอย่างแท้จริง และได้รับการรับรองจากนานาประเทศ

ยูเครนมีประชากรในประเทศจำนวนเกือบ 50 ล้านคน ซึ่งมีทั้งผู้นับถือศาสนาคริสต์ทั้งคาทอลิก และออร์ทอดอกซ์ ส่วนภาษาราชการคือภาษายูเครน แต่อนุญาตให้ใช้ภาษารัสเซีย ภาษาโรมาเนีย ภาษาโปแลนด์และภาษาอังกฤษได้³⁰ ลักษณะของการใช้ภาษาไม่มีการแบ่งแยกอย่างชัดเจน³¹ ทางด้านเชื้อชาติประกอบด้วย เชื้อสายยูเครนร้อยละ 77.8 รัสเซียร้อยละ 17.3 เบลารุสร้อยละ 0.6 มอลโดวาร้อยละ 0.5 โครเมียนตาตาร์ร้อยละ 0.5 บัลแกเรียนร้อยละ 0.4 ฮังการีร้อยละ 0.3 โรมาเนียนร้อยละ 0.3 ยิวร้อยละ 0.2 และชนกลุ่มน้อยอื่นๆอีกร้อยละ 1.8³² อันประกอบไปด้วย อาร์เมเนียน อาร์เซอร์ไบจาน ชูวาเซ เช็ค กาโกช จอร์เจีย เยอรมัน กรีก โรมานี คาร์ซัค ลิทัวเนีย และสโลวัก ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของยูเครนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่เชื้อสายยูเครน มีจำนวนถึงเกือบหนึ่งในสี่ของประชากร โดยมีทั้งที่อาศัยอยู่ในดินแดนยูเครนปัจจุบันมาเป็นเวลาหลายศตวรรษแล้ว นอกจากนั้นยังมาจากการทะลักเข้ามาของชาติพันธุ์รัสเซียภายหลังสงครามเย็นและการล่มสลายของสหภาพโซเวียต³³

ในการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นชาติของยูเครน อยู่บนพื้นฐานของการประนีประนอมระหว่างเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (Multi-ethnic and cultural state) ในอดีตนโยบายของสหภาพโซเวียตที่ให้มีการรวมสัญชาติ และการสร้างพรมแดนสมมติเพื่อจับเอากลุ่มชนชาติต่างกันมาเข้ากัน³⁴ นโยบายดังกล่าวได้รับการต่อต้านจากชาวยูเครน เพราะมีการกีดรอนสิทธิทางศาสนาและภาษา การกีดกันการสมัครงานในระบบราชการและการทำหนังสือเดินทาง นโยบายในอดีตยังคงมีอิทธิพลและเป็นอุปสรรคในการสร้างอัตลักษณ์และการบูรณาการทางการเมือง และมีการแบ่งแยกระหว่างวัฒนธรรมของชนชาติยูเครนเดิมในแถบตะวันตก และวัฒนธรรมของชาวยูเครนเชื้อสายรัสเซียในแถบตะวันออกและทางใต้ของประเทศ ความแตกต่างภายในประเทศยังส่งผลต่อแนวคิดที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น ในเรื่องอัตลักษณ์ของยูเครน คู่ขนานกับอัตลักษณ์ของรัสเซีย และอัตลักษณ์ร่วมของยุโรป³⁵

³⁰ _____, *Ukraine: Country Profile* [pdf on-line], available at https://www.schoolofhope.org/guest/elementary/socialstudies/grade3/ukraine_country_profile.pdf, accessed in 20 July 2011

³¹ Volodymyr Kulyk, 2001 *The Politics of Ethnicity in Post-Soviet Ukraine: Beyond Brubaker* [pdf on-line], available at <http://lipiend.gov.ua/uploads/docs/Kulyk-JUS-2001.pdf>, accessed in 20 July 2011

³² _____, *Ukraine: Country Profile* [pdf on-line], 2011

³³ Volodymyr Kulyk, 2011

³⁴ Lowell Barrington and Regina Faranda, "Reexamining Region, Ethnicity, and Language in Ukraine," *Post Soviet Affairs*, 25, no.3 (July-September 2009), pp. 236-238

³⁵ Stephen Shulman.(2001) 'The cultural foundations of Ukrainian national identity.' *Ethnic and Racial studies*, 22(6), p.1012

ทางฝั่งตะวันตกและตอนกลางของยูเครนเป็นดินแดนเกษตรกรรม ประกอบด้วยชนเชื้อชาติยูเครนดั้งเดิม ในบริเวณนี้มีความเกี่ยวข้องกับมหาอำนาจตะวันตกมาโดยตลอด เพราะถูกปกครองโดยเครือจักรภพออสเตรีย-ฮังการี และราชอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการี ในสมัยต่อมาชาวยูเครนตะวันตกและตอนกลางจึงเลือกที่จะรับรูปแบบการพัฒนา หันหน้าสู่ยุโรป เพราะตัวแบบดังกล่าวคือทุนนิยมกับประชาธิปไตยมีความสอดคล้องกับลักษณะของชาวยูเครนดั้งเดิม (Ethnic Ukrainians) ที่มีความเป็นปัจเจกบุคคลสูงและชื่นชอบในเสรีภาพ เป็นภาพที่คล้ายคลึงกับชาวยุโรป รูปแบบทางการเมืองนี้ได้ทำให้ยูเครนตะวันตกและกลางเป็นแกนกลาง (Core Group) ในการปกป้องยูเครนไม่ให้หวนคืนสู่วัฒนธรรมการเมืองแบบเก่าสมัยอยู่ภายใต้สหภาพโซเวียต ทางฝั่งตะวันตกจึงค่อนข้างสนับสนุนวัฒนธรรมยูเครนว่าเป็นส่วนหนึ่งของยุโรปมากกว่า อิทธิพลของรัสเซียโดยกำหนดการใช้ภาษายูเครนและการจัดระบบการศึกษาให้เป็นไปในแนวทางตะวันตก ยูเครนทางฝั่งตะวันตกมองยุโรปเป็นหน่วยวัฒนธรรมแบบอย่างในทางบวก (Positive reference force) ในทางกลับกันทางฝั่งตะวันออกและทางใต้ซึ่งเป็นบริเวณอุตสาหกรรม ประกอบด้วยชาวยูเครนเชื้อสายรัสเซีย หรือชนเชื้อชาติยูเครนที่ใช้ภาษารัสเซียเป็นภาษาพูดหลัก (Russian speaking Ukrainians) มีการจัดระบบสังคมการศึกษาตามอย่างรัสเซีย และเห็นว่ารัสเซียเป็นหน่วยวัฒนธรรมแบบอย่างในทางบวกมากกว่าวัฒนธรรมของยุโรป

ถึงแม้ว่ากลุ่มยูเครนและรัสเซียมีทัศนคติต่อกันในเชิงค่อนข้างลบ³⁶ อย่างไรก็ตามทัศนคติดังกล่าวในระดับพลเมืองไม่ได้สร้างความขัดแย้งอันก่อให้เกิดความรุนแรง แต่ชนชั้นนำมักใช้ประเด็นความแตกต่างดังกล่าว เพื่อตอบสนองผลประโยชน์ทางการเมืองของตน ถึงแม้ว่าลักษณะทางเชื้อชาติและภาษาไม่ได้มีความแตกต่างมากเท่าใดนัก อนึ่ง บางบริเวณสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างชาติพันธุ์สองกลุ่ม โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณ Donbas ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ฝืนของกลุ่มทางอัตลักษณ์ทางสองกลุ่ม นอกจากนั้น การสำรวจในโคเนสก์ ยังสะท้อนว่า มากกว่าหนึ่งในสามของผู้ตอบกล่าวว่าตนเป็นชาติพันธุ์ผสม และเกินครึ่งเป็นชาติพันธุ์และวัฒนธรรมผสมระหว่างรัสเซียและยูเครน³⁷

กรณีศึกษาที่น่าสนใจนอกบริเวณยูเครน คือ Crimea ซึ่งเป็นดินแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลยูเครน ตั้งแต่ค.ศ. 1954 แต่มีชาวรัสเซียอาศัยเป็นส่วนใหญ่ และมีชาวยูเครนอาศัยอยู่เพียงร้อยละ 24.3³⁸ นอกจากนั้น ภายใต้การบริหารพื้นที่ของรัฐบาลยูเครนกลับไม่มีสถาบันที่ใช้ภาษายูเครน และอยู่ภายใต้กระบวนการแทรกแซงทำให้เป็นรัสเซีย (Russification) ซึ่งนำไปสู่ประเด็นที่มีการเรียกร้องเอกราช

³⁶ Lowell W. Barrington and Erik S. Herron, "One Ukraine or Many? Regionalism in Ukraine and Its Political Consequences", *Nationalities Papers*, 32, No. 1, (2004), p.61

³⁷ Volodymyr Kulyk, 2011

³⁸ Bastian Vollmer et al., *Ukraine Country and Research Areas Report* (Kiev: Centre on Migration, Policy and Society (COMPAS), 2009), p.10

ของกลุ่มเชื้อชาติรัสเซียเพื่อแยกตัวและสร้างรัฐใหม่³⁹ ถึงแม้ว่าเชื้อชาติรัสเซียได้รับอิสระในการรักษาวัฒนธรรมของตนอย่างเต็มที่ ประเด็นในพื้นที่ Crimea จึงเป็นประเด็นทางการเมืองมากกว่าปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์รัสเซียและยูเครนในพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลยูเครนพยายามแก้ปัญหาโดยให้พื้นที่ดังกล่าวมีความเป็นอิสระสูงทางการเมืองและการบริหาร

นอกเหนือจากการขัดกันระหว่างวัฒนธรรมยูเครนกับรัสเซียแล้ว ความขัดแย้งยังมาจากกรณีชาติพันธุ์อื่นที่มาจากเพื่อนบ้านทางตะวันตก อันประกอบด้วย ฮังการีและโรมาเนีย ซึ่งมีชนกลุ่มน้อยเชื้อชาติเดียวกันในยูเครน และมักรวมตัวกันอยู่ในบริเวณ Transcarpathia และ Chernivtsi ซึ่งมีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากชาวรัสเซียและยูเครน ในสองกลุ่มนี้ ชาวโรมาเนียมีแนวโน้มที่จะขัดแย้งมากกว่า เพราะมีข้อพิพาททางด้านดินแดนกับยูเครน และการโจมตีรัฐบาลยูเครนเรื่องประเด็นของการกีดกันชนกลุ่มน้อยชาวโรมาเนีย โดยความคิดชาตินิยมจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างโรมาเนียกับยูเครน ขณะที่ชาวฮังการีมีท่าทีการประนีประนอมมากกว่า⁴⁰

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์แห่งชาติกับการเมืองในยูเครน

นับตั้งแต่การล่มสลายของสหภาพโซเวียต รัฐต่างๆ ในยุโรปตะวันออกได้เผชิญกับความท้าทายในหลายประเด็นพร้อมกัน เช่น การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจให้เข้าสู่ระบบตลาด (Marketization) กระบวนการสร้างรัฐและความเป็นชาติ (State and nation building) นอกเหนือจากการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตย (Democratization)⁴¹ งานเขียนชิ้นแรกๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองคืองานของ Gabriel Almond และ Sidney Verba⁴² โดยศึกษาการเปลี่ยนแปลงของยุโรปตะวันออกโดยการหันเหออกจากระบบเผด็จการหรือคอมมิวนิสต์ในยุคหลังสงครามเย็นเพื่อเข้าสู่กระบวนการความเป็นสากลของประชาธิปไตยและเศรษฐกิจแบบระบบทุนนิยม⁴³ นักวิชาการจำนวนมากได้สังเกตเห็นถึงวัฒนธรรมทาง

³⁹ Volodymyr Kulyk, 2011

⁴⁰ Volodymyr Kulyk, 2011

⁴¹ Stephen Shulman, "National Identity and Public Support for Political and Economic Support in Ukraine", *Slavic Review*, 64, No. 1 (2005), p. 59

⁴² Gabriel Almond and Sidney Verba, *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations* (Princeton: 1963)

⁴³ Francis Fukuyama ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ยุคหลังสงครามเย็นเป็นชัยชนะของสหรัฐอเมริกาเหนือสหภาพโซเวียต ไม่ใช่เพราะสหภาพโซเวียตได้ล่มสลายอันเนื่องมาจากไม่สามารถแข่งขันในการถ่วงดุลอำนาจกับสหรัฐฯ แต่เป็นชัยชนะของอุดมการณ์แบบเสรีนิยมเหนือสังคมนิยมที่มุ่งเน้นถึงคุณค่าความเป็นประชาธิปไตย ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาหรือเป็นเพียงทางเลือกเดียวของรัฐชาติและมวลมนุษยชาติ (There is no alternative) Fukuyama ได้ให้ความจำกัของยุคหลังสงครามเย็นว่าเป็นจุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์ (The end of history) ดูใน Francis Fukuyama, *The End of History and The Last Man* (New York: Free Press, 1992)

การเมืองในฐานะที่เป็นปัจจัยหลักต่อกระบวนการเปลี่ยนผ่านดังกล่าว งานวิชาการส่วนมากจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานการวิเคราะห์ระดับของความเข้มข้น (Degree) ของการสนับสนุนจากมหาชนและชนชั้นนำทางการเมืองหรือการสำรวจความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงข้างต้น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยประเภทดังกล่าวไม่ได้อธิบายถึงอัตลักษณ์แห่งชาติในฐานะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการก่อตัวของโครงสร้างทางด้านความคิดของผู้คน (Ideational Structure) ที่มีต่อการปฏิรูป กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยทั้งสองยังไม่อาจเห็นได้ชัด

ในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการผ่านภาษาคามงานของ Benedict Anderson⁴⁴ หรืออัตลักษณ์ที่เกิดจากกระบวนการทัศน์ชาตินิยม หรืออุดมการณ์ที่ส่งเสริมสิทธิในการปกครองตนเอง (autonomy) ความเป็นเอกภาพ (Unity) และความเป็นตัวตนของชาติ (identity)⁴⁵ ชาตินิยมยังมีหน้าที่สำคัญที่ช่วยผลักดันสังคมเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่และมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องประชาธิปไตย⁴⁶ อย่างไรก็ตามภาพที่มักเห็นภายในสังคมการเมืองไม่ว่าจะเป็นที่ใดก็ตามคือการแตกตัว (Faction) ออกเป็นกลุ่มก้อนต่างๆ ที่มีความต่างในจุดยืนทางด้านความคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยูเครน ที่กล่าวไว้ในส่วนที่แล้วว่าไม่สามารถกำหนดลักษณะร่วมกันได้อันเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ ยูเครนมิได้มีอัตลักษณ์ร่วมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยธรรมชาติ และนี่คือปัญหาหนึ่งของรัฐเกิดใหม่ที่เคยอยู่ในวงวานของจักรวรรดิโซเวียตมาก่อน ซึ่งกำลังจะเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงภายหลังยุคเผด็จการและระบอบสังคมนิยม ซึ่งต่างจากรัฐภายนอกอาณาบริเวณอิทธิพลของโซเวียตหรือรัฐในอิทธิพลของยุโรปตะวันตกและได้นั้น ระบบเศรษฐกิจ

⁴⁴ สำหรับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ อาจอธิบายได้จากแนวคิดของสองนักคิดที่มีข้อเสนอต่างกัน คนแรกคือ Benedict Anderson ข้อเสนอหลักของ Anderson ในหนังสือ *Imagined Communities* คือ การเน้นความสำคัญของบทบาทของภาษาในปริภูมิสาธารณะ (Public Sphere) ที่ช่วยก่อโครงสร้างทางความคิดคนในสังคมร่วมกันผ่านสื่อกลางชนิดใหม่ที่ปรากฏขึ้นในสังคมคือ “ทุนนิยมการพิมพ์” (Print Capitalism) คำว่า *Imagine* ในความหมายของ Anderson คือวาทกรรมหรือจินตกรรมที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของภาษาอันเนื่องมาจากการขยายตัวของทุนนิยมการพิมพ์นั่นเอง จินตกรรมที่เกิดขึ้นได้หลอมรวมผู้คน สร้างลักษณะรวมหมู่ก่อให้เกิดความเป็นชาตินั้นเอง ในขณะที่ Smith ได้ให้ข้อเสนอที่น่าสนใจเช่นกันว่าด้วยอัตลักษณ์ในฐานะ “จินตกรรม” อย่างหนึ่งที่สังคมได้ประดิษฐ์ขึ้น เพื่อกำหนดการมีตัวตนอยู่ (Existence) หรือสร้างความรู้สึก นับตั้งแต่สงครามสามสิบปี การปฏิวัติอเมริกาในปี 1776 การปฏิวัติในยุโรปในศตวรรษที่ 19 การก่อตัวของขบวนการชาตินิยมในโลกที่สามเพื่อปลดแอกจากระบอบอาณานิคม กระบวนการนำไปสู่ความเป็นสมัยใหม่และการสร้างชาติผ่านการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในพื้นที่ๆหนึ่งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ชาติเกิดขึ้นได้โดยเชื่อกันของสังคมก่อนมีชาติขึ้นมาในยุคสมัยใหม่ ความเป็นชาติมีรากฐานมาจากสังคมบุพกาลมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง ดูได้ใน Anthony D. Smith, *The Ethnic Origins of Nations* (Oxford: Basil Blackwell, 1986) และ Ben Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism* (London: Verso, 1991)

⁴⁵ Anthony D. Smith, “National Identity” (Reno, 1991), 73.

⁴⁶ Taras Kuzio, “National Identity and Democratic Transition in Post-Soviet Ukraine and Belarus: A Theoretical and Comparative Perspective”. *Easter European Perspective*, 4(15) (July 2002), p. 7.

แบบตลาดและความเป็นประชาธิปไตยได้ถือกำเนิดมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่เข้มแข็ง กล่าวคือทั้งสองสิ่งเป็นมรดกตกทอดจากชนชั้นกลาง หน่วยธุรกิจเอกชน ผู้ใช้แรงงานและสหภาพ รวมถึงประชาสังคม การเคลื่อนไหวของมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจเช่นบริเวณในละตินอเมริกาซึ่งเป็นอดีตอาณานิคม⁴⁷

กรณีของยูเครนรวมถึงอดีตประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออก เช่น โปแลนด์ สาธารณรัฐเชก และรัฐแถบบอลติก ความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมรวมถึงอัตลักษณ์แห่งชาติจะอยู่เพียงแค่ในบางพื้นที่เท่านั้น รัฐที่เคยอยู่ภายใต้เขตอิทธิพลของสหภาพโซเวียตนั้น โดยส่วนมากยังคงต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับสิ่งที่หลงเหลือจากระบบเก่า เช่น สถาบัน ระบบราชการต่างๆ ที่มีลักษณะรวมศูนย์อยู่ในมือของกลุ่มชนชั้นนำ (Oligarch) อันก่อให้เกิดระบอบเผด็จการ เช่น เบลารุสในยุคของ Alexander Lukashenko และ เติร์กเมนิสถาน ภายใต้การกุมบังเหียนของ Saparmurat Niyazov⁴⁸

ยูเครนเองก็เผชิญปัญหาเช่นเดียวกันกับเบลารุสและเติร์กเมนิสถาน ในการหวนกลับคืนสู่อัตลักษณ์แบบเดิมในช่วงสหภาพโซเวียตในยุคของ Leonid Kuchma ประชาธิปไตยในยูเครนมีความอ่อนแอ เกิดการทุจริตอย่างกว้างขวาง ภายใต้ระบอบเผด็จการอำนาจนิยม หรือรัฐราชการ ชนชั้นนำทางการเมืองยูเครนตะวันออกและใต้ ซึ่งก้าวขึ้นมาสู่อำนาจนับตั้งแต่ปี 1994 Kuchma ต้องการให้ยูเครนยูเครนดำเนินตามรูปแบบของเบลารุสและระบอบเผด็จการในเอเชียกลาง โดยการหว่านล้อมรัฐสภาให้มีการจัดลงประชามติในปี 2000 แต่พลังที่ต่อต้านกระบวนการดังกล่าวมาจากชาวยูเครนตะวันตกและทางตอนกลาง กรณีหนึ่งที่เกิดขึ้นได้ชัดสำหรับการหวนกลับคืนสู่แนวทางแบบยุโรป (The return to Europe) คือการที่ยูเครนตะวันตกและตอนกลางให้การสนับสนุนนาย Viktor Yushenko ในการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาในปี 2002 กลุ่ม Rukh ได้รับการสนับสนุนจากอดีตนักโทษทางการเมืองและปัญญาชนที่มีความตื่นตัวทางการเมืองสูงในบริเวณ

⁴⁷ สำหรับในกรณีของทวีปอเมริกา ขบวนการทางสังคมโดยประชาชนหรือขบวนการชาตินิยมที่ผลักดันการปฏิรูปการเมืองและเศรษฐกิจเพื่อความเป็นประชาธิปไตยและความเสมอภาคกลับถูกมองว่าเป็นขบวนการที่จะนำประเทศเข้าสู่ระบอบสังคมนิยม ชาตินิยมของชาวละตินอเมริกาไม่ตอบสนองต่อระบบระหว่างประเทศที่สหรัฐเป็นศูนย์กลาง นั่นคือ นำทรัพยากรเพื่อพัฒนาประเทศตนเองมากกว่าที่จะเปิดช่องทางให้ทุนภายนอกเข้ามาแสวงหาประโยชน์ สหรัฐอเมริกาได้สนับสนุนการรื้อฟื้นระบอบเก่าคือฝ่ายอนุรักษ์นิยมและทหารเพื่อปราบปรามประชาชนและส่งเสริมผลประโยชน์ให้กับชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ ความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ชนชั้นนำภายในประเทศและสหรัฐฯคงไว้อย่างเหนียวแน่น เปรียบเสมือนเชื้อไฟที่นำไปสู่การปฏิวัติในเวลาต่อมา สหรัฐฯคือประเทศที่ต่อต้านการปฏิวัติและเป็นข้าอำนาจที่พยายามรักษาสถานะเดิมเอาไว้ ดูได้ใน Walter Lefeber, *Inevitable Revolutions: The United States in Central America*, 2nd edition (New York and London: W.W. Norton and Company, 1993). และ นอม ชอมสกี, *อเมริกาอเมริกาอเมริกา วิพากษ์นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา*, ผู้แปล ภักวดี วีระภาสพงษ์ (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2544)

⁴⁸ ในขณะที่อัตลักษณ์ทางการเมืองในยูเครนถูกแบ่งแยก มีความเข้มข้นไม่เท่ากันในแต่ละพื้นที่ กรณีของเบลารุสกลับต่างกันโดยสิ้นเชิงคืออัตลักษณ์ทางการเมืองมีความอ่อนแอ ไร้ซึ่งขบวนการต่อต้าน สร้างปัญหาให้กับการสร้างชาติภายหลังปี 1992 การเลือกตั้งจึงกลายเป็นการนำเผด็จการแบบโซเวียตกลับมานั่นคือ Alexander Lukashenko

ยูเครนตะวันตกและตอนกลาง ในการเลือกตั้งปี 2002 พวกเขาเป็นสมาชิกกลุ่ม Our Ukraine และ กลุ่มของ Yulia Tymoshenko หรือ Bloc of Yulia Tymoshenko (ByUT) จึงเป็นพลังที่ขัดขวางการนำประเทศหวนกลับสู่ความเป็นเผด็จการอำนาจนิยมได้ ในแถบนี้ผู้คนเลือกที่จะสนับสนุนการปฏิรูปทางการเมืองและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ดำเนินนโยบายหันหน้าสู่ยุโรปตะวันตก สหรัฐอเมริกา องค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ และ สหภาพยุโรปทั้งนี้เพื่อกำจัดร่องรอยที่เหลือมาจากยุคคอมมิวนิสต์ภายใต้สหภาพโซเวียต⁴⁹

แต่กระนั้นก็ตาม คำถามได้เกิดขึ้นว่าเพราะเหตุใดความนิยมของกลุ่ม Our Ukraine ของ Yushchenko ไม่ได้ผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวของมวลชนทั่วทั้งประเทศในผลการเลือกตั้งเมื่อเดือนมีนาคมปี 2002 กล่าวคืออะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้กลุ่ม Our Ukraine ไม่มีบทบาทเทียบเท่ากับพรรคประชาธิปไตยแห่งเซอร์เบีย (Democratic Party of Serbia: DSS) ภายใต้การนำของ Vojislav Kostunica ที่สามารถรวบรวมขบวนการประชาธิปไตยและชาตินิยมในการต่อต้านประธานาธิบดี Slobodan Milosevic คำตอบเนื่องมาจากกลุ่ม Our Ukraine ไม่สามารถได้รับการสนับสนุนจากยูเครนทางภาคตะวันออกและภาคใต้ซึ่งได้กล่าวไว้ในส่วนแรกแล้วว่าประกอบด้วยชาวยูเครนเชื้อสายรัสเซียหรือชาวยูเครนที่พูดภาษารัสเซียเป็นหลัก⁵⁰ ดังนั้นประชากรในแถบนี้จึงมีทัศนคติที่ตรงกันข้ามกับชาวยูเครนทางตะวันตกและตอนกลาง โดยให้สานสัมพันธ์กับรัสเซีย สนับสนุนเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางและเพิ่มอำนาจให้กับตำแหน่งประธานาธิบดี⁵¹ ยูเครนตะวันออกและใต้มีท่าทีนิ่งเฉย ต่อการปฏิรูปตามแนวทางเสรีนิยมในช่วงปลายของสหภาพโซเวียตและหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตแล้ว ดังนั้นนักประชาธิปไตยไม่ได้รับการสนับสนุนมากพอที่จะก้าวขึ้นสู่อำนาจภายหลังการประกาศเอกราช ขบวนการหรือพลังทางสังคมที่ต่อต้าน Kuchma ก็จำกัดอยู่เพียงแคในบริเวณยูเครนตะวันตกและตอนกลาง ทำให้เผด็จการอำนาจนิยมอย่าง Kuchma สามารถอยู่ในอำนาจได้อย่างยาวนานกว่าสิบปีนับตั้งแต่ปี 1994 การที่อัตลักษณ์ทางการเมืองของยูเครนไม่ได้เป็นรูปแบบของการตื่นตัว (active) แบบเดียวกันทั้งหมดนั้น อาจกล่าวได้ว่ายูเครนได้ตกอยู่ในภาวะสับสน คืออยู่กึ่งกลางระหว่างการเมืองแบบอนุรักษนิยม โหยหาอดีตแบบโซเวียต (nostalgic/ Sovietophile) กับ ความพยายามหันหน้าสู่ยุโรป ซึ่งต่างกับสถานการณ์ของรัฐบอลติกและเซอร์เบียยุคหลัง Milosevic⁵² ซึ่งต้องการเป็นพันธมิตรกับตะวันตกและสหภาพยุโรปอย่างชัดเจน ภาวะความ

⁴⁹Stephen Shulman, "National Identity and Public Support for Political and Economic Support in Ukraine", Slavic Review, 64, No. 1 (2005), p 63

⁵⁰Paul S. Pirie, "National Identity and Politics In Southern and Eastern Ukraine", Europe-Asia Studies, 48, No. 7 (Nov 1996), p. 1081

⁵¹Stephen Shulman, 2005, p 63-64

⁵² Stephen Shulman 2005, p.67

สับสนและไม่แน่ชัดในนโยบายเช่นนี้ Taras Kuzio กล่าวว่ามันคือทางเลือกที่สาม (Third Way) ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงแค่ข้อจำกัดของยูเครนแต่อย่างเดียว แต่ยังรวมถึงสังคมการเมืองในประเทศอื่นด้วยเช่นกัน

การศึกษาถึงอัตลักษณ์แห่งชาติถึงผลต่อความเป็นประชาธิปไตยของสังคมหนึ่งนั้น ตั้งอยู่บนความแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ความเป็นพลเมือง (Civic Identity) และ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) อย่างแรกหมายถึงการที่ประชากรอยู่ในพื้นที่เดียวกัน เชื้อหรือยี่ดือในสถาบันทางการเมืองและบรรทัดฐานร่วมกัน อย่างที่สองคือลักษณะทางชาติพันธุ์อันได้แก่ภาษา เชื้อชาติ ศาสนา ค่านิยม ธรรมเนียมปฏิบัติ อัตลักษณ์แบบแรกนั้นมีความสำคัญหรืออาจเรียกได้ว่ามีพลวัตมากกว่าอัตลักษณ์แบบชาติพันธุ์ในการส่งเสริมประชาธิปไตยเพราะมีลักษณะ “รวมหมู่” (Inclusive) มากกว่า อัตลักษณ์ความเป็นพลเมืองก็คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติดังที่ Rustow ได้เสนอไว้ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ทำให้ประชาธิปไตยทำงานไปได้เพราะมันได้ก่อการรวมตัวกันทางการเมือง (Political Cohesion) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชาติ (national unity) นั้นหมายความว่าพลเมืองส่วนมากจะไม่ต้องข้อสงวนหรือสงสัยภายในจิตใจว่าพวกเขาอยู่นั้นอยู่ในสังคมทางการเมืองใด⁵³ รัฐที่พลเมืองมีอัตลักษณ์ของความเป็นชาติที่ชัดเจนก็คือรัฐชาติ (nation-state) หรือรัฐสมัยใหม่ อัตลักษณ์แห่งชาติไม่สามารถแยกออกจากสำนักทางการเมืองหรือความจงรักภักดีที่มีต่อรัฐได้⁵⁴

ในกรณีการจะเลือกรับรูปแบบทางการเมืองหรือแบบแผนพัฒนาเศรษฐกิจ Shulman ได้ให้ข้อเสนอที่น่าสนใจอย่างยิ่ง การหันสู่กระบวนการดังกล่าวนั้น เป็นประเด็นในเชิงสัญลักษณ์ (symbolism) ถ้าหากกลุ่มทางการเมืองเห็นว่าแบบแผนใดๆ มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแล้วรูปแบบนั้นก็จะเป็นที่ยอมรับและในขณะเดียวกันก็จะช่วยยกระดับสถานะของกลุ่มก่อนทางการเมืองนั้นในเชิงสัญลักษณ์จนกลายเป็นแกนกลาง (core) ในการต่อสู้ทางการเมืองในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งก็คือการเผยแพร่ทางด้านความคิดและวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) ในเวลาเดียวกันซึ่งจะก่อให้เกิดความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมหรือการสร้างความเป็นอื่น (Otherness)⁵⁵ รูปแบบทางการเมืองและเศรษฐกิจ การสานสัมพันธ์กับประเทศอื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม หรือไม่อาจเข้ากับอัตลักษณ์ของสังคมการเมืองหนึ่งก็จะไม่สำเร็จหรือถูกปฏิเสธ ซึ่งข้อเสนอนี้ไม่ได้หมายความว่าประชาธิปไตยและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจะสามารถทำงานได้ในประเทศที่มีความเป็นตะวันตกสูงเท่านั้น แต่จะต้องได้รับการยอมรับจากมวลชนและชนชั้นนำในเชิงสัญลักษณ์อีกด้วย กล่าวอีกนัยยะหนึ่งคือ เป็นเรื่องของความเหมาะสมทางด้านวัฒนธรรมในแบบอัตวิสัย (Subjective Cultural Compatibility)

ดังนั้นชาวยูเครนดั้งเดิมในตะวันตกและตอนกลางจึงเลือกที่จะรับรูปแบบการพัฒนา หันหน้าสู่ยุโรปเพราะ โมเดลดังกล่าวคือทุนนิยมกับประชาธิปไตยมีความสอดคล้องกับลักษณะของชาวยูเครนดั้งเดิม

⁵³ Stephen Shulman 2005, p 65

⁵⁴ Taras Kuzio 2002, p.22

⁵⁵ Stephen Shulman 2005, p 6

(Ethnic Ukrainians) ที่มีความเป็นปัจเจกบุคคลสูงและชื่นชอบในเสรีภาพ เป็นภาพที่คล้ายคลึงกับชาวยุโรป รูปแบบทางการเมืองนี้ได้ทำให้ยูเครนตะวันตกและกลางเป็นแกนกลาง (Core Group) ที่เราได้เห็นบทบาททางการเมืองมาอย่างต่อเนื่องในการปกป้องยูเครนไม่ให้หวนกลับสู่วัฒนธรรมการเมืองแบบเก่าสมัยสหภาพโซเวียต วัฒนธรรมการเมืองแบบโซเวียตหรือรัสเซีย นั้น ตรงกันข้ามกับอัตลักษณ์ของประชากรในพื้นที่นี้อย่างสิ้นเชิง ชาวยูเครนเชื้อสายรัสเซียหรือชนกลุ่มน้อยชาวรัสเซียในยูเครนซึ่งมีรากฐานทางวัฒนธรรมแบบรวมหมู่ (Collectivism) และเผด็จการ (Authoritarianism) การเป็นพลังที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงสู่ยุโรปหรือคงไว้ซึ่งความเป็นอนุรักษนิยมจึงช่วยตอกย้ำอัตลักษณ์ของความเป็นรัสเซียและคงไว้ซึ่งความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างยูเครนแบบตะวันตก และรัสเซียหรืออัตลักษณ์แบบชาวสลาฟตะวันออก

2.3 ภาษากับอุปสรรคในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติในยูเครน

การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อการนิยามตัวตนหรืออัตลักษณ์แห่งชาติส่วนหนึ่งของยูเครนไม่ว่าจะภายใต้การปกครองของรัสเซีย โปแลนด์ ราชวงศ์ซาร์ซบัสวัก และสหภาพโซเวียต สามารถศึกษาได้ในด้านการรักษาและพัฒนาภาษายูเครนในสังคม⁵⁶ ในขณะที่ชาวยูเครนตะวันตกและตอนกลาง ซึ่งพูดภาษายูเครนมองว่าชาวยูเครนตะวันออกและทางใต้ที่ใช้ภาษารัสเซียในการสื่อสารว่ามีความเป็นอื่น (Otherness) ชาวยูเครนตะวันออกและใต้ หรือชนกลุ่มน้อยรัสเซียในยูเครนกลับมองว่าแท้จริงแล้ว ชาวยูเครนตะวันตกต่างหากที่มีวัฒนธรรมที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของยูเครนและเป็นชนกลุ่มที่มีความเป็นอื่น พร้อมกับโต้แย้งว่าภาษายูเครนนั้นมิใช่ภาษาที่บริสุทธิ์เพราะได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากชนชาติอื่น อาทิ โปแลนด์ ฮังการี สโลวะเกีย ตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ชาวยูเครนตะวันออก ผู้สัมภาษณ์ได้ให้ความเห็นว่า “ชาวยูเครนตะวันตกคิดว่าตนมีความเป็นยูเครนมากกว่าประชากรในดินแดนอื่นที่พูดภาษารัสเซีย พวกเขาตัดสินใจด้วยเพียงพื้นฐานของภาษาและคิดว่าผู้ที่พูดภาษารัสเซียไร้ซึ่งความเป็นยูเครนหรือไม่ได้ให้ความรักดีต่อรัฐ”⁵⁷

ภาษาได้กลายเป็นประเด็นทางการเมืองในเชิงสัญลักษณ์ที่ก่อให้เกิดความสับสนที่ไม่ลงรอยกันระหว่างยูเครนและรัสเซียเป็นเวลาช้านานในประวัติศาสตร์ ปัญหาดังกล่าวยังคงดำเนินมาถึงปัจจุบันแม้ในยุคหลังสงครามเย็น การที่รัสเซียสนับสนุนการใช้ภาษารัสเซียภายใน CIS นั้น เป็นไปเพื่อบรรลุเป้าประสงค์ในผลประโยชน์ทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ในรัสเซีย ภาษายูเครนถือว่าเป็นภาษาที่ยังใหม่ (young) และกระบวนการสร้าง พัฒนา หรือสนับสนุนให้เกิดการใช้อย่างแพร่หลายในสังคมนั้น มีข้อจำกัดจากการที่ยูเครนไร้อำนาจอธิปไตยในการจัดการกิจการภายในอาณาเขตของตนและตกอยู่ภายใต้การปกครองและ

⁵⁶Peter Rodgers, "Understanding Regionalism and the Politics of Identity in Ukraine's Eastern Borderlands", Nationalities Papers, 34, No.2 (2006)

⁵⁷ Tatiana Zhurzhenko, "Language Politics in Contemporary Ukraine: Nationalism and Identity Formation", Questionable Returns, ed.A. Bove, Vienna:IWM Junior Visiting Fellow Conferences, Vol.12 (2002), 2

กฎหมายของมหาอำนาจอื่นๆ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการพัฒนาของภาษาดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว ในช่วงศตวรรษที่ 19 ดินแดนยูเครนถูกแบ่งแยกและปกครองโดยสามอำนาจด้วยกันคือออสเตรียฮังการี และรัสเซีย

ในกรณีของออสเตรีย ประชากรชาวยูเครนมีอิสรภาพในการใช้ภาษาอันเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญ ปี 1867 ของออสเตรียที่มีความเป็นเสรีนิยมสูง ซึ่งได้ให้อิสระกับหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นในการใช้ภาษาดั้งเดิมของตนในกิจการของตนเอง เช่นการศึกษา สื่อในรูปภาษายูเครนมีความแพร่หลาย ปัญญาชนยูเครนได้ใช้เป็นเครื่องมือในการปลุกระดมความรู้สึกราชาตินิยมในหมู่ชนกลุ่มน้อย ในทางกลับกัน ในพื้นที่ยูเครน Transcarpathia ภายใต้การปกครองของฮังการี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ล้ำหลังที่สุดแห่งหนึ่ง พัฒนาการและการใช้ภาษายูเครนเป็นไปอย่างยากลำบากอันเนื่องมาจากนโยบายทำให้เป็นแมกยาร์ (Magyarization) หรือชนกลุ่มหลักในฮังการี ส่วนกรณีของจักรวรรดิรัสเซียซึ่งครอบครองพื้นที่ของยูเครน ณ ช่วงเวลาดังกล่าวกว่าร้อยละ 85 ของพื้นที่ทั้งหมด ภาษายูเครนได้ถูกควบคุมอย่างเข้มงวดผ่านการออกกฎหมายต่างๆด้วยกัน สื่อสิ่งพิมพ์รูปแบบต่างๆที่เป็นภาษายูเครนถูกห้ามเผยแพร่ แม้แต่การแสดงละครเป็นภาษายูเครนก็ไม่ได้รับอนุญาตเช่นกัน การเรียนการสอนในโรงเรียนถูกกำกับ ภาษารัสเซียถูกบังคับใช้ให้เป็นภาษากลางในการสื่อสารและติดต่อกับทางหน่วยงานราชการ⁵⁸

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าภาษายูเครนนับถูกกีดกันออกจากพื้นที่สาธารณะมาอย่างต่อเนื่อง และภาษารัสเซียได้กลายเป็นภาษาที่มีสถานะสูงกว่าในสังคม ถึงแม้ว่าภายหลังการสิ้นสุดจักรวรรดิรัสเซียในปี 1917 หลังการปฏิวัติทางชนชั้นภายใต้การนำของ Vladimir Lenin และยูเครนได้มีโอกาสดังตั้งรัฐบาลของตัวเอง อย่างไรก็ตามชนชั้นนำภายในพรรคคอมมิวนิสต์ล้วนแล้วแต่เป็นชาวรัสเซีย นโยบายการสนับสนุนอุตสาหกรรมภายในประเทศอาจตีความได้ว่าเป็นการตอกย้ำความสำคัญของภาษาและอัตลักษณ์แบบรัสเซีย⁵⁹ ภาษายูเครนถูกมองว่าเป็นภาษาของชนชั้นชาวนาเสียมากกว่า ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในส่วนแรกว่า ดินแดนบริเวณทางตะวันออกเฉียงของยูเครนนับเป็นอุตสาหกรรมและมีความใกล้ชิดกับรัสเซียมากกว่าทางด้านตะวันตก Zurzenkho ได้กล่าวไว้ที่น่าสนใจว่า “ในยูเครน ทูนิยมเลือกที่จะพูดภาษารัสเซีย ชนชั้นกลางและปัญญาชนภายในประเทศเลือกที่จะเอาตัวออกจากอัตลักษณ์ของชาวยูเครนตะวันตก”⁶⁰ จากกรณีนี้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เป็นเอกภาพของอัตลักษณ์ซึ่งเป็นรากฐานทางความคิดที่สำคัญของความเป็นรัฐชาติ

ภายใต้การปกครองอย่างเข้มโหดในยุคสตาลิน ความพยายามในการรื้อฟื้นอัตลักษณ์ของยูเครนแทบไม่สามารถเกิดขึ้นได้ เหตุการณ์ Holodomor ถือเป็นความพยายามหนึ่งที่จะทำลายอัตลักษณ์แบบยูเครนที่ถูกมองว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของอัตลักษณ์แบบรัสเซีย นับตั้งแต่สมัยจักรวรรดิ มีการจับกุมนักภาษาศาสตร์ บุคคลากรทางการศึกษาในยูเครนเป็นจำนวนมากในข้อหาทกษัตริย์นิยมหัวรุนแรง ในยุค สตา

⁵⁸ Tatiana Zhurzhenko 2002, 4

⁵⁹ Tatiana Zhurzhenko 2002, 6

⁶⁰ Tatiana Zhurzhenko 2002, 5

ลึนนี่เองที่ภาษายูเครนได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของคำ โครงสร้างของประโยคให้ใกล้เคียงกับรูปแบบของภาษารัสเซีย

สงครามระหว่างโซเวียตและนาซีเยอรมัน ได้เป็นข้ออ้างให้กับสตาลินในการปราบปรามชาวยูเครน ในฐานะชนกลุ่มน้อย ภาษายูเครนคือสิ่งที่สะท้อนถึงการไม่ยอมจำนนต่ออำนาจของโซเวียต ภายหลังจากเสียชีวิตของสตาลิน กระบวนการรื้อฟื้นความเป็นยูเครนจึงได้กลับมาอีกครั้งหนึ่งผ่านงานวรรณกรรมภาษา ยูเครน แต่กระนั้น ในช่วงปี 1950 ในกรุง Kiev โรงเรียนที่สอนภาษายูเครนมีเพียงร้อยละ 23 สถาบันการศึกษาที่เกิดขึ้นใหม่ โดยเฉพาะในยูเครนตะวันออกแล้วแต่ใช้ภาษารัสเซียเป็นสื่อกลางในการสอน (Medium of Instruction) แม้โซเวียตจะไม่ได้มีนโยบายบังคับผู้ปกครองให้ส่งบุตรหลานเข้าเรียน ในสถาบันการศึกษาที่สอนภาษารัสเซีย แต่โดยส่วนมากแล้วพวกเขาก็เลือกที่จะให้บุตรหลานตัวเองเรียนในภาษารัสเซียเสียมากกว่า⁶¹

นโยบายทำให้เป็นรัสเซีย (Russification) เป็นนโยบายที่เกิดขึ้นในยุค 1970 ณ ตอนนั้นโซเวียตไม่ได้พยายามอย่างจริงจังที่จะสลายการใช้ภาษายูเครนเหมือนดังที่เคยทำมา ด้วยความที่โซเวียตมีความหวาดกลัวว่าภาษายูเครนจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการปลุกปั่นอุดมการณ์เพื่อท้าทายอำนาจ โซเวียตได้ผลักดันการเปลี่ยนหนังสือจากภาษาอื่นเป็นภาษายูเครน ซึ่งสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการแปลจะต้องมีชุดอุดมการณ์ที่สอดคล้องกับนโยบายของสหภาพโซเวียตด้วย นอกจากนี้ยังสนับสนุนการโยกย้ายถิ่นฐานของชาวยุโรปไปยังในยูเครน และการแต่งงานข้ามเชื้อชาติ ซึ่งได้ช่วยสลายความแพร่หลายในการใช้ภาษายูเครน ในปี 1987 ร้อยละ 72 ของโรงเรียนในยูเครนสอนเป็นภาษารัสเซียและในปี 1991 ชาวยุโรปในยูเครนมีจำนวนกว่าร้อยละ 22 ของจำนวนประชากรทั้งหมดจากที่ในปี 1926 มีเพียงแค่ร้อยละ 8.2⁶²

กล่าวโดยสรุปคือการสร้างอัตลักษณ์ของยูเครนผ่านเครื่องมือภาษานั้น กลับพบอุปสรรคตลอดเมื่อสังเกตจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ รัสเซียหรือสหภาพโซเวียตเป็นตัวแสดงหลักที่พยายามแทรกแซงกระบวนการสร้างความเป็นยูเครนเสมอ ความกลัวในกระแสชาตินิยมของยูเครนไม่ได้หายไปจากความคิดของผู้กำหนดนโยบายของรัสเซียและโซเวียตที่มองยูเครนว่าเป็นเขตอิทธิพล (Sphere of Influence) มาโดยตลอด ยูเครนเป็นประเทศสองภาษา (bilingual country) ภาษารัสเซียมีอิทธิพลมากในยูเครนด้วยการที่ชนชั้นกลางและชนชั้นสูงให้การสนับสนุน ในมุมมองนี้ ภาษารัสเซียคงไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นภาษาชายขอบได้อย่างเต็มปาก

สรุปแล้ว จากการศึกษาพบว่าวัฒนธรรมยูเครน ถูกลดทอนความสำคัญลง เนื่องจากไม่สามารถจะกำหนดลักษณะร่วม (Common Character) ของความเป็นยูเครนได้ ขณะเดียวกัน วัฒนธรรมยูเครนได้รับ

⁶¹ Igor Khrestin, "Constructing a Common Ukrainian Identity: An Empirical Study" (2002). Honor Projects.

Paper 18. http://digitalcommons.iwu.edu/polisci_honproj/18

⁶² Tatiana Zhurzhenko 2002 , 9

ผลกระทบจากกระบวนการทำให้เป็นรัสเซีย (Russification) เป็นระยะเวลายาวนาน ทศนคติต่อชาติพันธุ์
นั้นเป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านภูมิภาค สัญชาติและภาษา ซึ่งมีผลในกำหนดทัศนคติและความเชื่อมโยงของ
มวลชนยูเครนต่อรัสเซียและยุโรป

บทที่ 3

ประเมินปัจจัยทางด้านระเบียบการบริหาร (A-Administrative) ของยูเครน

3.1 พัฒนาการด้านการเมือง

ในทางการเมือง ยูเครนได้แยกตัวออกจากสหภาพโซเวียตในฐานะรัฐอธิปไตยตั้งแต่เดือนธันวาคม 1991 ภายหลังจากได้ประกาศยกเลิกสัญญาในการรวมตัวกับโซเวียตที่ทำไว้ตั้งแต่ปี 1922 และมีการรับรองการแยกตัวอย่างเป็นทางการในวันที่ 24 สิงหาคม 1991 และในเวลาต่อมารัสเซียได้ให้การรับรองการแยกตัวออกเป็นอิสระของยูเครน ภายใต้อนธิสัญญา Basic Principle Relations between Russia and Ukraine ในปี 1997 การแยกตัวนั้นมาจากเหตุการณ์สำคัญได้แก่ การประกาศนโยบาย Glasnost-Perestroika ของ Michail Gorbachev ที่ทำให้เกิดการตื่นตัวทางสังคมในหมู่ชาตินิยมชาวยูเครน หรือกลุ่มที่เรียกว่า Rukh อีกเหตุการณ์หนึ่ง คือ การเกิดอุบัติเหตุในเตาปฏิกรณ์ของโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ที่ Chernobyl ทำให้เกิดการต่อต้านโซเวียตมากยิ่งขึ้น เพราะโครงการของโซเวียตส่งผลกระทบต่อสุขภาพต่อชาวยูเครนจำนวนไม่ต่ำกว่า 800,000 คน ที่ได้รับสารกัมมันตรังสี

การแยกตัวออกมานั้น ยูเครนมีความเต็มใจที่จะแบกรับผลกระทบทางสังคม ในการปฏิรูปไปสู่เศรษฐกิจในระบบตลาดและการเมืองประชาธิปไตย โดยเป้าหมายที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างชาติของตน เนื่องจากเคยสูญเสียอำนาจในการปกครองตนเองให้แก่กองทัพแดงของโซเวียตในอดีต โดยในการทำประชามติของการแยกตัวจากสหภาพโซเวียตนั้น ร้อยละ 90 ของประชาชนชาวยูเครน ต้องการให้ประเทศเป็นอิสระจากโซเวียต⁶³ นอกจากนี้สิ่งที่ประชาชนชาวยูเครนเน้นให้เห็นความสำคัญ คือ อัตลักษณ์ของชาติที่มีความต้องการสันติภาพ และถือเป็นเกียรติภูมิของประเทศ

ในปี 1990 ยูเครนได้มีการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการครั้งแรก และแม้ว่าผู้นำอย่าง Leonid Kravchuk ซึ่งเคยเป็นอดีตเลขาธิการของพรรคคอมมิวนิสต์ จะได้รับคะแนนเสียงอย่างท่วมท้นถึงร้อยละ 61.6 ของผู้ลงคะแนนเสียง⁶⁴ แต่อุดมการณ์ซ้ายสุดได้หมดไป อีกทั้งมีการเกิดขึ้นของกลุ่มชาตินิยม หรือ Rukh และ Ukraine Republican Party ในรูปแบบ Democratic Bloc ที่มีบทบาทในการเมืองยูเครนและการจัดตั้งสภานิติบัญญัติ (The Supreme Rada) เพียงสภาเดียวเป็นครั้งแรก ประธานาธิบดี Kravchuk ได้เปลี่ยนอุดมการณ์ทางการเมืองมาสู่ความเป็นชาตินิยมมากขึ้น โดยมีนโยบายที่เรียกว่า 'Grand

⁶³ Anders Åslund 2009, p. 1.

⁶⁴ Anders Åslund 2009, p. 33.

Compromise' เพื่อความปรองดองระหว่างกลุ่มชาตินิยมและพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นการตอบรับต่อมติมหาชนในประเทศได้เป็นอย่างดี

กระบวนการสร้างชาติที่สำคัญในช่วงแรก คือการจัดตั้งกระทรวงกลาโหม เพื่อแสดงความเป็นอิสระของยูเครนจากโซเวียต โดยเข้าไปยึดครองยูทโรปกรณของโซเวียตที่อยู่ในประเทศ และการควบคุมอาวุธยูทโรปกรณของกองทัพเรือ ในเมือง Sevastopol ที่สามารถครอบครองได้ถึงร้อยละ 30 ของจำนวนทั้งหมด อีกทั้งกระบวนการสร้างชาติมาจากกลุ่มของตัวแทนแรงงานในเหมืองถ่านหิน ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมหลักของรัฐ นำโดย Yukhym Zviatkovsky และกลุ่มของตัวแทนแรงงานในอุตสาหกรรมทหารนำโดย Leonid Kuchma ผู้นำทั้งสองกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการเสนอการปฏิรูปทางเศรษฐกิจเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในช่วง 4 ปีแรกของการบริหารงานภายใต้ Kravchuk

พัฒนาการทางการเมืองในช่วงต่อมา คือ การก้าวเข้ามามีอำนาจของ Leonid Kuchma โดยการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในช่วงระยะเวลากว่า 10 ปีตั้งแต่ปี 1994-2004 Kuchma ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาถึงร้อยละ 52 ของจำนวนผู้ลงคะแนนเสียงซึ่งมาจากผู้ที่เอนเอียงทางรัสเซีย แทนที่กลุ่มชาตินิยมเดิม ควบคู่ไปกับการเข้ามามีอำนาจในสภาของกลุ่มนักธุรกิจที่ครอบครองที่นั่งในสภาถึงร้อยละ 20⁶⁵ อันเป็นการก้าวเข้าสู่อำนาจโดยการชูนโยบายของการสร้างชาติและการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ ความสำเร็จทางการเมืองของผู้นำเผด็จการอย่าง Kuchma ขึ้นถึงจุดสูงสุดในปี 1996 ที่สามารถผลักดันรัฐธรรมนูญใหม่และการสร้างอำนาจแก่ประธานาธิบดีในการยับยั้งกฎหมายทางเศรษฐกิจและร่างกฎหมาย รวมทั้งปรากฏการณ์ที่สำคัญของการเติบโตของกลุ่มชนชั้นนำ (Oligarch) ที่มีความมั่งคั่งและมีเส้นสายทางการเมือง

กลุ่มชนชั้นนำที่มีความใกล้ชิดกับประธานาธิบดี Kuchma นอกเหนือจากฐานเสียงดั้งเดิมในอุตสาหกรรมทหาร คือ กลุ่มของนักธุรกิจทางด้านพลังงานและกลุ่มธุรกิจทางการเงิน ซึ่งเติบโตมาจากธุรกิจทางด้านโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ บุคคลเหล่านี้มีการศึกษาสูงและสามารถบริหารกิจการขนาดใหญ่ของยูเครนตั้งแต่สมัยอยู่ภายใต้สหภาพโซเวียตและมีความใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียต ในช่วงที่มีการเปลี่ยนผ่านทางด้านเศรษฐกิจการเมือง ยังเป็นการทำกำไรสูงสุดให้แก่กลุ่มนี้จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของรัฐพร้อมไปกับการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มผูกขาดทางเศรษฐกิจ ทำให้รูปแบบการเมืองยูเครนภายใต้ Kuchma มีลักษณะเป็นการเมืองแบบชนชั้นนำภายใต้ชื่อกลุ่ม United Ukraine

นโยบายต่างประเทศในสมัย Kuchma ได้อ้างว่าให้ความสำคัญต่อรัสเซียและโลกตะวันตกไปพร้อมกันหรือเรียกว่า 'Multivector Policy' อย่างไรก็ตาม Kuchma ให้ความสำคัญต่อความร่วมมือของกลุ่มเครือรัฐเอกราช หรือ CIS ที่ยังแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของรัสเซีย ในฐานะอดีตผู้นำของสหภาพโซเวียตใน

⁶⁵ Anders Aslund, 2009, p. 65.

ภูมิภาคนี้ โดยความสัมพันธ์ของยูเครนกับรัสเซียในสมัย Boris Yeltsin เป็นช่วงเวลาของความร่วมมือและการเคารพอธิปไตยที่ชัดเจนและมีความตกลงดังที่กล่าวไปข้างต้น ในขณะที่เดียวกันยูเครนมีนโยบายในเรื่องของการปลดอาวุธนิวเคลียร์ (Denuclearization) ด้วย หรืออีกนัยหนึ่งคือการยอมอยู่ภายใต้กรอบข้อตกลงที่ริเริ่มโดยสหรัฐอเมริกา และได้มีการลงนามในสนธิสัญญาสำคัญๆ อาทิ สนธิสัญญาลดอาวุธ (Strategic Arms Reduction Treaty—START) ข้อตกลงว่าด้วยขีปนาวุธพิสัยไกลข้ามทวีป (Intercontinental Ballistic Missile—ICBM) และ สนธิสัญญาการไม่แพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ (Non-Proliferation Treaty—NPT)

ในช่วงปี 2000 บทบาทของนักการเมืองรุ่นใหม่อย่าง Viktor Yushchenko และ Yuliya Tymoshenko ซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองลักษณะกลาง-ขวา เริ่มเป็นที่จับตามอง Yushchenko เคยทำงานอยู่ธนาคารกลางของยูเครน และเคยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและมีส่วนร่วมในการปฏิรูปเศรษฐกิจในช่วงเวลาของ Kuchma ส่วน Tymoshenko ซึ่งเป็นนักการเมืองหญิง เคยดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีกำกับดูแลกิจการพลังงาน ซึ่งคานอำนาจกับชนชั้นนำในธุรกิจพลังงาน การก้าวขึ้นมาของกลุ่มการเมืองรุ่นใหม่ นั้น เกิดจากความสามารถของบุคคลเหล่านี้ในนโยบายการปฏิรูปเศรษฐกิจ ประกอบกับการเสื่อมศรัทธาของประชาชนต่อ Kuchma ในกรณีที่ถูกกล่าวหาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องในคดีฆาตกรรม Heorhiy Gongadze ซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ทำการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ความนิยมของประชาชนในตัว Yushchenko และ Tymoshenko ประกอบกับการเสียผลประโยชน์ของกลุ่มชนชั้นนำของ Kuchma จากนโยบายการปฏิรูปที่ก่อให้เกิดการแข่งขันและลดการผูกขาดทางเศรษฐกิจของกลุ่มชนชั้นนำ ทำให้กลุ่มประธานาธิบดีและ United Ukraine ดำเนินการปลดทั้ง Yushchenko และ Tymoshenko ออกจากการบริหารงานในปี 2001

ภายหลังจากตำแหน่งทางการเมือง Yushchenko ได้เคลื่อนไหวทางการเมืองโดยมีการจัดตั้ง Our Ukraine Bloc ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองที่มีอุดมการณ์กลาง-ขวา มีฐานเสียงสนับสนุนจากกลุ่ม Rukh และผู้สนับสนุนอิสระของ Yushchenko โดยได้มุ่งเน้นไปที่ค่านิยมสากล อย่างเช่น ความโปร่งใสของฝ่ายบริหารงานและเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี รวมทั้งการหาฐานเสียงสนับสนุนจากนักธุรกิจที่มีผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกับกลุ่ม United Ukraine ของ Kuchma ซึ่งการรวมกลุ่มพรรคการเมืองขนาดเล็ก 7-8 พรรค โดย Yushchenko เป็นการปูทางในการลด 'มุ้ง' (Faction) ทางการเมืองในระยะแรก ในขณะเดียวกัน กลุ่มของ Tymoshenko ก็ได้มีการสร้างพันธมิตรทางการเมือง ชื่อว่า Bloc of Yulia Tymoshenko หรือ ByUT ซึ่งประกอบด้วยพรรคการเมืองหลายพรรค⁶⁶ ที่มีฐานเสียงในภูมิภาคตะวันออกของประเทศ และให้การ

⁶⁶ กลุ่มพันธมิตร ByUT ประกอบด้วย 5 พรรคการเมือง ได้แก่ Batkivshyna Party ซึ่งก่อตั้งก่อนหน้าโดย Tymoshenko, Patriotic Party of Ukraine, Ukrainian Conservative Republican Party, Ukrainian Republican Party 'Sobor' และ Ukrainian Social Democratic Party

สนับสนุน Tymoshenko โดยในการเลือกตั้งสภานิติบัญญัติในปี 2002 นั้น กลุ่ม ByUT ได้ที่นั่งในสภาถึง 2 ใน 3 ในหมู่ผู้แทนจากแคว้นจตุรกี⁶⁷ และเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในสภา ความสำเร็จของ Yushchenko และ Tymoshenko เป็นการท้าทายทางการเมือง ที่ทำให้ฝ่าย Kuchma ต้องมีการเคลื่อนไหวโดยการแต่งตั้ง Viktor Yanukovych เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในฐานะที่เป็นหนึ่งในสมาชิกของกลุ่มชนชั้นนำของ Kuchma ที่มีคะแนนนิยมในสภา และได้รับการวางตัวให้สืบทอดอำนาจจาก Kuchma

ในช่วงปี 2002-2004 นั้น การเมืองภายในของยูเครนได้ถูกแทรกแซงจากรัสเซีย ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงผู้นำรัสเซียจาก Boris Yeltsin มาสู่ Vladimir Putin เพราะรัสเซียภายใต้ Putin มองยูเครนเป็นส่วนหนึ่งของรัสเซีย เริ่มจากในปี 2003 รัสเซียได้ใช้บริษัท Gazprom ซึ่งเป็นบริษัททางด้านพลังงานกดดันยูเครน ให้เข้าร่วมกับข้อตกลงทางการค้าที่เรียกว่าเขตเศรษฐกิจร่วมหรือ CES (Common Economic Space) ที่ต้องการสร้างสหภาพศุลกากรและสหภาพทางการเงินระหว่างประเทศในกลุ่ม CIS เพื่อไม่ให้ยูเครนมุ่งความสนใจไปในความร่วมมือทางเศรษฐกิจของยุโรปตะวันตก อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ของยูเครนกับรัสเซียภายใต้ Putin เต็มไปด้วยความขัดแย้งภายหลังจากรัสเซียส่งกองกำลังเข้าไปในบริเวณของ Tuzla ที่อยู่บริเวณช่องแคบ Kerch ทางยูเครนได้ทำการประท้วง

นอกจากนั้นรัสเซียได้ให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยในบริเวณ Crimea ให้มีการแยกตัวออกจากยูเครน อันเป็นปัญหาในความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ ซึ่งเป็นดินแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลยูเครน ตั้งแต่ค.ศ. 1954 แต่มีชาวรัสเซียอาศัยเป็นส่วนใหญ่ดังที่กล่าวไปข้างต้น ภายใต้อาณัติการบริหารพื้นที่ของรัฐบาลยูเครนกลับไม่มีสถาบันที่ใช้ภาษายูเครน และอยู่ภายใต้กระบวนการแทรกแซงทำให้เป็นรัสเซีย (Russification) ซึ่งนำไปสู่ประเด็นที่มีการเรียกร้องเอกราช ของกลุ่มเชื้อชาติรัสเซียเพื่อแยกตัวและสร้างรัฐใหม่⁶⁸ ประเด็นในพื้นที่ไครเมียจึงเป็นประเด็นทางการเมืองมากกว่าปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์รัสเซียและยูเครนในพื้นที่

การปฏิวัติสีส้ม หรือ The Orange Revolution ในปี 2004 เป็นความพยายามในการสร้างประชาธิปไตยครั้งแรกในยูเครน เพราะตลอดระยะเวลาของการสร้างชาติกว่า 15 ปี ในสมัย Kravshuk และ Kuchma การปกครองในยูเครนยังไม่เป็นประชาธิปไตยนัก ถึงแม้จะมีการเลือกตั้งและการจัดตั้งสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ การเคลื่อนไหว 'สีส้ม' หมายถึง การต่อต้านโดยปราศจากความรุนแรง โดยการเคลื่อนไหวเกิดขึ้นในช่วงวันที่ 22 พฤศจิกายน – 26 ธันวาคม 2004 เพราะประชาชนเคลือบแคลงผลการนับคะแนนในการเลือกตั้งประธานาธิบดีรอบที่สองในเดือนพฤศจิกายน 2004 ระหว่าง Yushchenko และ

⁶⁷ Anders Åslund 2009, p. 158.

⁶⁸ Volodymyr Kulyk 2001

Yanukovych ซึ่งชัยชนะเป็นของ Yanukovych ร้อยละ 49.5 ต่อ 46.6 ของคะแนน Yushchenko⁶⁹

ประชาชนกว่า 200,000 คน ได้ทำการประท้วงในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2004 โดยกลุ่มผู้ประท้วง เชื่อว่ามีเจ้าหน้าที่รัฐกว่า 85,000 คนที่โง่งการเลือกตั้ง⁷⁰ กลุ่มที่สำคัญในการเคลื่อนไหวนั้น มาจากกลุ่ม กลาง-ขวา คือ คือกลุ่ม Our Ukraine ของ Yushchenko และกลุ่ม BYuT ของ Tymoshenko นอกจากนี้ กลุ่มสื่อมวลชนอย่าง Ukraine Pravda ของ Gongadzevy ที่เชื่อว่าถูกลอบสังหารโดยการบงการจาก Kuchma ได้ร่วมเคลื่อนไหวเพราะไม่พอใจ Kuchma และ Yanukovych ที่จำกัดเสรีภาพสื่อ และการผูกขาด ของสื่อรัฐบาล รัสเซียภายใต้ Putin ก็ได้เข้ามาแทรกแซงการเลือกตั้งครั้งนี้ โดยเชื่อว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังใน การวางยาพิษ Yushchenko รวมทั้งให้การสนับสนุน Yanukovych ในการหาเสียงอย่างออกนอกหน้าด้วยการติดสินบนกับชาวยูเครนว่าจะให้เงินสนับสนุนถึง 800 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯแก่รัฐบาลยูเครน หาก Yanukovych ได้รับเลือกตั้ง

การปฏิวัติสีส้มคลี่คลายโดยสันติวิธี ภายหลังจากศาลฎีกาตัดสินให้มีการเลือกตั้งครั้งใหม่ ซึ่งมีผู้เข้า ลงคะแนนถึงร้อยละ 77 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยชัยชนะตกเป็นของ Yushchenko ด้วยคะแนนร้อยละ 52 ต่อร้อยละ 44 ของ Yanukovych ส่วน Tymoshenko ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในฐานะเป็นแกนนำ สำคัญในการก้าวสู่อำนาจของ Yushchenko และได้การรับรองจากสภาด้วยคะแนนเสียงที่ท่วมท้นถึง 373 เสียง จาก 452 เสียง ภายหลังจากการปฏิวัติสีส้มมีความพยายามที่จะปฏิรูปรัฐธรรมนูญของยูเครน ให้ลดอำนาจ ที่มีลักษณะเกือบเบ็ดเสร็จของประธานาธิบดี รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากสื่อและองค์กรภาคเอกชน แต่ปัญหาที่ยังคงพบได้ คือ แม้ว่าจะมีการเพิ่มอำนาจแก่รัฐสภาและนายกรัฐมนตรีแล้ว แต่ยังคงมีปัญหาของ การใช้อำนาจยับยั้งจากประธานาธิบดี หรือแม้แต่ในสมัยของ Yushchenko เอง และปัญหาของสภาที่ยังมี บทบาทจำกัดในการทำหน้าที่ตรวจสอบฝ่ายบริหาร

ต่อมา ความไม่ลงรอยกันของ Tymoshenko กับสมาชิกในคณะรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบาย ที่มีลักษณะประชานิยมอย่างการคืนกิจการที่ถูกแปรรูปอย่างไม่เป็นธรรมให้แก่เจ้าของเดิม (Reprivatization) ซึ่งเป็นทิศทางที่ตรงกันข้ามกับการเปิดเสรีของ Yushchenko กองทุนการเงินระหว่าง ประเทศและธนาคารโลก ทำให้ Yushchenko ได้ปลด Tymoshenko ออกจากตำแหน่ง ในเดือนกันยายน 2005 พร้อมกับการแตกขั้วทางการเมืองของกลุ่มที่เคยร่วมเคลื่อนไหวในการปฏิวัติสีส้ม Yushchenko ได้ แต่งตั้ง Yuriy Yekhanurov ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแทน เพื่อแก้ไขภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ และสร้าง ความสมานฉันท์ แต่ทว่าการเมืองของยูเครนนั้ มีการสลับขั้วทางการเมืองอีกครั้งในเดือนสิงหาคม 2006

⁶⁹ Taras Kuzio (ed.), *Democratic Revolution in Ukraine: From Kuchmagate to Orange Revolution* (London: Routledge, 2009)

⁷⁰ Anders Åslund 2009, p.191

โดยคราวนี้กลุ่มในการจัดตั้งรัฐบาลเป็นกลุ่มของ Yanukovych ที่กลับมามีบทบาททางการเมืองอีกครั้ง แต่การบริหารงานไม่ราบรื่นเนื่องจากนโยบายพื้นฐานที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในเรื่องของความสัมพันธ์กับรัสเซีย และนโยบายในการประกาศเขตการค้าเสรีกับยุโรป รวมทั้งปัญหาของการให้เงินอุดหนุนในการนำเข้าแก๊สจากรัสเซีย ทำยที่สุดนำมาสู่การไร้เสถียรภาพของระบบสภาและมีการเลือกตั้งใหม่ภายหลังการยุบสภาในปี 2007 โดยการเลือกตั้งครั้งนี้ถึงแม้ว่าพรรคของ Yanukovych จะได้รับคะแนนเสียงเป็นอันดับหนึ่ง แต่ยังไม่เพียงพอในการจัดตั้งรัฐบาล จึงเป็นโอกาสให้ขั้วทางการเมืองของ Yushchenko และ Tymoshenko จับมือกันอีกครั้งเป็นรัฐบาล พรรคร่วมรัฐบาลได้รับรองให้ Tymoshenko เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่สอง อย่างไรก็ตาม การเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี 2008 โดยเฉพาะปัญหาเงินเฟ้อและการถดถอยทางเศรษฐกิจ ทำให้ความขัดแย้งระหว่าง Tymoshenko และ Yushchenko ปะทุขึ้นอีกครั้ง โดยเฉพาะปัญหาในเรื่องของความชะงักงันทางการตรากฎหมายที่มีการขัดแย้งโดย Yushchenko ซึ่งเป็นการไม่เปิดโอกาสให้รัฐบาลของ Tymoshenko เข้าทำงาน ทำให้คะแนนนิยมของ Yushchenko ตกต่ำเหลือเพียงร้อยละ 4⁷¹

พัฒนาการทางการเมืองของยูเครนภายหลังการปฏิวัติสีส้ม เป็นการเริ่มสร้างประชาธิปไตยในยูเครน โดยเฉพาะความเป็นพหุนิยมและภาคประชาสังคมได้เริ่มมีส่วนร่วมทางการเมือง จากแผนภูมิที่ 3.1 สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองผ่านเกณฑ์เป็นครั้งแรกในช่วงปี 2005 ภายใต้อำนาจรัฐบาล Yushchenko เมื่อเทียบกับรัสเซียที่สถานการณ์ดังกล่าวตกต่ำลงทุกขณะในช่วงเวลาเดียวกัน และภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น จากตารางที่ 3.1 นอกจากนั้นเสรีภาพของสื่อได้รับการคุ้มครอง โดยเฉพาะในปี 2007 นั้น ไม่พบการเซ็นเซอร์สื่อมวลชนและการกดดันสื่อจากรัฐบาลยูเครน รวมทั้งยูเครนได้รับการจัดลำดับในเรื่องเสรีภาพของสื่อขึ้นมากอยู่ในลำดับที่ 92 จากทั้งหมด 169 ประเทศ⁷²

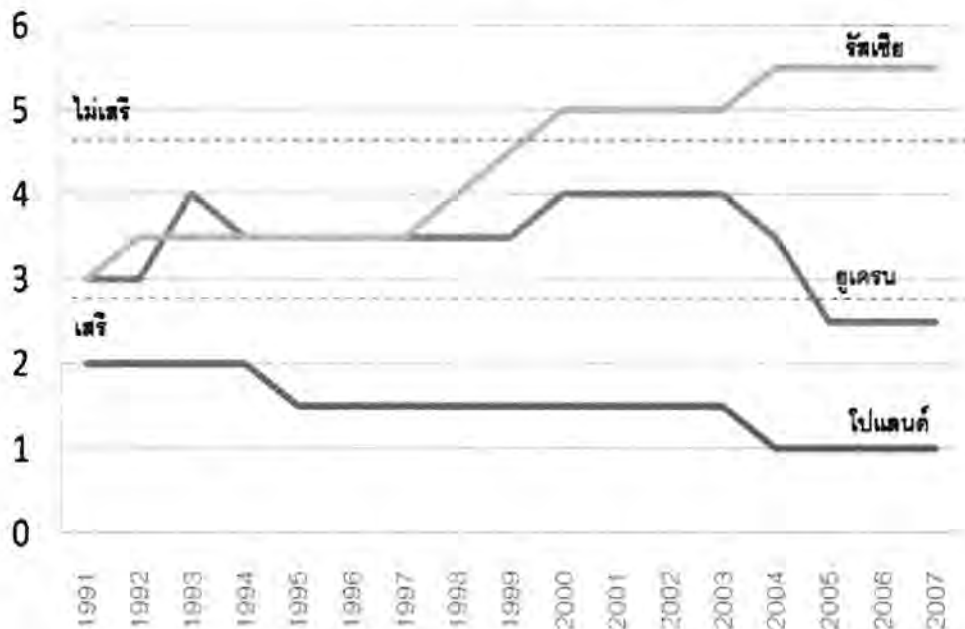
ในเรื่องการแสดงความคิดเห็นสาธารณะ จากการสำรวจตั้งแต่ปี 2009 ชาวยูเครนมีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อทิศทางของประเทศในอนาคต กระนั้นก็ตาม ร้อยละ 44 ของพลเมืองยูเครนยังคงเชื่อว่า การเมืองยูเครนเข้าไปสู่สถานะของการไร้เสถียรภาพและความวุ่นวาย ขณะที่ร้อยละ 21 เชื่อว่ายูเครนกำลังมุ่งสู่เสถียรภาพและความมั่นคง โดยผู้ที่กล่าวถึงความไร้เสถียรภาพทางการเมืองลดลงจากร้อยละ 76 ในปี 2008 มาสู่อ้อยละ 74 ในปี 2009 นอกจากนั้น คำถามต่อการเปรียบเทียบทางสถานการณ์ทางการเมืองยูเครน ระหว่างการเมืองหลังได้รับเอกราชกับการเมืองในปัจจุบันพบว่า ร้อยละ 41 ของชาวยูเครน เห็นว่าประเทศอยู่ในสถานการณ์ที่แย่กว่าช่วงเวลาที่ได้รับเอกราช ส่วนร้อยละ 21 มองว่าดีขึ้น และร้อยละ 14 มองว่าประเทศอยู่ในสถานะ

⁷¹ Anders Åslund 2009, p. 191.

⁷² Oleksandr Sushko and Olena Prystayko, "Ukraine," in *Nation in Transit 2008*, ed. Jeannette Goehring (Budapest, Freedom House, 2008), p. 599-607

เดิม⁷³ โดยมุมมองที่กล่าวว่าประเทศนั้นแย่งมีปัจจัยมาจากภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ การคอร์รัปชัน การว่างงาน ผู้นำที่ไร้ประสิทธิภาพและความสัมพันธ์ที่ไม่มั่นคงกับรัสเซีย

แผนภูมิที่ 3.1 สิทธิพลเมืองและสิทธิการเมือง (1991-2007)

ที่มา: Constructed from Anders Åslund, How Ukraine became a market economy and democracy (Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2009), p. 255.

ในขณะที่การต่างประเทศภายหลังการปฏิวัติสีส้ม นโยบายมุ่งสู่ตะวันตกของยูเครนคือการเข้าเป็นสมาชิกองค์การนาโต้และสหภาพยุโรป การเข้าร่วมนาโต้เป็นเสมือนใบเบิกทางในการเข้าสู่สหภาพยุโรปต่อไป ยูเครนเคยร่วมส่งทหาร 1,700 นาย เข้าสู่สมรภูมิในอิรักเมื่อปี 2003 ตั้งแต่สมัย Kuchma⁷⁴ อย่างไรก็ตาม แผนการเข้าร่วมองค์การนาโต้ในปี 2008 ของยูเครน หรือ Membership Action Plan (MAP) ต้องระงับไป เพราะได้รับการคัดค้านจากรัสเซียโดยรัฐบาลของ Putin ที่ปฏิเสธในความเป็นอธิปไตยของรัฐยูเครนทางการทหารตามข้อตกลงเดิมที่ทำไว้กับ Yeltsin ในปี 1997 นอกจากนั้นรัสเซียยังถือว่ากองทัพเรือที่ Sevastapol เป็นของตน และไม่รับรองการถ่ายโอนให้แก่ยูเครนในช่วงเวลาที่ผ่านมา ทั้งที่ในสมัย Yeltsin มีการโอนการดำเนินงานร้อยละ 30 ของกองทัพเรือให้แก่ยูเครนแล้ว รวมทั้งการที่รัสเซียส่งกองทัพเข้าไป

⁷³ International Foundation for Electoral System (IFES), *Transition and Trepidation: Public Opinion in Ukraine* (Washington D.C.: International Foundation for Electoral System, 2010) p.2

⁷⁴ Anders Åslund 2009, p. 172.

ใน South Ossetia และ Abkhazia ในจอร์เจีย นั้น เป็นสัญญาณที่เตือนให้เห็นว่ารัสเซียเป็นภัยคุกคามใน
อนาคตอันใกล้ที่มีต่อยูเครน

ตารางที่ 3.1 การจัดอันดับและให้คะแนนความเป็นประชาธิปไตยในยูเครน

หัวข้อปี	1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
กระบวนการเลือกตั้ง	3.50	4.00	4.50	4.00	4.25	3.50	3.25	3.00	3.00
ประชาสังคม	4.00	3.75	3.75	3.50	3.75	3.00	2.75	2.75	2.75
เสรีภาพของสื่อ	5.00	5.25	5.50	5.50	5.50	4.75	3.75	3.75	3.50
หลักนิติรัฐ	4.75	4.75	5.00	5.00	5.25	n/a	n/a	n/a	n/a
ประชาธิปไตยในระดับชาติ	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	5.00	4.50	4.75	4.75
ประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	5.25	5.25	5.25	5.25
กระบวนการยุติธรรมและความเป็นอิสระ	4.50	4.50	4.75	4.50	4.75	4.25	4.25	4.50	4.75
การทุจริตคอร์รัปชัน	6.00	6.00	6.00	5.75	5.75	5.75	5.75	5.75	5.75
คะแนนทางด้านประชาธิปไตย	4.63	4.71	4.92	4.71	4.88	4.50	4.21	4.25	4.25

ที่มา: Jeannette Goehring (ed.) (2008). *Nation in Transit 2008*. Budapest: Freedom House, pp. 597. [หมายเหตุ: คะแนนนี้ประเมินโดย สูงสุด คือ 1 ที่มีความก้าวหน้าทางประชาธิปไตยมากที่สุด และ 7 คือ คะแนนที่มีความเป็นประชาธิปไตยน้อยที่สุด]

ในส่วนของสมาชิกภาพในสหภาพยุโรป เนื่องจากทำที่แต่เดิมของสหภาพยุโรปที่ค่อนข้างจะเฉย
เมยต่อยูเครน และสถานะของยูเครนในยุโรปยังเป็นที่ยกเถียงกัน เพราะสหภาพยุโรปได้กำหนดให้ยูเครนอยู่
ในความร่วมมือภายใต้นโยบายเพื่อนบ้านแห่งยุโรป (European Neighborhood Policy—ENP) ซึ่งให้คำ
นิยามประเทศภายใต้ ENP ในฐานะเพื่อนบ้านเท่านั้น ยูเครนจึงมองว่าตนเองกำลังถูกกีดกันจากการเข้าเป็น
สมาชิกในสหภาพยุโรป⁷⁵ นอกจากนั้น อุปสรรคสำคัญคือ ปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองภายในของ
ประเทศนั่นเอง หลังการก้าวเข้าสู่อำนาจของ Yushchenko ยูเครนได้มีแนวโน้มที่จะปรับตัวเข้ากับเกณฑ์ใน
การรับเข้าเป็นสมาชิก และมีการวางแผนการที่ชัดเจนในการสมัครเข้าสหภาพยุโรป

ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2010 ทั้ง Yuschenko Tymoshenko และ
Yanukovych ได้เข้าสู่สนามเลือกตั้งทั้งสามคน คะแนนของ Yanukovych มาเป็นอันดับหนึ่ง ในขณะที่
Yuschenko ได้พ่ายแพ้ไปตั้งแต่รอบแรก สืบเนื่องมาจากความล้มเหลวในการบริหารงานตั้งแต่ในช่วงหลัง

⁷⁵ Anders Åslund 2009, p. 173.

ของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ ที่แย่ที่สุด Yanukovych ได้รับเลือกให้เป็นประธานาธิบดีคนที่สี่ของสาธารณรัฐยูเครน กระบวนการปฏิรูปทางการเมืองให้เป็นเสรีถูกมองว่าได้สิ้นสุดลงในสมัยของ Yanukovych ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของคณะกรรมการการยุโรปซึ่งระบุว่า ยูเครนไม่มีความก้าวหน้าในการปฏิรูประบบการบริหารภายในและการปฏิรูปรัฐธรรมนูญ ประเด็นที่สำคัญที่สุด คือ การยุบสภาร่างรัฐธรรมนูญในปี 2010 และการนำเสนอญัตติของสมาชิกรัฐสภาจำนวน 252 เสียง ให้ยกเลิกการแก้ไขรัฐธรรมนูญในปี 2004⁷⁶ และนำมาสู่การย้อนใช้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในปี 1996 ซึ่งเป็นการขยายอำนาจแก่ประธานาธิบดีย้อนหลังเหมือนกับสมัยของ Kuchma และลดทอนอำนาจการตรวจสอบของฝ่ายนิติบัญญัติ นอกจากนี้ รัฐสภาได้ทำการยกเลิกกฎหมายการต่อต้านการคอร์รัปชันที่ออกมาในปี 2010 และคณะกรรมการที่รับผิดชอบงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันได้ถูกปลดออกจากตำแหน่ง⁷⁷ การปฏิรูปการบริหารจึงทำได้เพียงการปรับโครงสร้างของระบบบริหารส่วนกลาง ที่มีการลดจำนวนรัฐมนตรีและหน่วยการบริหารเท่านั้น ดังนั้น ยูเครนมีแนวโน้มของการกลับมาสู่ระบบกึ่งอำนาจนิยม ที่ประธานาธิบดีและฝ่ายบริหารมีอำนาจมากกว่าฝ่ายนิติบัญญัติและรัฐสภา⁷⁸ นอกจากนี้การแก้ไขกฎหมายระหว่างกระบวนการเลือกตั้งเป็นสิ่งที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ โดยเฉพาะการร่างกฎหมายยกเลิกการเลือกตั้งท้องถิ่น ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2010⁷⁹ การแก้ไขกฎหมายดังกล่าวถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า มีแนวโน้มที่จะเลวร้าย เนื่องจากการลดความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นและมาตรฐานการเลือกตั้งในรูปแบบประชาธิปไตย

3.2 ระบบรัฐสภา พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง และระบบราชการ

จากการปฏิรูปการเมืองและรัฐธรรมนูญในปี 2006 ภายหลังจากการปฏิวัติสีส้ม สาธารณรัฐยูเครนปกครองในระบอบประชาธิปไตย ระบบกึ่งรัฐสภาถึงประธานาธิบดี ตลอดระยะเวลาของการเกิดรัฐยูเครนสมัยใหม่ เป็นการแข่งขันอำนาจกันระหว่างประธานาธิบดีและรัฐสภา (Verkhovna Rada) ซึ่งฝ่ายแรกยังคงมีอำนาจมากกว่า ประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศ โดยจะแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาล ผู้ซึ่งทำหน้าที่บริหารประเทศร่วมกับคณะรัฐมนตรี การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจะมาจากคำแนะนำจากพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากในรัฐสภา รัฐมนตรีจะได้รับการเสนอชื่อจากรัฐสภาและได้รับการรับรองจาก

⁷⁶ European Commission, *Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2010 Country Report on: Ukraine*, (Brussels: European Union, 2011) (COM(2011) 303), p.4

⁷⁷ European Commission 2011, p.5

⁷⁸ UK Trade and Investment Service, *Overseas Business Risk – Ukraine*, available at <http://www.ukti.gov.uk/export/countries/europe/easterneurope/ukraine/premiumcontent/107713.html>, accessed in 20 July 2011

⁷⁹ European Commission 2011, p.4

ประธานาธิบดีและรัฐสภา เว้นแต่ตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศและกลาโหม⁸⁰ ที่ประธานาธิบดีจะเป็นผู้เสนอชื่อด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าปัจจุบันประธานาธิบดีจะปราศจากอำนาจในการจับได้คณะรัฐมนตรี แต่ทว่าประธานาธิบดียังคงสงวนอำนาจยับยั้งร่างกฎหมายทั่วไปและฉุกเฉิน ทำหน้าที่ในการตัดสินใจในประเด็นสำคัญ อาทิเช่น การดำเนินนโยบายการต่างประเทศ และเป็นผู้บัญชาการสูงสุดของกองทัพ

รัฐสภาของยูเครนเป็นระบบสภาเดียวที่มีสมาชิกทั้งหมด 450 คน ระบบการเลือกตั้งในช่วงปี 1991-2006 จะใช้ระบบผสมระหว่างสัดส่วน 225 ที่นั่ง และระบบเสียงข้างมากสองรอบ เพื่อเลือกผู้ชนะในเขต⁸¹ ขณะที่การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาตั้งแต่ปี 2006 จากการปฏิรูปการเมืองภายหลังการปฏิวัติสีส้ม จะเป็นการเลือกในระบบสัดส่วนและคะแนนเสียงที่ได้รับต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3 สมาชิกรัฐสภาจะมีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี ระบบพรรคการเมืองของยูเครนที่ลงสมัครรับเลือกตั้งมีกว่า 170 พรรคในเดือนเมษายน 2010 ซึ่งจำนวนของพรรคการเมืองเพิ่มขึ้นจากปี 2004 ซึ่งมีพรรคการเมืองเพียง 102 พรรค โดยพรรคเล็กมักต้องการที่จะเข้าร่วมกลุ่มการเลือกตั้ง (Electoral blocs) ซึ่งเปิดโอกาสให้พรรคเหล่านี้ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งรัฐสภา⁸² พรรคการเมืองใหญ่ที่สำคัญในยูเครน ได้แก่ พรรคแห่งภูมิภาค (Party of Regions) ของอดีตประธานาธิบดี Kuchma และประธานาธิบดี Yanukovich ที่ให้ความสำคัญกับการรวมศูนย์อำนาจจากท้องถิ่นและภูมิภาคภายในประเทศ กลุ่มของอดีตนายกรัฐมนตรี Tymoskenko หรือ ByUT ซึ่งมีอุดมการณ์อนุรักษนิยมเสรีนิยม และกลุ่ม Our Ukraine ของอดีตประธานาธิบดี Yushenko ซึ่งมีอุดมการณ์อนุรักษนิยมและคริสเตียนเดโมแครต

ระบบการเลือกตั้งภายหลังการปฏิวัติสีส้ม จัดว่าเป็นการเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม ซึ่งรัฐบาลไม่ได้เข้าไปแทรกแซงกระบวนการการเลือกตั้งและการทำงานของสื่อมวลชน โดยจะแตกต่างไปจากในกรณีของเบลารุสและรัสเซีย ซึ่งยังคงมีการ โกงการเลือกตั้ง การเซ็นเซอร์และการขาดกรรมทางการเมือง⁸³ สิ่งที่สำคัญอีกประการคือความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ภูมิศาสตร์และการเลือกตั้ง แสดงให้เห็นถึงการแบ่งพื้นที่ทางการเมืองอย่างชัดเจนในรูปแบบของ 2 ภูมิภาค ได้แก่ ภูมิภาคตะวันตกและตอนกลาง กับภูมิภาคตะวันออกและตอนใต้ พรรคการเมืองที่ได้รับเลือกทางตะวันตกและตอนกลาง จะสะท้อนความใกล้ชิดทางวัฒนธรรมที่มีต่อสหภาพยุโรปและพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกทางตะวันออกและตอนใต้ได้ จะมีความ

⁸⁰ Foreign and Commonwealth Office (FCO), *UK Trade & Investment: Doing business in Ukraine* (London: The Foreign and Commonwealth Office, 2010), p.3

⁸¹ International Foundation for Electoral System, *IFES Election Guide: Country Profile – Ukraine*,

⁸² Bastian Vollmer et al 2009, p.11

⁸³ Manuel Alvarez-Rivera, *Ukraine holds an early parliamentary election*, available at <http://globeconomydoesmatter.blogspot.com/2007/09/ukraine-holds-early-parliamentary.html>, accessed in 20 July 2011

ใกล้ชิดต่อรัสเซีย (ดูบทที่ 2) โดยผู้ลงคะแนนในแต่ละภูมิภาคจะไม่ได้เพียงทำการเลือกผู้สมัครและพรรคเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงนโยบายเศรษฐกิจกับภูมิภาคที่ตนอาศัยอยู่ เช่น ผู้ลงคะแนนในภูมิภาคตะวันออกและตอนใต้ที่ประกอบกิจการอุตสาหกรรมเป็นหลัก มักจะลงคะแนนแก่ผู้สมัครและพรรคการเมืองที่ให้การสนับสนุนเงินอุดหนุนต่ออุตสาหกรรม และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อรัสเซีย ในทางตรงกันข้ามผู้ลงคะแนนในภาคการเกษตรในฝั่งตะวันตกและตอนกลาง มักจะปฏิเสธพรรคการเมืองที่นำเงินไปอุดหนุนภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคส่วนอื่นและมีนโยบายนิยมยุโรป⁸⁴

ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2010 การเลือกตั้งค่อนข้างเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม รอบแรกมีจำนวนผู้มาใช้สิทธิ์ 24,588,268 คนจากผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนทั้งหมด 36,968,041 คน คิดเป็นร้อยละ 66.5 บัตรเสีย 405,765 ใบ คิดเป็นร้อยละ 1.7 และผู้ไม่ประสงค์ออกคะแนน 542,819 คน คิดเป็นร้อยละ 2.2⁸⁵ (ดูตารางที่ 3.2) ในการเลือกตั้งรอบตัดเชือกปรากฏว่า Yanukovich เอาชนะ Tymoshenko ไปได้อย่างเฉียดฉิว โดยได้คะแนนร้อยละ 49 และ Tymoshenko ได้คะแนนร้อยละ 45.5 โดยมีจำนวนผู้มาใช้สิทธิ์ 25,493,529 คนจากผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนทั้งหมด 37,051,449 คน คิดเป็นร้อยละ 68.8 บัตรเสีย 305,837 ใบ คิดเป็นร้อยละ 1.2 ผู้ไม่ประสงค์ออกคะแนน 1,113,055 คนคิดเป็นร้อยละ 4.4 (ดูตารางที่ 3.3)⁸⁶

ข้อจำกัดเรื่องระบบราชการของยูเครน เกี่ยวพันกับอิทธิพลจากแนวทางการบริหารในแบบสหภาพโซเวียตเพราะเคยเป็นเขตการปกครองในอาณัติ โดยหน่วยราชการต่าง ๆ นั้น ขาดการประสานงานกันระหว่างหน่วยงาน⁸⁷ กฎเกณฑ์ไม่แน่นอนและล้าสมัย ปราศจากการจัดเก็บเอกสารที่เป็นระบบ ยกตัวอย่างในกรณีการอนุมัติการนำเข้าสินค้า โดยแนวทางปฏิบัติทั่วไปในระบบระหว่างประเทศ ประเทศผู้นำเข้าจะให้การรับรองสินค้า ที่ได้รับการประกันมาตรฐานจากประเทศคู่ค้าหรือกระบวนการที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล แต่หน่วยงานรับรองมาตรฐานของยูเครนจะไม่ยอมรับมาตรฐานที่ตรวจสอบโดยหน่วยงานของประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศอื่น จึงมีกระบวนการอีกชั้นในการรับรองสินค้าอีกครั้ง ซึ่งสร้างต้นทุนทางเวลาและค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นแก่ผู้นำเข้า

⁸⁴ Lowell W. Barrington and Erik S. Herron 2004, p.71

⁸⁵ European Forum, *Ukraine Country Update*, available at <http://www.europeanforum.net/country/Ukraine>, accessed in 20 July 2011

⁸⁶ European Forum 2011

⁸⁷ _____, *Bureaucracy in Ukraine, Russia, and the Former USSR*, available at <http://www.tryukraine.com/society/bureaucracy.shtml>, accessed in 20 July 2011

ตารางที่ 3.2 ผลการเลือกตั้งประธานาธิบดี 2010 รอบแรก

ผู้ลงสมัคร	คะแนนเสียงทั้งหมด	คิดเป็นร้อยละ
Viktor Yanukovich	8,686,642	35.3
Yulia Tymoshenko	6,159,810	25.1
Serhiy Tihipko	3,211,198	13.1
Arseniy Yatsenyuk	1,711,737	7.0
Viktor Yushchenko	1,341,534	5.5
Petro Symonenko	872,877	3.5
Volodymyr Lytvyn	578,883	2.4
Oleh Tyahnybok	352,282	1.4
Anatoliy Hrytsenko	296,412	1.2
Inna Bohoslovska	102,435	0.4
Oleksandr Moroz	95,169	0.4
Yuriy Kostenko	54,376	0.2
Liudmyla Suprun	47,349	0.2
Vasily Protyvsih	40,352	0.2
Oleksandr Pabat	35,474	0.1
Serhiy Ratushniak	29,795	0.1
Mykhaylo Brodskyy	14,991	0.1
Oleh Riabokon	8,334	0.0

ที่มา European Forum, *Ukraine Country Update*, available at <http://www.europeanforum.net/country/Ukraine>, accessed in 20 July 2011

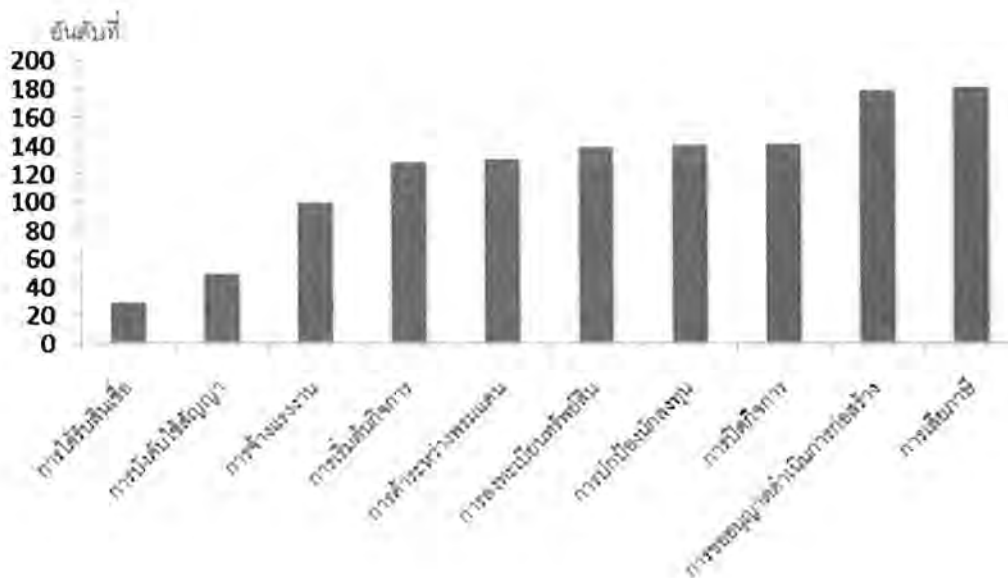
ตารางที่ 3.3 ผลการเลือกตั้งประธานาธิบดี 2010 รอบตัดสิน

ผู้ลงสมัคร	คะแนนเสียงทั้งหมด	คิดเป็นร้อยละ
Viktor Yanukovich	12,481,266	49.0
Yulia Tymoshenko	11,593,357	45.5

ที่มา European Forum, *Ukraine Country Update*, available at <http://www.europeanforum.net/country/Ukraine>, accessed in 20 July 2011

ระบบราชการยังเกี่ยวข้องกับระดับโครงสร้างการบริหาร โดยเฉพาะการคอร์รัปชันทางการเมืองในระดับบนและล่าง ซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการลงทุนจากต่างชาติ การคอร์รัปชัน โดยข้าราชการและนักการเมืองระดับสูงนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อถึงการจัดทำนโยบายระดับมหภาคของประเทศ ที่มีการเอื้อผลประโยชน์ต่อการซื้อขายทรัพย์สินของรัฐ หรือการทำสนธิสัญญาเพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตัว ขณะที่การคอร์รัปชันในกลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นนั้น มักดำเนินการผ่านกฎเกณฑ์และข้อบังคับในระดับท้องถิ่น บริษัทและธุรกิจข้ามชาตินั้น ต่างเห็นพ้องว่า กระบวนการทางนิติบัญญัติและข้อบังคับต่างๆ ถูกสร้างขึ้นเพื่อการคิดสินบนอย่างชัดเจน⁸⁸ อาทิ กระบวนการที่ซับซ้อนในการขอใบอนุญาตจัดตั้งบริษัท หรือการที่เจ้าหน้าที่รัฐข่มขู่บริษัทต่างชาติว่าจะยุติหรือชะลอการลงทุน ทำให้ระยะเวลาในการรอใบอนุญาตหรือการเริ่มธุรกิจในยูเครนมีต้นทุนที่สูง (ดูแผนภูมิที่ 3.2)

แผนภูมิที่ 3.2 การจัดลำดับความยากง่ายในการดำเนินธุรกิจของยูเครนจากทั้งหมด 181 ประเทศ (2008)

ที่มา: Constructed from Anders Åslund, How Ukraine became a market economy and democracy (Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 2009), p. 248.

⁸⁸ National Security Research Division, pp. x-xii.

กรณีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันในกระบวนการประกอบธุรกิจสามารถพบเจอใน 3 กรณี ได้แก่ กรณีแรก กลุ่มนักลงทุนที่สนใจเข้ามาดำเนินการในยูเครนพบอุปสรรคในการแสวงหาทำเลในการลงทุน เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงที่ดินเพื่อที่จะสร้างโรงงานผลิตและแหล่งกระจายสินค้า ประกอบกับการดำเนินการขออนุญาตก่อสร้างเป็นอุปสรรคลำดับต้นๆ ในการประกอบธุรกิจ ในยูเครน โดยต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่ารัฐบาลท้องถิ่นจะขายทำเลที่เหมาะสมแก่การค้าให้กับเอกชนที่มีเส้นสายกับรัฐบาล และนอกจากนี้ยังพบปัญหาในการจดทะเบียนซื้อการค้าที่สร้างต้นทุนและความซับซ้อนแก่ผู้ลงทุน กรณีต่อมา กฎหมายที่เกี่ยวกับการพาณิชย์ซึ่งขัดแย้งกับกฎหมายที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีทางการค้า ดังนั้น ธุรกิจบางกลุ่มจึงฉวยโอกาสในการเลือกตีความกฎหมายตามผลประโยชน์ของตน และหากเกิดข้อขัดแย้งขึ้นมาก็จะเลือกข้อกฎหมายที่ทำให้ฟื้นผลหรืออาจให้สินบนแก่ผู้พิพากษา นอกจากนี้กฎหมายที่ว่าด้วยการถือหุ้นนั้น ขาดกลไกที่สำคัญในการปกป้องสิทธิแก่ผู้ถือหุ้นขนาดเล็ก โดยกลุ่มผู้ถือหุ้นใหญ่นั้น สามารถใช้ระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ในการปกป้องสิทธิได้มากกว่า กรณีสุดท้ายเป็นเรื่องการคอร์รัปชันในระบบของส่วนกลางมีมูลค่าเพิ่มแก่ผู้ส่งออก โดยการแลกคืนภาษีมูลค่าเพิ่มเกี่ยวพันกับการบังคับใช้กฎหมายท้องถิ่น หรือใช้บริษัทที่ปรึกษาซึ่งคิดค่าธรรมเนียมถึงร้อยละ 25 ถึง 30 ของเงินภาษีที่ดิน เพื่อเร่งการยื่นขอคืนภาษี โดยบริษัทผู้ส่งออกที่จ้างที่ปรึกษาที่มีความสัมพันธ์กับรัฐบาลจะได้เงินคืนทันที แต่ในขณะที่บริษัทอื่นที่ไม่กระทำตาม จะต้องรอเงินคืนเป็นเวลาถึง 3-18 เดือนและบริษัทที่มีขนาดเล็กมักจะไม่ได้รับคืนภาษีมูลค่าเพิ่ม⁸⁹

โดยสรุปแล้ว ปัจจัยทางระเบียบการบริหารสะท้อนมรดกทางการบริหารตามแบบจักรวรรดิรัสเซีย และอดีตสหภาพโซเวียตซึ่งเคยปกครองยูเครนมาแต่เก่าก่อน ถึงแม้ว่าภายหลังการปฏิวัติสีส้มจะมีความพยายามปฏิรูปให้เป็นประชาธิปไตย แต่ยูเครนยังมีรูปแบบการปกครองแบบกึ่งอำนาจนิยม อันเป็นมรดกจากการบริหารงานอันยาวนานของอดีตประธานาธิบดี Kuchma และสืบทอดมาซึ่งผู้นำคนปัจจุบันคือประธานาธิบดี Yanukovich ประกอบกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญเดิม และสายสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นของชนชั้นนำภายในประเทศ ถึงแม้ว่ามีแรงดันจากสองกลุ่มทางการเมืองคือกลุ่ม Tymoshenko และ Yushenko แต่ทั้งสองกลุ่มค่อนข้างอ่อนแรงซึ่งไม่ทำให้เกิดการจลาจลภายในประเทศ อีกทั้งปัญหาหลักของระบบราชการและการบริหารที่ยังค้างคาคือการคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นมรดกจากสังคมนิยมวิสต์ ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข

⁸⁹ National Security Research Division, p. x.

บทที่ 4

ประเมินปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (G-Geography) ของยูเครน

4.1 ที่ตั้งและลักษณะภูมิประเทศ

ยูเครนเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ใจกลางของทวีปยุโรป โดยมีพิกัดอยู่ที่ ละติจูดที่ 50 องศา 24 ลิปดาเหนือ ลองจิจูด 30 องศา 27 ลิปดาตะวันออก⁹⁰ โดยภูมิประเทศทางตอนเหนือพรมแดนติดกับประเทศรัสเซีย และเบลารุส ทางตอนใต้ติดกับทะเลดำ ทางด้านตะวันออกติดกับรัสเซีย และทางด้านตะวันตกมีพรมแดนติดกับโปแลนด์ สโลวาเกีย ฮังการี โรมาเนีย และมอลโดวา⁹¹ มีขนาดพื้นที่ประมาณ 603.7 ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าฝรั่งเศส สเปน และเยอรมนี อยู่พอสมควร พื้นที่ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 95 เป็นพื้นที่ราบ พื้นที่เฉลี่ยสูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 100 เมตร พื้นที่ราบเป็นส่วนที่ลักษณะคล้ายกับ “เข็มนัด” ที่ล้อมประเทศตั้งแต่ตะวันตกเฉียงเหนือถึงตะวันออกเฉียงใต้⁹² ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศตั้งบนที่ราบลุ่มแม่น้ำในทางภูมิภาคตอนกลางฝั่งตะวันตก ขณะที่ทิศด้านตะวันออกจะเป็นส่วนที่เรียกว่าที่ราบต่ำ Dniπρο ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มกุ่มขยายตัวลงไปถึงทางใต้ที่เป็นชายฝั่งทะเล ส่วนพื้นที่ที่เหลือเป็นพื้นที่ราบสูง เนื่องจากมีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงที่สำคัญ 2 ภูเขา คือ ภูเขา Carpathian ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศ และภูเขา Crimean ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศบนคาบสมุทร Crimean แต่ภูเขาในยูเครนก็เป็นภูเขาที่ไม่สูงมาก ความสูงโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 1200-1600 เมตรจากระดับน้ำทะเล⁹³

ภูมิประเทศของยูเครนมีพรมแดนประเทศทั้งพื้นที่บนภาคพื้นดินและพื้นที่ทางน้ำ โดยพรมแดนรวมทั้งประเทศยาวประมาณ 7590 กิโลเมตร แบ่งเป็นพื้นที่พรมแดนบนภาคพื้นดิน 5631 กิโลเมตร โดยแบ่งเป็นพรมแดนติดกับรัสเซีย 2063 กิโลเมตร ซึ่งเป็นแนวพรมแดนทางด้านตะวันออก มีลักษณะเป็นที่ราบเชื่อมติดกัน โดยตลอด แต่มีลักษณะเฉพาะที่พรมแดนทางตอนใต้ของคาบสมุทร Crimean มีช่องแคบ

⁹⁰ Ukraine Climate Guide to the Average Weather & Temperatures with Graphs Elucidating Sunshine and Rainfall Data & Information about Wind Speeds & Humidity. available at <http://www.climatetemp.info/ukraine/#imperial>, accessed in 31 January 2012.

⁹¹ Tryukraine. Ukraine's Geography, Nature, Climate, and Demographics ,available at <http://www.tryukraine.com/info/nature.shtml>. accessed in 14 January 2012

⁹² Britannica Encyclopedia, *Ukraine*, available at <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/612921/Ukraine/30109/Transportation-and-telecommunications>, accessed in 20 July 2011

⁹³ World-geographics. Ukraine. available at <http://www.world-geographics.com/europe/ukraine/>, accessed in 14 January 2012.

Kerch เป็นตัวแบ่งกั้นระหว่างรัสเซียกับยูเครน⁹⁴ สำหรับแนวพรมแดนเบลารุสยาวประมาณ 975 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผืนป่าอุทยานแห่งชาติ ทางด้านตะวันตกเป็นพรมแดนติดกับโปแลนด์ 542.5 กิโลเมตร สโลวาเกีย 98.5 กิโลเมตร ฮังการี 135 กิโลเมตร โรมาเนีย 608.6 กิโลเมตร และมอลโดวา 1194 กิโลเมตร⁹⁵ โดยพรมแดนทางด้านตะวันตกนี้มีแม่น้ำ Danube กั้นระหว่างยูเครนกับโรมาเนีย ในบริบทของพรมแดนทางทะเลมีความยาวรวม 1959 กิโลเมตร ประกอบด้วยพรมแดนที่เป็นทะเลสำคัญ 2 แห่งคือ ทะเล Azov และทะเลดำ ซึ่งเป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลนับจากอ่าวในเมือง Odessa ขาวตลอดแนวคาบสมุทร Crimean ไปจนถึงอ่าว Taganrong ในรัสเซีย⁹⁶

ผืนน้ำในยูเครนประกอบด้วยแม่น้ำภายในประเทศถึง 73,000 สาย เป็นแม่น้ำสายยาวกว่า 10 กิโลเมตรอยู่ถึง 125 สาย ซึ่งแม่น้ำที่สำคัญที่สุดของยูเครนคือแม่น้ำ Dniro มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของทวีปยุโรป⁹⁷ ยาวประมาณ 980 กิโลเมตรและจัดเป็นแม่น้ำที่ยาวที่สุดในประเทศ จะไหลผ่านที่ราบลุ่มสู่ทะเลดำและAzov มีกิจกรรมหลัก คือการกั้นเขื่อนสร้างไฟฟ้าพลังน้ำและเขื่อนเก็บน้ำ สำหรับแม่น้ำที่สำคัญอื่นเช่น แม่น้ำ Dnister มีความยาวถึง 705 กิโลเมตร ซึ่งโดยไหลลงทะเลดำ มีแตกสาขาเป็นแม่น้ำสาขารองที่สำคัญ คือ Stry และ Zbruch มีบทบาทในเชิงอุตสาหกรรม เฉกเช่นเดียวกับ แม่น้ำ Donets ที่ไหลลงไปทางด้านตะวันออกเฉียงใต้และจัดเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของที่ราบ Donbas อันเป็นแหล่งอุตสาหกรรมสำคัญ และแม่น้ำ Pivdenny ซึ่งยาวถึง 806 กิโลเมตรมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม และเป็นแหล่งโรงงานไฟฟ้าพลังงานน้ำที่สำคัญของยูเครน

ในส่วนของแม่น้ำที่มีลักษณะเป็นพรมแดนและทางแม่น้ำสายนานาชาติที่สำคัญ ก็มีแม่น้ำ Danube ซึ่งเป็นแม่น้ำที่ยาวที่สุดในยุโรป ซึ่งไหลผ่านยูเครนทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ แม่น้ำเหล่านี้จัดเป็นแหล่งน้ำสำรองที่สำคัญของยูเครนและได้มีการขุดคลองเพื่อเชื่อมแม่น้ำ ซึ่งสายการชลประทานที่สำคัญ ได้แก่ Donets-Donets Basin, Dnieper-Kryvyi Rih, และ North Crimea⁹⁸ อีกด้วย นอกจากนี้ยูเครนยังมีทะเลสาบภายในประเทศถึง 20,000 แห่ง ทะเลสาบที่สำคัญและมีขนาดใหญ่ที่สุดคือ ทะเลสาบ Sasyk มีขนาด 210 ตารางกิโลเมตร โดยเฉพาะทะเลสาบที่มีบทบาทในด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ทะเลสาบ Shatsk ในอุทยานแห่งชาติ Shatskyy บริเวณพรมแดนระหว่างยูเครน โปแลนด์และเบลารุส และทะเลสาบ

⁹⁴ Kosivart.Ukraine. available at <http://www.kosivart.com/eng/index.cfm/do/ukraine.geographic-situation/>, accessed in 14 January 2012.

⁹⁵ Kosivart 2012

⁹⁶ Kosivart 2012

⁹⁷ Kosivart 2012

⁹⁸ Britannica Encyclopedia 2011

Synevyr ซึ่งทะเลสาบทั้งสองมีปริมาณน้ำที่ท่วมต่อปีในปริมาณที่สูงมากของยูเครน⁹⁹

ดังนั้นด้วยที่ตั้งของยูเครน จึงเป็นพื้นที่ที่เป็นจุดเชื่อมต่อและใช้เป็นทางผ่านของผู้คน ผลผลิต สินค้าและบริการที่สำคัญของทวีปยุโรป¹⁰⁰ กล่าวคือ ภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบง่ายต่อการพัฒนาทางด้านการคมนาคมขนส่งทางบก เหนือเช่น ถนนและรถไฟ มีพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งแม่น้ำเป็นแม่น้ำที่มีทางออกสู่ทะเลทั้งภายในประเทศ และแม่น้ำที่เชื่อมต่อกับพรมแดนหลายประเทศ ซึ่งนอกจากจะอุดมสมบูรณ์สามารถเพาะปลูกได้และสามารถที่จะผลิตพลังงานไฟฟ้าจากน้ำได้แล้ว ยังสามารถใช้เป็นเส้นทางคมนาคมสัญจรได้อีกด้วย จุดเด่นของยูเครนในเชิงที่ตั้งจึงเป็นเสมือนจุดที่สามารถเชื่อมต่อไปยังประเทศต่างๆ ได้ในทุกมิติ อีกทั้งสถานะของการเป็นรัฐกั้นชนระหว่างประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปกับรัสเซีย จึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นทางผ่านของการเชื่อมต่อความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างสหภาพยุโรปกับรัสเซีย

4.2 สภาพภูมิอากาศ

ยูเครนเป็นประเทศที่มีภูมิอากาศหลากหลายและเข้าขั้นดีประเทศหนึ่งในโลก อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งประเทศอยู่ที่ 7.6 องศาเซลเซียส ช่วงเวลาที่อบอุ่นที่สุดอยู่ที่ช่วงเดือนกรกฎาคม มีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 26 องศาเซลเซียส ช่วงเวลาที่หนาวเย็นที่สุดอยู่ที่ช่วงเดือนมกราคม มีอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด -9 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรวมตลอดปี 615 มิลลิเมตร โดยเฉลี่ย 51 มิลลิเมตรต่อเดือน โดยเดือนที่ฝนตกน้อยที่สุดคือเดือนมีนาคม และเดือนที่มีฝนตกชุกที่สุดคือ เดือนสิงหาคม ความชื้นสัมพัทธ์โดยเฉลี่ยตลอดทั้งปีอยู่ที่ร้อยละ 75.9 ด้วยอิทธิพลของพายุหิมะ จึงทำให้เดือนธันวาคม เป็นเดือนที่มีความชื้นสูงสุด¹⁰¹ โดยลักษณะภูมิอากาศแบ่งออกได้เป็น 2 โซน ได้แก่ โซนแรกเป็นบริเวณตอนกลางของประเทศจนกระทั่งถึงตอนบน จะประกอบด้วยกัน 4 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อนจะมีอุณหภูมิสูงสุดประมาณ 15 องศาเซลเซียส ซึ่งจะค่อนข้างอุ่นและเย็นสบาย ฤดูร้อนฝั่งตะวันออกมักมีอุณหภูมิสูงกว่าทางด้านตะวันตก ฤดูใบไม้ร่วง อุณหภูมิจะลดลงเล็กน้อย อาจมีฝนและหมอกปกคลุมบ้างแต่ยังถือว่าอุ่นอยู่ ในฤดูหนาวอุณหภูมิอาจหนาวถึงขั้นติดลบ โดยเฉพาะในบริเวณยอดเขา ขณะที่หิมะจะตกในช่วงปลายเดือนพฤศจิกายนและต้นธันวาคม¹⁰² โดยฤดูหนาวอากาศทางตะวันตกจะอุณหภูมิต่ำกว่าทางด้านตะวันออก ซึ่งอากาศหนาวนั้นได้อิทธิพลมาจากลมมรสุม

⁹⁹ Kosivart 2012

¹⁰⁰ Kosivart 2012

¹⁰¹ Climatetemp 2012

¹⁰² Caspian factor (2011) Eurasia Canal Project Postponed.available at

<http://www.casfactor.com/en/main/135.html>. accessed in 13 January 2012.

ตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ชื่อ Bora ที่นำมวลอากาศเย็นมาสู่ยูเครน¹⁰³ ซึ่งบางครั้งจะมีโอกาสที่จะเกิดหิมะตกหนักและพายุหิมะรุนแรงได้ในบางปี และในฤดูใบไม้ผลิ อุณหภูมิจะกลับมากองอยู่ที่ 0 องศาเซลเซียส ทำให้สภาพภูมิอากาศในโซนนี้เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรม ปศุสัตว์ และการทำประมงน้ำจืด แต่จากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในปัจจุบันก่อให้เกิดสภาพความแห้งแล้งขึ้นในบริเวณพื้นที่ทำการเกษตรของยูเครนที่อยู่ในเขตภูมิอากาศโซนนี้ โดยเฉพาะในปี 2010 ยูเครนได้ออกมาประกาศลดปริมาณการส่งออกสินค้าประเภทธัญพืชออกสู่ตลาดโลก อันเนื่องมาจากปัญหาความแห้งแล้งในบริเวณพื้นที่การเกษตรภายในประเทศ ทำให้เกรงกลัวต่อการเกิดวิกฤติอาหารภายในประเทศ แต่ในขณะที่บริเวณคาบสมุทร Crimean และที่ราบชายฝั่งทะเลดำและทะเล Azov เช่นบริเวณจังหวัด Odessa จะมีลักษณะภูมิอากาศเหมือนกับประเทศในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน กล่าวคือ จะมีอุณหภูมิค่อนข้างสูงกว่าโซนแรก โดยเฉพาะในฤดูร้อนที่อุณหภูมิอาจสูงถึง 39 องศาเซลเซียสขึ้นไปเหมือนประเทศในแถบแอฟริกา มีปริมาณแสงแดดถึงกว่า 290 วันต่อปีและมีโอกาสที่จะพบกับพายุฝนและพายุไซโคลน¹⁰⁴ โดยจะมีลมมรสุมประมาณ 2-3 ครั้งต่อปี และมีฝนตกชุกที่สุดในช่วงมิถุนายนถึงสิงหาคม โดยเฉพาะบริเวณเทือกเขา Carpathian จะได้รับปริมาณน้ำฝนสูงสุด¹⁰⁵

กล่าวโดยสรุปภูมิอากาศช่วงที่ดีที่สุดของยูเครนคือช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน จึงเป็นช่วงที่เหมาะสมแก่การเข้ามาท่องเที่ยวและติดต่อธุรกิจในยูเครน เพราะอากาศจะค่อนข้างอบอุ่น ถึงแม้จะมีฝนตกอยู่บ้างแต่ก็ตกเป็นบางพื้นที่ ไม่ได้กระจายตัวทั่วทั้งบริเวณของประเทศ ซึ่งหากเดินทางมายูเครนในช่วงฤดูร้อนสภาพภูมิอากาศจะร้อนมากเทียบได้กับแถบตะวันออกกลางและแอฟริกา หรือฤดูหนาวสภาพภูมิอากาศหนาวเย็นมาก มีหิมะปกคลุม ซึ่งสองฤดูดังกล่าวอาจจะเป็นอุปสรรคในการเข้าท่องเที่ยวหรือมีปฏิสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ เว้นแต่จะได้ศึกษาข้อมูลและเตรียมตัวในการเดินทางเข้ามายังยูเครนเป็นอย่างดี

4.3 ทรัพยากรธรรมชาติ

เดิมทียูเครนเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างยิ่งทางทรัพยากรธรรมชาติ แต่เนื่องด้วยเหตุการณ์ระเบิดของโรงไฟฟ้าที่เชอร์โนบิล ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในดินแดนที่เคยเป็นแหล่งอยู่อาศัยของอดีตสหภาพโซเวียต เนื่องด้วยสารเคมีที่รั่วไหลออกมาได้ทำลายแหล่งทำการเกษตรของยูเครน จนไม่สามารถจะทำการเพราะปลูกได้ แต่อย่างไรก็ดี ยูเครนก็ยังคงเหลือพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ในด้าน

¹⁰³ Ukraine weather.available at <http://www.weatheronline.co.uk/reports/climate/Ukraine.htm>.accessed in 31 January 2012.

¹⁰⁴ Caspian factor 2011

¹⁰⁵ Kosivart. 2012

พื้นที่ทำการเกษตรอยู่อีกพอสมควร โดยเฉพาะแถบลุ่มแม่น้ำ Dnipro และ Dniester เป็นพื้นที่ที่มีดินที่อุดมไปด้วยคุณค่าทางแร่ธาตุสูงมาก โดยเป็นบริเวณเดียวของโลกที่พบดินที่ชื่อว่า Sweet black soil ซึ่งมีคุณค่าทางด้านแร่ธาตุและถือเป็นทรัพย์สินสมบัติทางธรรมชาติที่มีค่ามากของยูเครน จึงทำให้สามารถทำการเพาะปลูกในบริเวณนี้ได้เป็นอย่างดี มีพื้นที่เพาะปลูกถึงกว่าร้อยละ 45 ของพื้นที่ทั้งหมด สินค้าเกษตรจึงเป็นสินค้าออกที่สำคัญของยูเครน แต่ด้วยภาวะภัยแล้งในบางบริเวณของยูเครนเมื่อปี 2010 ที่ทำให้สินค้าเกษตรมีปริมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการสินค้าภายในประเทศ ยูเครนจึงจำเป็นต้องประกาศลดผลผลิตการส่งออกสินค้าเกษตร และนำเข้าสินค้าเกษตรมากขึ้น นอกจากนี้แล้วในพื้นที่ห่างไกลจากเหตุการณ์เซอร์เบียในบริเวณแถบเทือกเขา Carpathian ยูเครนยังอุดมไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ โดยมีพื้นที่ของป่าไม้ร้อยละ 34 ผลผลิตของป่าไม้ที่สำคัญคือ ไม้โอ๊กและไม้สน ทำให้อุตสาหกรรมไม้แปรรูปในยูเครนเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญอีกอุตสาหกรรมหนึ่งของยูเครน¹⁰⁶

เนื่องด้วยพื้นที่ของยูเครนมีภูมิประเทศติดทะเลถึง 2 แห่ง คือ ทะเลดำและทะเล Azov และมีแม่น้ำสำคัญมากมายภายในประเทศ ทำให้ยูเครนเป็นประเทศหนึ่งที่มีทรัพยากรในน้ำอุดมสมบูรณ์ ทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม โดยทรัพยากรทางน้ำที่สำคัญของยูเครน อาทิเช่น ปลา Herring ซึ่งเป็นอาหารทะเลที่ส่งออกอันดับหนึ่งของยูเครน ตามมาด้วย ปลา Hake/Merluza ปลา Baltic sprat และปลา Capelin ในส่วนของปริมาณกุ้งและสัตว์ทะเลอื่นๆ ก็ยังมีสัดส่วนมีไม่มากนัก¹⁰⁷

ทรัพยากรที่สำคัญในแง่ของอุตสาหกรรมของยูเครน คือ เหล็ก ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ปริมาณมากถึงร้อยละ 46 และเป็นสินค้าหลักของยูเครน ถ่านหิน ซึ่งมีมากในบริเวณ Donbas ซึ่งมีบริเวณกว้างถึงกว่า 50 ตารางกิโลเมตร และสามารถผลิตได้ประมาณ 109 พันล้านตันต่อปี ทรัพยากรน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ยูเครนพบมากที่บริเวณ Dniprovsko-Donestyskyy ถึงกว่าร้อยละ 80 และเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ ทั้งนี้ยูเครนยังอุดมไปด้วยทรัพยากรประเภท หินแกรนิต แร่แกรไฟต์ ที่เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของยูเครน ทรัพยากรที่สำคัญในแง่ของการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ ยูเครนเป็นประเทศที่อุดมไปด้วยน้ำแร่ธรรมชาติ และบ่อโคลนบำบัดที่อุดมไปด้วยแร่ธาตุในการรักษาโรคภัยต่าง โดยแหล่งน้ำแร่ธรรมชาติคือเทือกเขา Carpathian และเทือกเขา Crimean ในส่วนของบ่อโคลนบำบัดนั้น จะพบมากบนคาบสมุทร Crimean¹⁰⁸ ยูเครนจึงถือได้ว่ามีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์หลากหลายที่สุดแห่งหนึ่งในโลก

¹⁰⁶ Kosivart. 2012

¹⁰⁷ Fish and Seafood Sector. available at <http://www.ats.agr.gc.ca/eur/4523-eng.htm>. accessed 1 February 2012

¹⁰⁸ Natural resources of Ukraine. available at <http://ukrainetrek.com/about-ukraine-nature/ukraine-natural-resources> . accessed 2 February 2012

4.4 ภูมิรัฐศาสตร์

ด้วยที่ตั้งของยูเครนที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียตเดิม ซึ่งมีสภาพเป็นรัฐกันชนระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างระหว่างโลกฝ่ายเสรีประชาธิปไตยและฝ่ายสังคมนิยม จนกระทั่งปัจจุบันเมื่อยูเครนได้แยกตัวเป็นอิสระออกจากสหภาพโซเวียต พร้อมกับความสัมพันธ์ที่ถดถอยลงของความขัดแย้งในอุดมการณ์ทางการเมืองภายหลังยุคสงครามเย็น บริบทของความมั่นคงเดิมถูกลดบทบาทลงและถูกแทนที่ด้วยบริบทของประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ การบูรณาการ และการแสวงหาทรัพยากร สถานภาพรัฐกันชนของยูเครนจึงถูกแปรเปลี่ยนเป็นจากการเป็นรัฐขวางกั้นอุดมการณ์ทางการเมืองที่เป็นคู่ขนาน กลายเป็นดินแดนที่มีสภาพอยู่กึ่งกลางระหว่างตัวแสดงหลักที่เป็นมหาอำนาจ อย่าง สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรปและรัสเซีย ในประเด็นปัญหาความมั่นคงทางด้านพลังงาน ซึ่งนำมาสู่วาทกรรมสงครามเย็นครั้งใหม่ หรือ 'New Cold War'¹⁰⁹ ซึ่งเป็นเรื่องของ การสร้างอำนาจและแย่งชิงการครอบครอง การเข้าถึงทรัพยากรทางด้านพลังงาน ระหว่างมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและรัสเซีย และมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับสหภาพยุโรป ในประเด็นของการพึ่งพาพลังงานจากรัสเซีย ซึ่งกรณีศึกษาที่เห็นได้ชัดคือ ปัญหาข้อพิพาทเรื่องท่อส่งก๊าซระหว่างรัสเซียกับรัฐในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช อาทิ ยูเครน เบลารุสและจอร์เจีย ซึ่งการซื้อขายพลังงานระหว่างรัสเซียกับสหภาพยุโรปมีความจำเป็นที่จะต้องมีการวางท่อก๊าซผ่านเขตพรมแดนของประเทศในกลุ่มประเทศดังกล่าวที่มีพรมแดนติดต่อกันระหว่างรัสเซียและประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป¹¹⁰ กล่าวคือ รัสเซียเป็นผู้ผูกขาดเส้นทางท่อส่งพลังงานสำคัญมายังยุโรปอันประกอบไปด้วย เส้นทางตอนเหนือภายใต้โครงการ Nord Stream ผ่านใต้ทะเลบอลติกไปยังเยอรมนี ถัดลงมามีเส้นทางผ่านเบลารุสไปยังโปแลนด์และเข้าสู่เยอรมนี ลงมาอีกเส้นหนึ่งเป็นท่อผ่านยูเครนและกระจายเข้าสู่ยุโรป ทางตอนใต้รัสเซียมีท่อผ่านใต้ทะเลดำชื่อ Blue Stream ผ่านเข้าไปยังตุรกี เป็นต้น¹¹¹

ดังนั้นสภาพของยูเครนจึงมีบทบาทสำคัญมากต่อประเด็นความมั่นคงทางพลังงานในสหภาพยุโรป อีกทั้งท่อก๊าซดังกล่าวยังทำให้รัสเซียใช้เป็นเครื่องมือในการการดักเตือนยูเครน ยูเครนมองว่าการที่บริษัท Gazprom ซึ่งรัฐบาลรัสเซียเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ และมักถูกมองว่าเป็นเครื่องมือดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย ขึ้นราคาก๊าซธรรมชาตินั้น ก็เพื่อเป็นการเตือนยูเครนที่กำลังจะละทิ้งพันธมิตรเดิมอย่างรัสเซียเพื่อหันเข้าหาสหภาพยุโรปและองค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือหรือ NATO (North Atlantic Treaty Organization) เพราะในขณะที่รัสเซียปรับราคาก๊าซธรรมชาติที่ส่งให้กับยูเครนเพิ่มขึ้น แต่กลับคงราคาเดิมกับประเทศอดีตสหภาพโซเวียตอื่นๆ สำหรับรัสเซียนั้นยูเครนเป็นอดีตประเทศในอาณัติของตน และเป็น

¹⁰⁹ จิตติภัทร พูนข้า. พลังงานกับอำนาจ : ความสัมพันธ์ต่างประเทศระหว่างรัสเซียกับสหภาพยุโรปวารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 39 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2551), หน้า 33-76

¹¹⁰ "A Bear at the Throat," The Economist, April 14, 2007, p. 55.

¹¹¹ จิตติภัทร พูนข้า 2551 ,หน้า 33-76

ปรากฏการณ์สุดท้ายก่อนที่สหภาพยุโรปจะขยายอาณาเขตเข้าประชิดรัสเซีย แม้รัสเซียจะยินดีให้ความร่วมมือแก่สหภาพยุโรปในหลายๆด้าน แต่อาจไม่ค่อยพอใจนักหากสหภาพยุโรปขยายเขตเข้ามาติดพรมแดนรัสเซียมากยิ่งขึ้น¹¹² ในขณะที่รัสเซียเองก็กล่าวหายูเครนว่าบริษัท Naftogaz Ukrainy ของรัฐบาลยูเครน ลักลอบขโมยก๊าซและไม่ได้จ่ายเงินตามกำหนด¹¹³ แม้ปัจจุบันปัญหาดังกล่าวจะได้รับการแก้ไขจากการลงนามสามฝ่าย สหภาพยุโรป ยูเครน รัสเซีย เพื่อขจัดปัญหาการระงับการส่งก๊าซอันส่งผลเสียหายต่อความต้องการของสหภาพยุโรป แต่สหภาพภูมิรัฐศาสตร์ของยูเครน ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการต่อรองต่อมหาอำนาจในทางเศรษฐกิจ

นอกจากความขัดแย้งในเรื่องของท่อก๊าซแล้ว ยูเครนยังต้องเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้านในเรื่องพรมแดนและสิทธิเหนือดินแดนที่สำคัญ คือ ปัญหาข้อพิพาทกับโรมาเนีย เหนือดินแดนเกาะ Zmiyiny¹¹⁴ ซึ่งอยู่ในทะเลดำและอยู่ในความปกครองของยูเครน ซึ่งเป็นหมู่เกาะที่ถูกขโมยไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ¹¹⁵ และยังมีปัญหาข้อพิพาทในการเปิดเส้นทางคมนาคมทางน้ำในแม่น้ำ Danube กับโรมาเนียอีกด้วย¹¹⁶

จะเห็นได้ว่า ในขณะที่ภูมิศาสตร์ที่เชื่อมต่อกับประเทศต่างๆทั้งในและภายนอกภูมิภาค ทำให้ปฏิสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นไปโดยง่าย หรือการเป็นทางผ่านของทรัพยากรทางด้านพลังงาน แต่การที่ภูมิรัฐศาสตร์ของยูเครนเป็นทางผ่านทั้งทางด้านพลังงาน และทางผ่านทางด้านเส้นทางการคมนาคมขนส่งสินค้า อาจจะนำมาซึ่งปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้านหรือประเทศมหาอำนาจที่ต้องการเข้ามามีอิทธิพลเหนือดินแดนนั้นๆของยูเครน เพื่อหวังร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ หรือเพื่อใช้ต่อรองทางด้านการเมืองและความมั่นคงระหว่างมหาอำนาจที่ต้องการก้าวขึ้นมาเป็นหนึ่งทางด้านพลังงานของโลกอีกด้วย

¹¹² Kosivart 2012

¹¹³ Kosivart 2012

¹¹⁴ Kosivart 2012

¹¹⁵ The Hague Academic Coalition. Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine): A Commentary. available at <http://www.haguejusticeportal.net/eCache/DEF/10/407.html>. accessed in 14 January 2012.

¹¹⁶ The Hague Academic Coalition 2012

4.5 ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของยูเครน มาจากการประกอบอุตสาหกรรมอย่างเข้มข้น การทำการเกษตรและความไร้ประสิทธิภาพในการควบคุมมลพิษ โดยเฉพาะในบริเวณด้านตะวันออกของประเทศที่ประสบปัญหามลพิษในอากาศจากการเผาถ่านหินในย่านอุตสาหกรรม นอกจากนี้ อากาศยังเป็นพิษในเขตเมืองต่างๆ เช่น Dnipropetrovsk Kryvyi Rih Zaporizhzhya เป็นต้น¹¹⁷ ขณะที่แม่น้ำสายสำคัญในประเทศประสบปัญหาการปนเปื้อนสารพิษจากการทำเกษตรจากปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ท้ายที่สุด อุบัติเหตุที่โรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ที่เชอร์โนบีลยังคงสร้างปัญหาของการรั่วไหลของกัมมันตภาพรังสี ซึ่งจะทำให้บริเวณการเกษตรรอบพื้นที่ ที่เคยเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์มาก ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ในอีกหลายพันปี และจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัยในบริเวณดังกล่าวในระยะยาว¹¹⁸ แม้เวลาผ่านไปหลายสิบปี เชอร์โนบีล ของยูเครน ยังคงติดอันดับอยู่ 1 ใน 10 ของเมืองที่มลพิษสูงที่สุดในโลก¹¹⁹

นอกจากนี้ปัญหาด้านการจัดการขยะ ที่ไม่มีการนำมารีไซเคิลก็เป็นปัญหาอีกประการหนึ่งที่สำคัญมากของยูเครน จนกระทั่งรัฐบาลยูเครนต้องมีการจัดการปัญหาเหล่านี้ โดยการพัฒนาเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและพัฒนานโยบายรีไซเคิลขยะ โดยเปลี่ยนยุทธศาสตร์จากการนำไปฝังกลบ มาเป็นการแยกเก็บของเสียที่เป็นของแข็งและการสนับสนุนเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอันทันสมัยของกระบวนการผลิตและการใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับการตรวจสอบมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของเอกชน ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ที่ถูกนำมาใช้ในการปรับปรุงด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน¹²⁰ โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติหรือ UNDP (United Nations Development Program) โดยร่วมมือกับหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดเก็บและการกำจัดของเสีย มีการวางระเบียบเพื่อกำหนดความต้องการและการแก้ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยจาก 25 เทศบาลของยูเครน เพื่อระบุปัญหาและข้อบกพร่องของกฎหมายที่มีอยู่ นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะแก่รัฐบาลในการเปลี่ยนแปลงกฎหมายควบคุมด้านของเสีย และเป็นกลไกสำหรับความร่วมมือระดับประเทศ

¹¹⁷ Britannica Encyclopedia 2011

¹¹⁸ Britannica Encyclopedia 2011

¹¹⁹ State Environmental Protection Administration (SEPA). Accessed from <http://toptenthailand.com/>. Retrieved on 14 January 2012

¹²⁰ Global Green Business. (2009). Investments in Ukraine: Waste Management and Environment. [Online]. Accessed from : <HTTP // www.ukraine-4e.com/.../EcologyUkraine/Presentation>. Retrieved on 14 January 2012.

ในการแก้ปัญหาในพื้นที่และเสนอวิธีการปรับปรุง¹²¹ ยูเครนจึงเป็นหนึ่งในประเทศที่ตื่นตัวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมากภายหลังเหตุการณ์ที่เซอร์โนบิล

ผลพวงของปัญหาสิ่งแวดล้อมก็นำมาซึ่ง ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งยูเครนประสบกับปัญหาภัยธรรมชาติอันเนื่องมาจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะ อุทกภัย ยูเครนเกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ทำให้มีผู้เสียชีวิตและเกิดความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจถึงสองครั้งในระยะเวลาใกล้เคียงกัน คือ ในปี 2008 เกิดขึ้นในบริเวณพรมแดนติดกับโรมาเนียและมอลโดวา¹²² และในปี 2010 ได้เกิดขึ้นในบริเวณเคิมและรวมถึงพื้นที่ในทางตอนบนของประเทศและพรมแดนต่อเนื่องกับเบลารุส อันเนื่องมาจากน้ำแข็งและหิมะที่ปกคลุมทางตอนเหนือของประเทศละลายลงในแม่น้ำจนเกิดภาวะน้ำท่วมอย่างฉับพลัน¹²³

และสืบเนื่องมาจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศยูเครนต้องเผชิญกับภัยพิบัติแห่งความหนาวหนักที่สุดในรอบหลายสิบปี โดยอุณหภูมิต่ำในเดือนกุมภาพันธ์ 2012 ต่ำลงถึงกว่า 33 องศาเซลเซียส ทำให้มีผู้เสียชีวิตจากความหนาวเย็นถึงกว่า 43 คน และมีผู้ล้มป่วยจากภาวะร่างกายสูญเสียความร้อนและถูกน้ำแข็งกัดถึงกว่า 800 คน¹²⁴ โดยสภาพอากาศที่หนาวเย็นจนกระทั่งมีผู้เสียชีวิต ได้ลุกลามไปทั่วทั้งทวีปยุโรป โดยเฉพาะในโปแลนด์ สาธารณรัฐเชค สโลวาเกีย โรมาเนีย บัลแกเรีย และอิตาลี เป็นต้น

ในส่วนของธรณีพิบัติ ยูเครนเคยเกิดแผ่นดินไหวที่มีจุดศูนย์กลางในยูเครนเองในปี 1927 บริเวณคาบสมุทร Crimean¹²⁵ แต่หลังจากนั้นก็ไม่เคยเกิดแผ่นดินไหวที่มีต้นกำเนิดในยูเครน แผ่นดินไหวครั้ง

¹²¹ UNDP. (2011). How Ukrainian municipalities can cope with solid waste management problems – round table agenda in Ivano-Frankivsk. [Online]. Accessed from : <http://www.undp.org.ua/en/media/44-local-development-and-human-security/965-how-ukrainian-municipalities-can-cope-with-solid-waste-management-problems-round-table-agenda-in-ivano-frankivsk>. Retrieved on 14 January 2012.

¹²² Reuters. Dangerous floods devastate Ukraine and Romania. available at <http://www.reuters.com/article/2008/07/27/us-weather-ukraine-idUSL744222420080727>. accessed 13 January 2012.

¹²³ Radio Free Europe. available at http://www.rferl.org/content/Flooding_Hits_Ukraine_Belarus/1990695.html. accessed 13 January 2012.

¹²⁴ คมชัดลึก.ยุโรปหนาวตายกว่า80คน-ยูเครนหนักสุด สืบค้นจาก <http://www.komchadluek.net/detail/20120202/121908.html>.accessed in 2 February 2012.

¹²⁵ “_____” (2011). 4.1 Magnitude Earthquake UKRAINE - 2nd Oct 2011. available at <http://thecomingcrisis.blogspot.com/2011/10/41-magnitude-earthquake-ukraine-2nd-oct.html>. accessed in 13 January 2012

ล่าสุดมีต้นกำเนิดจากตุรกีในเดือนพฤศจิกายน 2011 บริเวณเทือกเขา Carpathian¹²⁶ ได้สร้างแรงสั่นสะเทือนถึงยูเครนอยู่บ้าง แต่ไม่ได้ทำให้บ้านเรือนหรือประชาชนได้รับอันตรายแต่อย่างใด แต่มีสัญญาณเตือนว่ายูเครนอาจจะประสบภัยพิบัติอันเนื่องมาจากแรงสั่นสะเทือนของแผ่นดินไหว ได้เช่นเดียวกับเฮติ และชิลี เพราะจุดศูนย์กลางเริ่มเคลื่อนเข้ามาใกล้ยูเครนบริเวณพรมแดนติดกับโรมาเนียมากขึ้น อีกทั้งการทรุดตัวของแผ่นดินในบริเวณดังกล่าว อาจจะทำให้ยูเครนได้รับผลกระทบที่ร้ายแรงจากแผ่นดินไหวได้ในอนาคต¹²⁷

4.6 ภูมิศาสตร์เชิงสังคม

ยูเครนมีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 27 เขต ประกอบด้วย 24 จังหวัด 2 รัฐอิสระ* คือ Kiev City และ Sevastopol' City และ 1 สาธารณรัฐอิสระ ** คือ Crimea¹²⁸ ดังตาราง 4.1 Kiev ถือเป็นเมืองที่สำคัญที่สุด เป็นเมืองหลวงทางการบริหาร Kiev มีประชากรในสามะโนครัวทั้งหมด 2.6 ล้านคน แต่มีการประมาณว่ามีประชากรจริงเกิน 4 ล้านคน ขณะที่เมืองโคชรอบมีประชากรอีกประมาณ 1.8 ล้านคน (ตารางที่ 4.1) Kiev ยังเป็นหัวใจหลักของประเทศทางด้านธุรกิจและการเงิน เป็นเมืองที่รายได้เฉลี่ยสูงที่สุดในประเทศและเป็นบริเวณที่มีการจ้างงานสูงสุดและการว่างงานต่ำสุดในประเทศ เป็นภูมิภาคที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านวิทยาศาสตร์และการศึกษา การค้าปลีก อุตสาหกรรมไฟฟ้าและการบริการ

นอกเหนือจาก Kiev และปริมณฑล ยูเครนยังมีเมืองและภูมิภาคต่างๆที่สำคัญ (ตารางที่ 4.1) ได้แก่ Donetsk มีประชากรประมาณ 4.8 ล้านคน เป็นแหล่งแร่เหล็กและถ่านหินของประเทศ Lviv มีประชากรประมาณ 2.6 ล้านคน เป็นเมืองสำคัญทางตะวันตก ทางด้านอุตสาหกรรมเกษตร การแปรรูป อาหาร การกลั่นน้ำมันและมีชื่อเสียงทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ Dnipropetrovsk มีประชากรประมาณ 3.6 ล้านคน เป็นพื้นที่ในการทำเหมืองแร่และการผลิตเหล็กกล้า Kharkiv มีประชากรประมาณ 2.9 ล้านคน เป็นศูนย์กลางทางด้านอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องจักรและพลังงานก๊าซธรรมชาติ เกษตรกรรม และภาคส่วนวิทยาศาสตร์และอวกาศ Odessa มีประชากรประมาณ 2.5 ล้านคน เป็นเมืองท่าทางตอนใต้ ซึ่งเป็น

¹²⁶ “_____”.(2011). available at <http://thecomingcrisis.blogspot.com/2011/10/41-magnitude-earthquake-ukraine-2nd-oct.html>. accessed in 14 January 2012

¹²⁷ Ukrainian.ca.(2011). Earthquake to strike in Ukraine like in Haiti. available at <http://www.ukrainians.ca/society/7560-earthquake-to-strike-in-ukraine-like-in-haiti.html>. accessed in 14 January 2012

¹²⁸ Regions of Ukraine. Primary subdivisions. available at <http://www.statooids.com/uua.html>. accessed in 1 February 2012

ตาราง 4.1: เขตการปกครองในยูเครน (2011)

เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)	จำนวนประชากร
Cherkasy	20,034	1,402,969
Chernihiv	31,865	1,245,260
Chernivtsi	7,359	922,817
Crimea **	26,081	2,033,736
Dnipropetrovs'k	31,974	3,567,567
Donets'k	26,517	4,841,074
Ivano-Frankivs'k	13,928	1,409,760
Kharkiv	31,415	2,914,212
Kherson	28,461	1,175,122
Khmel'nyts'kyi	20,645	1,430,775
Kiev	28,131	1,827,894
Kiev City *	839	2,611,327
Kirovohrad	24,588	1,133,052
Luhans'k	26,684	2,546,178
L'viv	21,831	2,626,543
Mykolayiv	24,598	1,264,743
Odessa	33,310	2,469,057
Poltava	28,748	1,630,092
Rivne	20,047	1,173,304
Sevastopol' City *	864	379,492
Sumy	23,834	1,299,746
Ternopil'	13,823	1,142,416
Transcarpathia	12,777	1,258,264
Vinnytsya	26,513	1,772,371
Volyn	20,144	1,060,694
Zaporizhzhya	27,180	1,929,171
Zhytomyr	29,832	1,389,466

* ที่มา Regions of Ukraine. Primary subdivisions. available at <http://www.statoids.com/uua.html>.
 accessed 1 February 2012

แหล่งสำคัญในการผลิตเครื่องจักร อุตสาหกรรมโลหะ อาหารและเคมีภัณฑ์¹²⁹¹³⁰ Crimea มีประชากรประมาณ 2 ล้านคน โดยมีสถานะเป็นสาธารณรัฐอิสระ ที่มีความสำคัญในการเป็นเมืองท่าทางด้านเศรษฐกิจ และมีความหลากหลายทางด้านสถานที่ท่องเที่ยวและสุขภาพ ความงามทางธรรมชาติที่ยังบริสุทธิ์ อุดมไปด้วยโคลนที่มีแร่ธาตุในการบำบัดโรค¹³¹ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

4.7 การคมนาคมและขนส่ง

ด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบส่วนใหญ่ นั้น ไม่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างเครือข่ายการขนส่งทางบกในประเทศ โดยยูเครนมีเครือข่ายของเส้นทางหลวงในการเชื่อมเมืองอุตสาหกรรมเข้าด้วยกัน อันได้แก่ Kiev and Moscow, Odessa-Kiev-St. Petersburg, Moscow-Kharkiv-Simferopol, Uzhhorod-Lviv-Rivne-Kiev, and Kiev-Kharkiv-Rostov-na-Donu (Russia)¹³² เป็นต้น เครือข่ายรถไฟทั่วประเทศยาวประมาณ 23,000 กิโลเมตร¹³³ ขณะที่ชุมทางรถไฟมีการสร้างในสองบริเวณที่สำคัญอันได้แก่ บริเวณที่ราบ Donets และบริเวณแม่น้ำ Dniro ซึ่งจะเป็ศูนย์กลางในการขนส่งทางรถไฟไปยังเมืองต่างๆ เช่น Kharkiv Kiev Dnipropetrovsk Bakhmach Yasynuvata Debaltseve Lviv Kovel และ Kup'yansk-Vuzlovyy¹³⁴

ส่วนเส้นทางคมนาคมทางน้ำได้แก่ แม่น้ำ Dniro แม่น้ำ Danube ซึ่งเชื่อมยูเครนเข้ากับระบบการค้าของยุโรป รวมทั้งยังมีเส้นทางคมนาคมทางน้ำที่เชื่อมกับแม่น้ำ Vistula ในโปแลนด์¹³⁵ ที่ใช้การขนส่งสินค้า และส่วนเมืองท่าจะอยู่ในทะเลดำและทะเล Azov โดยมีเมืองท่าที่สำคัญอันได้แก่ Illichivsk Pivdennyi Mariupol Odessa Reni Kherson และ Mykolayiv และมีแผนการขุดคลองยูเรเชียเชื่อมระหว่างทะเล Caspian กับทะเล Azov ซึ่งจะทำการคมนาคมสามารถเชื่อมต่อกับภูมิภาคเอเชียกลางกับทวีปยุโรปโดยทางน้ำได้ ด้วยการเดินเรือผ่านเข้ามาจากทะเลดำและทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าหากโครงการนี้ได้รับการผลักดันจนสำเร็จ เส้นทางเดินเรือสายสำคัญจะต้องผ่านน่านน้ำยูเครน โดย

¹²⁹ Foreign and Commonwealth Office 2010, p.6

¹³⁰ Lowell W. Barrington and Erik S. Herron 2004, pp.57-8

¹³¹ Healing Powers of Saki's Mud. available at <http://www.ukraine.com/blog/healing-powers-of-sakis-mud>. accessed in 1 February 2012.

¹³² Britannica Encyclopedia 2011

¹³³ _____, *Ukraine: Country Profile* [pdf on-line], available at: https://www.schoolofhope.org/guest/elementary/socialstudies/grade3/ukraine_country_profile.pdf, accessed in 20th July 2011

¹³⁴ Britannica Encyclopedia 2011

¹³⁵ Britannica Encyclopedia 2011

ผ่านทางช่องแคบ Kerch ที่เชื่อมติดกับรัสเซีย นำมาซึ่งผลประโยชน์อย่างมหาศาลร่วมกันระหว่าง รัสเซีย ประเทศในกลุ่ม CIS ตลอดจนสหภาพยุโรปอีกด้วย¹³⁶

ขณะที่การขนส่งทางอากาศนั้น เคียฟเป็นเมืองศูนย์กลางของประเทศและเชื่อมโยงกับเมืองต่างๆ ในยุโรป เอเชีย อเมริกาและออสเตรเลีย โดยยูเครนมีสนามบินนานาชาติอยู่ที่ Boryspil (Kiev) Kharkiv Lviv และ Odessa¹³⁷ โดยมีสายการบินแอโรวิท (Aerosvit Ukrainian Airline) เป็นสายการบินแห่งชาติ ให้บริการเที่ยวบินไปยังเมืองสำคัญทั่วโลก รวมทั้งมีเที่ยวบินบินตรงจากสนามบินสุวรรณภูมิในประเทศไทย อีกด้วย¹³⁸ การเป็นเจ้าภาพฟุตบอลชิงแชมป์แห่งชาติยุโรป หรือ ยูโร 2012 ทำให้รัฐบาลยูเครนได้ทำการพัฒนาคุณภาพของสนามบินและระบบการคมนาคมขนส่งใน 4 เมืองใหญ่ของประเทศ อันได้แก่ Kiev Kharkiv Lviv และ Donbas¹³⁹ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและบรรดาแฟนบอลจากทั่วทุกมุมโลกที่จะหลั่งไหลเข้ามายังประเทศ ซึ่งเป็นไปตามกฎของสหพันธ์ฟุตบอล หรือ FIFA (Federation of International Football Association) ในการเตรียมความพร้อมเป็นเจ้าภาพ ซึ่งผลประโยชน์อันมีค่าที่ยูเครนจะได้รับจากการได้รับคัดเลือกเป็นเจ้าภาพฟุตบอลยูโรในครั้งนี้ มีการคาดการณ์กันว่าเป็นการเปิดประเทศสู่สายตาประชาคมโลก อย่างแท้จริงภายหลังแยกตัวออกจากสหภาพโซเวียตและเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว เนื่องด้วยยูเครนมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามอยู่ทั่วทุกมุมประเทศ ซึ่งมีอัตราการเจริญเติบโตของธุรกิจที่พิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ถือเป็น การเพิ่มรายได้จากภาคบริการให้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นสัญญาณถึงโอกาสในการที่ยูเครนจะเข้าร่วมเป็น สมาชิกของสหภาพยุโรปที่เพิ่มมากขึ้นจากการแข่งขันฟุตบอลในระดับภูมิภาคยุโรปในครั้งนี้

เมื่อพิจารณาจากสถิติทางด้านระบบการคมนาคมขนส่งในยูเครน (ตารางที่ 4.2) พบว่า ยูเครนอยู่ในกลุ่มแนวหน้าของประเทศที่มีการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งที่ดีเยี่ยม โดยเฉพาะในเรื่องท่อส่งพลังงาน ยูเครนอยู่ในลำดับต้นๆ ของประเทศที่มีระบบท่อขนส่งต่อจำนวนผลิตภัณฑ์มวลรวม สูงถึง 441.726 กิโลเมตรต่อ 1 พันล้านดอลลาร์ โดยสูงเป็นอันดับ 9 ของโลก โดยท่อส่งสินค้าประกอบไปด้วย แก๊ส 20,069 กิโลเมตร น้ำมัน 4,540 กิโลเมตร ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม 4,169 กิโลเมตร มีระบบทางด่วนที่ดีเป็นอันดับ 12 ของโลก จุดเด่นที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การคมนาคมทางรถไฟ โดยยูเครนมีจำนวนการขนส่งสินค้า โดยรถไฟถึง 4,757.909 ล้านตันต่อหนึ่งพันล้านดอลลาร์ในปี 2010 โดยสูงเป็นอันดับ 9 ของโลก และการเดินทางของประชากรยูเครนทางรถไฟก็มีปริมาณที่สูงเป็นอันดับ 6 ของโลก และปริมาณระยะทางเฉลี่ยต่อจำนวนคน และต่อปีเป็นอันดับ 5 และอันดับ 7 ของโลก ตามลำดับ สืบเนื่องมาจากการพัฒนาระบบรถไฟที่

¹³⁶ Caspian factor 2011

¹³⁷ Britannica Encyclopedia 2011

¹³⁸ Aerosvit Ukrainian Airline. available at <http://global.aerosvit.com/eng.html#geo2leng>, accessed 14 January 2012.

¹³⁹ Euro 2012. available at <http://www.uefa.com/uefaeuro/>. accessed 14 January 2012.

ตาราง 4.2 ข้อมูลระบบการคมนาคมในยูเครน (2010)

สถิติการขนส่ง	จำนวน (หน่วย)	อันดับที่/จำนวนประเทศทั้งหมด
การขนส่งสินค้าทางอากาศ	39.29 ล้านตันต่อกิโลเมตร	73/153
การขนส่งผู้โดยสารทางอากาศ	53.381 กิโลเมตรต่อพันคน	116/177
เที่ยวบินขาออก	38,800 เที่ยวบิน	49/155
เที่ยวบินขาออกต่อจำนวนประชากร	0.825585 ครั้งต่อพันคน	107/155
ทางด่วน	169,491 กิโลเมตร	12/118
จำนวนทางด่วนต่อจำนวนประชากร	3.447 กิโลเมตรต่อพันคน	46/113
ท่อขนส่ง	แก๊ส 20,069 กิโลเมตร น้ำมัน 4,540 กิโลเมตร ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม 4,169 กิโลเมตร	
ท่อขนส่งต่อจำนวนผลิตภัณฑ์มวลรวม	441.726 กิโลเมตรต่อ 1 พันล้านดอลลาร์	9/113
ท่อขนส่งต่อจำนวนประชากร	616.089 กิโลเมตรต่อ 1 ล้านคน	29/120
ระยะทางการเดินทางโดยรถไฟของประชากรต่อคน ต่อปี	1,010 กิโลเมตร ต่อคน ต่อปี	5/38
ระยะทางการเดินทางโดยรถไฟรวมในหนึ่งปี	52.66 พันล้านกิโลเมตร	7/31
จำนวนการขนส่งสินค้าโดยรถไฟ	4,757.909 ล้านตันต่อหนึ่งพันล้านดอลลาร์	9/111
จำนวนการโดยสารคนโดยรถไฟ	1,118,527 ล้านคน	6/108
การขนส่งสินค้าโดยถนน	0.608 ล้านตัน	20/72
การขนส่งบุคคลโดยถนน	1.229 ล้านคน	14/50

ที่มา Nation Master, *Ukraine: Transportation*, available at <http://www.nationmaster.com/red/country/up-ukraine/tra-transportation&all=1>, accessed in 20 July 2011

ครอบคลุมทั้งภายในประเทศและเชื่อมต่อกับระบบการคมนาคมทางรถไฟกับประเทศเพื่อนบ้านดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งทำให้เกิดความสะดวกในการเดินทางของนักท่องเที่ยวและการขนส่งสินค้าระหว่างกัน โดยเฉพาะในการเป็นเส้นทางผ่านของสินค้าจากฝั่งรัสเซียสู่ตลาดสหภาพยุโรป นอกจากนี้ระบบการสื่อสารและโทรคมนาคมของยูเครนได้พัฒนาภายหลังจากการได้รับเอกราช ที่มีการพัฒนาเครือข่ายโทรศัพท์

และได้สร้างระบบเครือข่ายใยแก้วและระบบดาวเทียม การใช้โทรศัพท์มือถือมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์¹⁴⁰

กล่าวโดยสรุป สภาพทางภูมิศาสตร์ของยูเครนนั้น มีที่ตั้งอยู่กึ่งกลางเชื่อมต่อระหว่าง สหภาพยุโรป รัสเซีย และภูมิภาคอื่นๆ เช่น เอเชีย แอฟริกา เนื่องด้วยขนาดพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ทางทะเล และมีการพัฒนาระบบคมนาคม ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ทำให้การติดต่อสื่อสาร ขนส่งสินค้า การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นไปได้อย่างสะดวก อีกทั้งยูเครนเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จึงส่งผลดีต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ แต่ยูเครนมีข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ อันมีผลมาจาก ปัญหาสิ่งแวดล้อม ภัยธรรมชาติ และผลพวงจากเหตุการณ์โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่เชอร์โนบีล ทำให้เป็นอุปสรรค ในการทำการเกษตร ซึ่งหากพื้นที่การเกษตรและเลี้ยงสัตว์ไม่ถูกทำลายไปกว่า 30 ตารางกิโลเมตร ประมาณ การส่งออกสินค้าเกษตรจะทำรายได้ให้กับยูเครนมากกว่าปัจจุบัน ภัยธรรมชาติที่มีอย่างหลากหลาย ทั้ง น้ำท่วม พายุหิมะ ภาวะอากาศหนาวเย็นผิดปกติ แผ่นดินไหว ดินสไลด์ ที่มีอย่างต่อเนื่องเกือบทั้งปี ก็สร้าง อุปสรรคในการคมนาคมขนส่งสินค้า และส่งผลต่ออัตราการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ในแง่ของความเชื่อมั่นในการลงทุนจากนักลงทุนต่างชาติ และกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยวและภาค บริการภายในประเทศ

¹⁴⁰ Britannica Encyclopedia 2011

บทที่ 5

ประเมินปัจจัยทางระบบเศรษฐกิจ (E-Economic) ของยูเครน

5.1 พัฒนาการและภาพรวมทางด้านเศรษฐกิจ

ภายหลังจากที่ยูเครนได้รับเอกราช การดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจของยูเครนต้องเผชิญกับประเด็นท้าทาย 4 ประการ อันได้แก่ ประการแรก ความคลุมเครือของภาวะผู้นำและการใช้อำนาจของผู้บริหารประเทศ ประการที่สอง การแสวงหายุทธศาสตร์ในการดำเนินนโยบายปฏิรูปประเทศ ประการที่สาม การจัดการกับการฝังรากของระบบการบริหาร และการวางแผนนโยบายแบบสหภาพโซเวียตเดิม ซึ่งเป็นการปิดกั้นการปฏิรูปประเทศในแนวทางประชาธิปไตย และประการสุดท้าย บทบาทของกลุ่มชนชั้นนำและกลุ่มผลประโยชน์ที่พยายามขัดขวางการปฏิรูปเศรษฐกิจ¹⁴¹ ซึ่งอาศัยช่องทางการหารายได้และตัดวงผลประโยชน์จากการปฏิรูปเศรษฐกิจและการเปลี่ยนผ่าน ซึ่งความท้าทายและอุปสรรคต่างๆ ในการสร้างชาติและการปฏิรูปประเทศดังกล่าว นำมาซึ่งความตกต่ำของระบบเศรษฐกิจของยูเครน อันเป็นผลโดยตรงจากการสิ้นสุดลงของระบบเศรษฐกิจแบบรวมศูนย์ของสหภาพโซเวียตที่ล่มสลาย

สถานะเศรษฐกิจของยูเครนภายหลังจากได้รับเอกราชประสบกับความล้มเหลวของอุปทานและระบบการกระจายทรัพยากร มีปริมาณเงินเฟ้อที่สูงเป็นประวัติการณ์จนเรียกได้ว่าเงินแทบจะไร้ค่า ขาดความสามารถในการแข่งขันในระบบตลาดโลก ระบบบัญชีที่แตกต่างกับราคาจริงอันเนื่องจากการปกปิดราคาที่แท้จริง และการล่มสลายของระบบอุตสาหกรรมแบบสหภาพโซเวียต ซึ่งรัฐบาลของ Leonid Kravchuk ซึ่งก้าวมาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนแรกของยูเครน ไม่สามารถแก้ไขวิกฤติได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำให้วิกฤติเศรษฐกิจทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น¹⁴² เช่น นโยบายให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ประสบปัญหาเศรษฐกิจเพื่อทำการกระตุ้นเศรษฐกิจ จนทำให้เกิดภาวะขาดดุลงบประมาณ มีนโยบายควบคุมรักษาอัตราแลกเปลี่ยน ควบคุมการออกไปอนุญาตทางการค้า ควบคุมการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น ยุคของ Kravchuk เรียกได้ว่าเป็นยุคที่เชื่องช้าในการปฏิรูปอย่างแท้จริง หรือ 'The snail pace of reforms'¹⁴³ และปฏิเสธการปฏิรูปอย่างฉับพลัน หรือ Shock Doctrine/Therapy ที่เสนอโดยชาติตะวันตก กองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลก

¹⁴¹ Kravchuk, Robert S. (2002). *Ukrainian Political Economy: The First Ten Years*. New York: Palgrave Macmillan.

¹⁴² William Safire. () Leonid Kravchuk : Nation-Building and Hyperinflation, 1991-1994

¹⁴³ Kravchuk, Robert S. (2002). *Ukrainian Political Economy: The First Ten Years*. New York: Palgrave Macmillan.

นโยบายทางด้านเศรษฐกิจของ Kravchuk มีลักษณะเป็นนโยบายแบบชาตินิยมทางด้านเศรษฐกิจ โดยมีที่ปรึกษาทางด้านเศรษฐกิจคือ Oleksandr Yemelianov ผู้นิยมขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายใต้ระบบเศรษฐกิจพื้นฐานดั้งเดิมของประเทศ ซึ่งแนวนโยบายเศรษฐกิจพื้นฐานหลักของชาติหรือ *Fundamentals of National Economic Policy*¹⁴⁴ ที่ได้ผ่านการรับรองจากรัฐสภายูเครน สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชาตินิยม เช่นความต้องการที่จะออกจากระบบสกุลเงินรูเบิลของรัสเซีย เพื่อสร้างระบบสกุลเงินของยูเครนเอง และไม่ต้องพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด¹⁴⁵ ในทางกลับกันนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่หัวหน้ารัฐบาล ซึ่งก็คือ Volodymyr Lanovyi และรองนายกรัฐมนตรีที่ดูแลทางด้านเศรษฐกิจคือ Vitold Fokin มีแนวคิดทางด้านเศรษฐกิจแตกต่างกับ Kravchuk และ Yemelianov โดยสิ้นเชิง กล่าวคือคณะทำงานของนายกรัฐมนตรี Lanovyi เสนอแนวคิดในการปฏิรูประบบเศรษฐกิจแบบตลาดตามแนวคิดแบบเสรีนิยมใหม่ โดยเรียกร้องให้เกิดการปฏิรูปขั้นพื้นฐาน เช่น การมีวินัยทางการคลัง (stabilization) โดยการตัดงบประมาณที่มีค่าใช้จ่ายสูง ปฏิรูประบบภาษีและลดกฎเกณฑ์ทางการค้ากับต่างประเทศ (deregulation) มีการสนับสนุนให้เกิดการเปิดเสรีทางการค้า (liberalization) และมุ่งเน้นการปฏิรูปรัฐวิสาหกิจอย่างเร่งด่วน (privatization)¹⁴⁶ ซึ่งแนวคิดของ Lanovyi เชื้อต่อการยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลก ซึ่งบทบาทของ Lanovyi คล้ายคลึงกับบทบาทของ Leszek Balcerowicz ในโปแลนด์ Vaclav Klaus ในสาธารณรัฐเช็ก และ Yegor Gaidar ในรัสเซีย แต่แนวคิดของ Lanovyi ก็ไม่ได้รับการยอมรับหรือได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายการเมือง อีกทั้งยังสร้างความไม่พอใจให้กับประธานาธิบดี Kravchuk เป็นอย่างมาก จนกระทั่งปลด Lanovyi ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในที่สุด

การปลดนายกรัฐมนตรี Lanovyi ของประธานาธิบดี Kravchuk ก็เพื่อการบริหารประเทศ และสามารถควบคุมการดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจในแนวทางชาตินิยมต่อไป Kravchuk จึงแต่งตั้ง Yukhym Zviatil'skiy เป็นนายกรัฐมนตรีแทน¹⁴⁷ ซึ่งภายหลังจากการมาดำรงตำแหน่งเพียงแค่สัปดาห์แรก Zviatil'skiy ก็สนองนโยบาย Kravchuk และทำลายระบบของ Lanovyi อย่างสิ้นซาก โดย Zviatil'skiy เป็น

¹⁴⁴ Kravchuk, Robert S. (2002). *Ukrainian Political Economy: The First Ten Years*. New York: Palgrave Macmillan.

¹⁴⁵ Abel Polese. (2009) *Privatization, marketization and the private-public dichotomy. The limits of post-socialist transitions: some lessons from Ukraine (1991-2009)*. University of Edinburgh.

¹⁴⁶ Kravchuk, Robert S. (2002). *Ukrainian Political Economy: The First Ten Years*. New York: Palgrave Macmillan.

¹⁴⁷ Hugh Hinton. 2008. *EXPLAINING POLICY CHOICES IN TRANSITION ECONOMIES: MODELS OF ECONOMIC POLICY IN UKRAINE*. Department of Political Science and Public Administration The University of Toledo.

ผู้นำที่ผันตัวเองมาจากผู้นำกลุ่มธุรกิจ และเป็นกลุ่มธุรกิจที่ใช้ภาษารัสเซียในแถบยูเครนทางด้านตะวันออก โดย Zviahilskiy เป็นนักธุรกิจที่มาจากเมือง Donetsk ทำธุรกิจเกี่ยวกับถ่านหิน ถึงกระนั้นนโยบายของ Zviahilskiy มีแนวโน้มที่จะปกป้องผลประโยชน์ของธุรกิจตนมากกว่าผลประโยชน์แห่งชาติ การที่เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและทำงานร่วมกับ Kravchuk ซึ่งเป็นประธานาธิบดีที่ไม่มีความรู้ในด้านเศรษฐกิจเลย Zviahilskiy จึงใช้ช่องทางนี้ในการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ (Rent-Seeking) เพื่อประโยชน์แก่ตัวเองและพวกพ้องอย่างไม่ละอายแก่ใจ โดยการบิดเบือนราคาสินค้าประเภทพลังงาน เหล็กกล้าและเคมีภัณฑ์ ซึ่งสร้างผลประโยชน์ให้เขาและพวกพ้องถึงกว่าร้อยละ 20 ของ GDP¹⁴⁸

นโยบายทางเศรษฐกิจสมัยของ Kravchuk จึงทำให้เศรษฐกิจยิ่งตกต่ำลงเรื่อยๆ และมีปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศค่อนข้างน้อย ในสายตาของนักลงทุนชาวต่างชาติมองว่า ระบบเศรษฐกิจของยูเครนยังคงอิงกับระบบตลาดแบบสหภาพโซเวียต และปฏิเสธการปฏิรูปในแนวทางเสรีแบบตะวันตก โดยยังคงไว้ซึ่งระบบเศรษฐกิจแบบกึ่งตลาดกึ่งสังคมนิยม โดย Kravchuk พยายามบิดเบือนราคาสินค้า โดยหวังว่าเศรษฐกิจจะฟื้นตัว และใช้เงินนโยบายเพิ่มปริมาณเงินให้มากขึ้น โดยมุ่งหวังให้เป็นตัวผลักดันค่า GDP ให้สูงขึ้น นอกจากนี้มีการปกป้องราคาสินค้าเกษตร และราคาสินค้าอุปโภคบริโภคภายในประเทศ¹⁴⁹ แต่่นโยบายเหล่านี้ก็ยังย่ำแย่ทางด้านเศรษฐกิจให้ยิ่งลุกลามมากขึ้น ความล้มเหลวในการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจของประเทศนำมาซึ่งความพ่ายแพ้ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีของ Kravchuk ในปี ค.ศ.1994¹⁵⁰ ให้แก่ Leonid Kuchma

ประธานาธิบดี Kuchma มีที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจคือ Viktor PynZenyk ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญ Kuchma ยังส่งเสริมการสร้างคลื่นลูกใหม่ที่มีแนวคิดในการปฏิรูปเศรษฐกิจตามแนวทางเสรีนิยมใหม่ โดยเริ่มจากการลอบบีให้ Viktor Yuschenko ดำรงตำแหน่งผู้บริหารธนาคารกลางยูเครน (National Bank of Ukraine--NBU) ซึ่งถือเป็นนักเศรษฐศาสตร์รุ่นใหม่ที่มีความสามารถ (ถึงแม้ว่าภายหลังทั้งสองฝ่ายต้องมาทำหั่นแย่งชิงอำนาจทางการเมือง) และแต่งตั้ง Roman Shpek มาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวง

¹⁴⁸ Kravchuk, Robert S. (2002). Ukrainian Political Economy: The First Ten Years. New York: Palgrave Macmillan

¹⁴⁹ Abel Polese. (2009) Privatization, marketization and the private-public dichotomy. The limits of post-socialist transitions: some lessons from Ukraine (1991-2009). University of Edinburgh.

¹⁵⁰ Anders Åslund, (2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p.3

เศรษฐกิจ¹⁵¹ ซึ่งทีมงานของ Kuchma ทั้ง 3 คนคือหัวหน้าหอในการขับเคลื่อนนโยบายทางด้านเศรษฐกิจแบบเสรี

ปลายเดือนธันวาคม 1992 จนกระทั่งต้นปี 1993 PynZenyk ได้เริ่มนโยบายที่เข้มข้นในการปฏิรูประบบเศรษฐกิจสู่ระบบตลาด ซึ่งถือเป็นเป้าหมายหลัก โดยต้องการลดอัตราเงินเฟ้อให้ได้ร้อยละ 2 ถึง 3 ต่อเดือน เนื่องด้วยก่อนหน้านี้ Kuchma เข้ามาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ยูเครนเกิดปัญหาเงินเฟ้ออย่างรุนแรง (hyperinflation) ถึงร้อยละ 10,200¹⁵² ไม่มีการสร้างระบบเศรษฐกิจหรือระบบตลาดแบบใหม่ ยังคงใช้ระบบตลาดเดิมของสหภาพโซเวียต และต้องการเพิ่มงบประมาณผ่านการตัดลดของสวัสดิการ การควบคุมอัตราค่าจ้างและราคาสินค้า และอัตราดอกเบี้ยแบบกึ่งอัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้น ซึ่งนโยบายนี้ก็ได้รับการสนับสนุนจากกระบวนการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ และเจ้าของอสังหาริมทรัพย์และที่ดินต่างๆเป็นอย่างดี¹⁵³ นโยบายในยุค Kuchma นั้นได้ทำลายระบบของการผูกขาด ก่อให้เกิดการแข่งขันกันทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ธุรกิจขนาดเล็กมีโอกาสเจริญเติบโตมากขึ้น กระตุ้นการลงทุนจากต่างชาติได้มากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่านโยบายจะมีการปกป้องทางการค้าอยู่บ้างแต่ก็เฉพาะในส่วนของการนำเข้าและสินค้าส่งออกที่หายากเท่านั้น¹⁵⁴ อีกทั้งนโยบายสมัย Kuchma¹⁵⁵ และต่อขบวนการสร้างเงินตราประจำชาติจากนโยบายชาตินิยมทางด้านเศรษฐกิจของ Kravchuk โดยการตัดสินใจออกจากสกุลเงินรูเบิลได้สำเร็จและตั้งสกุลเงิน Hryvnia ขึ้นเป็นเงินตราประจำชาติ¹⁵⁶

นอกจากนั้น Kuchma ได้ขอความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ให้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือยูเครน กลุ่มประเทศ G-7 ก็ได้เสนอเงินช่วยเหลือยูเครน โดยหน่วยงานทั้งสองได้ให้เงินช่วยเหลือรวมกันราว 4 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ¹⁵⁷ โดย Kuchma ได้นำเงินเหล่านั้นมาใช้ในการลดสถานะเงินเฟ้อ

¹⁵¹ Hugh Hinton.2008. EXPLAINING POLICY CHOICES IN TRANSITION ECONOMIES: MODELS OF ECONOMIC POLICY IN UKRAINE. Department of Political Science and Public Administration The University of Toledo.

¹⁵² Taras Kuzio. Ukrainian Economic Policy after the Orange Revolution: A Commentary on Åslund's Analysis.

¹⁵³ Taras Kuzio. Ukrainian Economic Policy after the Orange Revolution: A Commentary on Åslund's Analysis.

¹⁵⁴ Anders Åslund,(2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p.70

¹⁵⁵ Anders Åslund,(2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p.88-90

¹⁵⁶ Anders Åslund,(2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p. 98

¹⁵⁷ Anders Åslund,(2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p.70

ภายในประเทศและดำเนินกระบวนการการปฏิรูประบบเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบตลาด อีกทั้งยูเครนก็ได้รับความช่วยเหลือจากมหาอำนาจอื่นๆ อย่างสหรัฐอเมริกา ภายใต้โครงการ United States Agency for International Development (USAID) เป็นจำนวนเงินอีก 1.5 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ และธนาคารโลกก็ได้ให้เงินช่วยเหลืออีกจำนวน 2.8 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในช่วงระหว่างปี 1996-1999¹⁵⁸ เงินช่วยเหลือทั้งหมดที่ได้รับและการปฏิรูประบบเศรษฐกิจของ Kuchma ทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายสาธารณะลดลงเหลือร้อยละ 11 ของ GDP และลดอัตราเงินเฟ้อลงร้อยละ 2.1 ต่อเดือน ได้ภายในช่วงปี 1996 และอัตราเงินเฟ้อโดยรวมในระบบเศรษฐกิจลดลงมาร้อยละ 10 ในปี 1997 จนกระทั่งในปี 1999 ยูเครนสามารถทำให้อัตราการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจที่เคยติดลบกลับมาอยู่ที่ 0 ได้ในที่สุด¹⁵⁹

บุกรุ่งเรืองของ Kuchma เป็นการทำงานร่วมกับนายกรัฐมนตรี Yevhen Marchuk ซึ่งสนองนโยบายในการปฏิรูปเศรษฐกิจเป็นอย่างดี จนกระทั่งเข้าสู่ยุคมืด โดยการก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรี Pavlo Lazarenko ซึ่งเป็นมือขวาและคนใกล้ชิดของ Kuchma ซึ่ง Lazarenko ได้บริหารประเทศโดยมองว่ารัฐบาลคือธุรกิจของตน และใช้ตำแหน่งในการแสวงหาและรักษาผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง เกิดปัญหาคอร์รัปชันตามมา ถึงแม้ว่าต่อมาตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเปลี่ยนผ่านมาสู่ Valeriy Pustovoitenko หนึ่งในสมาชิกกลุ่ม United Ukraine ซึ่งเติบโตมาจากการเป็นข้าราชการ แต่ก็มีเหตุการณ์ทุจริตคอร์รัปชันในการบริหารประเทศ การขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ จึงปรากฏออกมาในรูปของการสนับสนุนธุรกิจของชนชั้นนำภายในประเทศ¹⁶⁰ จึงถือได้ว่าช่วงระหว่างปี 1997-1999 เป็นช่วงที่ Kuchma มีบาดแผลทางการเมืองและการบริหารประเทศจากการกระทำของนายกรัฐมนตรีของประเทศที่สนิทและใกล้ชิดกับตน

แต่ภายหลังจากผ่านยุคมืดดังกล่าวเข้าสู่การบริหารงานในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ Viktor Yushchenko ซึ่งมีประสบการณ์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เนื่องจากความช่วยเหลือของ Kuchma ที่ทำให้เขาได้เป็นผู้บริหารธนาคารกลางของยูเครน¹⁶¹ โดยนโยบายที่สำคัญของ Yushchenko คือการแปรรูป

¹⁵⁸ Anders Åslund, (2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p.88-90

¹⁵⁹ Anders Åslund, (2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p.98

¹⁶⁰ Anders Åslund. 2008. Leonid Kuchma Built a Prosperous Ukraine. Op-ed in the Moscow Times August 28, 2008.

¹⁶¹ Hugh Hinton. 2008. EXPLAINING POLICY CHOICES IN TRANSITION ECONOMIES: MODELS OF ECONOMIC POLICY IN UKRAINE. Department of Political Science and Public Administration The University of Toledo.

รัฐวิสาหกิจโดยเน้นที่ภาคธุรกิจขนาดเล็ก นโยบายการปฏิรูปที่ดินทางการเกษตรให้แก่คนจน และนโยบายปราบปรามการคอร์รัปชัน เพื่อลบล้างภาพพจน์ในแง่ลบจากการกระทำของนายกรัฐมนตรีคนก่อนๆ แต่การกระทำของ Yushchenko ไปขัดขวางผลประโยชน์ของชนชั้นนำเดิม ทำให้ถูกปลดออกจากตำแหน่งในที่สุด และหลังจากนั้นตำแหน่งนายกรัฐมนตรีก็เปลี่ยนผ่านมายัง Viktor Yanukovych (ซึ่งเป็นคู่แข่งที่สำคัญของ Yushchenko ในการเลือกตั้งปี 2004 ในภายหลัง) ซึ่งการมาดำรงตำแหน่งของ Yanukovych ตรงกับยุคสมัยที่สองของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของ Kuchma ก็ทำให้ยูเครนกลับมามีนโยบายทางด้านกฎหมายและเศรษฐกิจที่เข้มแข็งอีกครั้งเช่นกัน มีอัตราการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจที่ดีเยี่ยม และภายหลังจากการก้าวลงจากตำแหน่ง Kuchma และลูกชายของเขา Victor Pinchuk ยังเป็นเสาหลักในการผลักดันยูเครนเข้าสู่กระบวนการบูรณาการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพยุโรป ผ่านการประชุม The Yalta European Strategy. ซึ่งเป็นเวทีที่เชิญผู้นำคนสำคัญในอดีตอย่าง โทนี แบลร์ และ บิล คลินตัน มาแสดงวิสัยทัศน์ เพื่อความมั่งคั่งในการผลักดันยูเครนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพยุโรป¹⁶²

สืบเนื่องมาจากการบริหารประเทศในสมัยการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่ทำให้เศรษฐกิจของยูเครนเจริญก้าวหน้า Yushchenko ลงสมัครรับการเลือกตั้งในตำแหน่งประธานาธิบดี และได้รับชัยชนะการเลือกตั้งครั้งที่สองในปี 2004 ภายหลังจากการปฏิวัติสีส้ม เป็นประธานาธิบดีคนที่ 3 ของยูเครน Yushchenko สืบทอดนโยบายทางด้านเศรษฐกิจเดิมที่เคยทำไว้ในสมัยเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งถ้าวาระระยะเวลาทั้งหมดที่ยูเครนได้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจผ่านนโยบายของ Yushchenko ระหว่างปี 2000-2007 รวมสมัยตั้งแต่เป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้ยูเครนมีอัตราการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจสูงขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 6 ต่อปี มีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจเทียบเท่ารัสเซีย โดยสามารถแก้ปัญหาหนี้สาธารณะและทำให้ทุนสำรองระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น จากจุดที่ต่ำสุดประมาณ 2 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี 1999 ก่อน Yushchenko มารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มาสู่จำนวน 34 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี 2007¹⁶³

นอกจากนี้ Yushchenko ยังสามารถแก้ไขปัญหาค่าเงินไม่โปร่งใสทางการเงินของรัฐ โดยเน้นการจัดทำงบประมาณแบบสมดุลและลดการใช้จ่ายของรัฐบาลให้ต่ำลง โดยให้การขาดดุลงบประมาณจากร้อยละ 5.4 ของ GDP ลดลงเหลือร้อยละ 1.1 ต่อ GDP ได้สำเร็จ¹⁶⁴ และยังสามารถจัดการควบคุมกลุ่มธุรกิจชั้นนำ โดยเฉพาะที่ผูกขาดการค้าน้ำมันกับรัสเซีย ที่ขาดความโปร่งใสและสร้างหนี้มหาศาลให้แก่ยูเครนถึง

¹⁶² Anders Aslund, 2008. Leonid Kuchma Built a Prosperous Ukraine. Op-ed in the Moscow Times August 28, 2008.

¹⁶³ Anders Aslund, (2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p.148

¹⁶⁴ Anders Aslund, (2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p. 136

จำนวน 6 พันล้านเหรียญสหรัฐ¹⁶⁵ โดยเฉพาะกรณีของ Oleksandr Volkov ผู้เป็นนายทุนผูกขาดน้ำมัน ได้รับสิทธิส่วนต่างในการนำเข้าและการตั้งราคาขายน้ำมันภายในประเทศ และยังได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้อย่างไม่เหมาะสมอีกด้วย¹⁶⁵ ซึ่งกลุ่มนี้เป็นสาเหตุให้ประธานาธิบดี Kuchma ปลดนายกรัฐมนตรียushchenko ออกจากตำแหน่งในอดีต

นโยบายทางด้านเศรษฐกิจของ Yushchenko จึงเป็นการต่อ ยอดแนวคิดเดิมแบบสมบูรณแบบ โดยมีนโยบาย 10 ขั้นตอน อันประกอบด้วย 1) การสร้างงานจำนวน 5 ล้านตำแหน่งเพิ่มขึ้น 2) ตรวจสอบงบประมาณที่มีอยู่เพื่อสร้างสวัสดิการให้สังคม 3) เพิ่มงบประมาณแต่ลดการจัดเก็บภาษี 4) ต่อต้านการคอร์รัปชัน 5) สร้างสังคมที่น่าอยู่และปลอดภัย 6) ปกป้องสถาบันครอบครัวและสิทธิเด็ก 7) ส่งเสริมค่านิยมจริยธรรม คุณธรรม 8) ส่งเสริมการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ 9) สร้างกองทัพที่เข้มแข็ง และ 10) ดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยยึดผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ¹⁶⁶ ซึ่งถ้ามองแนวนโยบายในหลักการดูเหมือนว่า Yushchenko ได้ตระหนักประเด็นทางด้านสังคมมากกว่าการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม นโยบายทางด้านเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) หรือทุนนิยมการเงิน (Monetary Capitalism) ของ Yushchenko เป็นรูปเป็นร่างชัดเจน โดยเฉพาะความพยายามที่จะแปรรูปบริษัทเหล็กที่ชื่อว่า Kryvorizhstal ซึ่งมีชนชั้นนำทางการเมืองและเศรษฐกิจ ในขณะนั้นอย่าง Rinat Akhmetov and Viktor Pinchuk บุตรชายของอดีตประธานาธิบดี Kuchma เป็นเจ้าของและผู้มีอิทธิพลเหนือบริษัทแห่งนี้¹⁶⁷ จนทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างยิ่งใหญ่ครั้งหนึ่งในยูเครนในประเด็นการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ เพราะมีความพยายามถึงสองครั้ง ครั้งแรกนับตั้งแต่ Yushchenko ยังดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอยู่ จนกระทั่งมาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีจึงมีความพยายามจะแปรรูปอีกครั้งหนึ่ง Yushchenko มองว่ายูเครนจำเป็นความดำเนินการแปรรูปรัฐวิสาหกิจให้มากขึ้น แต่ข้อเรียกร้องในการขยายองค์กรที่ได้ผลกระทบจากการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (Reprivatization) เป็นสิ่งที่สร้างปัญหาและอุปสรรคในการแปรรูป โดยเฉพาะในกรณีของ Kryvorizhstal ที่ท้ายที่สุดก็ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจาก

¹⁶⁵ Anders Åslund, (2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics, p. 138

¹⁶⁶ Taras Kuzio. (2010) .Populism in Ukraine in a Comparative European Context . Problems of Post-Communism, vol. 57, no. 6, November/December 2010, pp. 3–18.

¹⁶⁷ Taras Kuzio. (2010) .Populism in Ukraine in a Comparative European Context . Problems of Post-Communism, vol. 57, no. 6, November/December 2010, pp. 3–18

กลุ่มผลประโยชน์ต่างก็ไม่ต้องการให้เกิดการแปรรูปโดยเรียกร่องการเชี่ยวชาญเป็นมูลค่าสูงเกินกว่ารัฐบาลจะยอมรับได้ เป็นต้น¹⁶⁸

บทบาทของ IMF และสถาบันการเงินระหว่างประเทศอื่นๆ ได้เข้ามามีบทบาทในสมัยรัฐบาล Yushchenko ในการเปิดเสรีทางการเงิน แต่ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในยูเครนนั้นแตกต่างจากกลุ่มประเทศยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก (Central and Eastern European Countries-CEECs) เนื่องจากปัญหาการทุจริตและคอร์รัปชันที่สะสมมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้ IMF ต้องเน้นการปรับโครงสร้างในเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การลดการขู่ข่มของนักการเมืองที่มีต่อภาคการเงิน สร้างความโปร่งใสในการบริหารงานให้สามารถตรวจสอบการทำงานได้ เพื่อทำให้เกิดความเชื่อมั่นจากนักลงทุนจากต่างประเทศ อีกทั้งมีการให้ต่างชาติเข้ามาซื้อธนาคารภายในประเทศได้ โดยเฉพาะในช่วงระหว่างปี 2004-2006 ธนาคารใหญ่ๆ ในยุโรปได้เข้ามาซื้อกิจการธนาคารในยูเครนอย่างมากมาย อาทิ ในปี 2004 กลุ่ม SEB Group ของสวีเดนเข้ามาซื้อหุ้นของธนาคาร Ukraine's Agio ถึงร้อยละ 94 ของหุ้นทั้งหมด ในปี 2005 กลุ่มธนาคาร Raffeisen จากออสเตรีย ได้เข้ามาถือหุ้นส่วนใหญ่ของธนาคาร Aval และกลุ่มธนาคาร BNP Paribas จากฝรั่งเศส ได้เข้ามาถือหุ้นข้างมากในธนาคาร UkrSibBank ซึ่งทั้งธนาคาร Aval และ UkrSibBank ต่างเป็นธนาคารที่มีขนาดใหญ่มากของยูเครน และในปี 2006 ธนาคาร UkrSibBank ก็ถูกธนาคาร Banca Intesta จากอิตาลีเข้ามาซื้อกิจการไปทั้งหมด¹⁶⁹

ในช่วงเดือนธันวาคมปี 2005 ยูเครนได้รับการรับรองจากสหภาพยุโรปว่าเป็นประเทศที่ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบตลาด ภายหลังจากการเข้ามาดำรงตำแหน่งและขับเคลื่อนนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ ในฐานะประธานาธิบดีของ Yushchenko ได้ไม่นาน และในปีต่อมา ยูเครนก็ได้รับการรับรองเช่นเดียวกันนี้ จากสหรัฐอเมริกา อีกทั้งมีการเจรจาที่จะเปิดเขตเสรีทางการค้ากับสหภาพยุโรป ซึ่งสัญญาทั้งหมดเหล่านี้ ส่งผลต่อการก้าวสู่การเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก ซึ่ง Yushchenko มีส่วนในการผลักดันนโยบายตั้งแต่สมัยที่เขาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จนกระทั่งยูเครนสามารถเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกได้สำเร็จในปี 2008 ซึ่งส่งผลให้ยูเครนได้ประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจประมาณร้อยละ 1-2 ต่อปี และทำให้สินค้าส่งออกสำคัญ อาทิ เหล็กกล้า สินค้าเกษตร เคมีภัณฑ์และสิ่งทอ ที่มีความอ่อนไหวในตลาดโลก จะได้รับการดูแลในเรื่องการปกป้องทางการค้า¹⁷⁰ แต่ในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ทางด้าน

¹⁶⁸ Taras Kuzio, "Kyiv Divided on How Far to Go with Re-Privatization," Jamestown Foundation, Eurasian Daily Monitor, 2, 92, May 11, 2005c.

¹⁶⁹ Rachel A. Estein and Ulrich Sedelmeier, eds, International influence beyond conditionality : Postcommunist Europe after EU Enlargement (London: Routledge, 2009)

¹⁷⁰ Anders Åslund, (2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p. 224

เศรษฐกิจกับรัสเซียแบบทวิภาคีภายใต้โครงการ CES กลับประสบความสำเร็จล้มเหลวระหว่างรัสเซียกับยูเครน ในบริบทของสินค้าเกษตรและสินค้าประเภทพลังงาน นอกจากนี้ ในปี 2006 ยูเครนประสบทั้งปัญหาราคาน้ำมันที่เพิ่มสูงขึ้นและข้อพิพาทในเรื่องท่อส่งก๊าซธรรมชาติกับรัสเซีย¹⁷¹

ในเวลาไล่เลี่ยกันกับการดำรงตำแหน่งของ Yushcheko ก็มีบทบาทของนายกรัฐมนตรีสตรีคนใหม่ ของยูเครนนามว่า Yulia Tymoshenko ซึ่งมีแนวคิดการดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจแตกต่างจาก Yushcheko โดยสิ้นเชิง เพราะ Tymoshenko เลือกที่จะดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจแบบประชานิยม (Populism)¹⁷² แทนที่จะดำเนินนโยบายแบบเสรีนิยมใหม่ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของ Yushchenko เนื่องด้วย Tymoshenko ต้องการเสริมความแข็งแกร่งให้กับรัฐ ทั้งในด้านสังคมและการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ นโยบายทางด้านเศรษฐกิจของ Tymoshenko เริ่มจากการเจรจากับรัสเซียเกี่ยวกับสัญญาการวางท่อส่งก๊าซที่ค้างคามานานได้สำเร็จ อีกทั้งยังให้เงินสนับสนุนในธุรกิจพลังงานประเภทถ่านหินเพื่อความมั่นคงทางด้านพลังงานของประเทศ¹⁷³ และนอกจากนี้ Tymoshenko ยังดำเนินนโยบายการปราบปรามคอร์รัปชันอย่างจริงจัง เพื่อให้ยูเครนผ่านพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจ ซึ่งถึงแม้แนวทางในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจจะเป็นไปในลักษณะประชานิยมและภราดรภาพนิยม (Solidarism) แต่ภาพลักษณ์ของเธอที่ปรากฏต่อสื่อมวลชนที่มักจะแต่งกายด้วยสินค้าแบรนด์เนม อย่าง Louis Vuitton ก็ทำให้เธอถูกโจมตีอย่างหนักจากฝั่งตรงข้ามของเธอ¹⁷⁴

นโยบายประชานิยมของ Tymoshenko เป็นปฏิปักษ์ต่อการดำเนินนโยบายของ Yushcheko เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการถ่วงน้ำหนักที่แตกต่างในนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจของ Yushchenko ก็คือนโยบายการชดเชยแก่ผู้ถูกยึดกิจการ โดยรัฐอย่างไม่เป็นธรรม (Reprivatization) ดังเช่นในกรณีของ Kryvorizhstal ที่มีความพยายามจะชดเชยเยียวยาการแปรรูปดังกล่าว โดย Tymoshenko ได้เจรจากับ IMF เพื่อขอเงินกู้ยืมจำนวน 16.4 พันล้านเหรียญสหรัฐ¹⁷⁵ มาเพื่อใช้ในการเยียวยา และนำมาพยุงราคาสินค้าอุปโภคบริโภคพื้นฐานภายในประเทศไม่ให้สูงเกินไปได้สำเร็จ นอกจากนี้ยังดำเนินการเพิ่ม

¹⁷¹ Anders Åslund,(2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p. 229

¹⁷² Taras Kuzio. (2010) .Populism in Ukraine in a Comparative European Context . Problems of Post-Communism, vol. 57, no. 6, November/December 2010, pp. 3–18.

¹⁷³ Taras Kuzio, "Kyiv Divided on How Far to Go with Re-Privatization," Jamestown Foundation, Eurasian Daily Monitor, 2, 92, May 11, 2005c.

¹⁷⁴ Serhiy Leshchenko.(2008). Ukrainska Pravda,September 5,2008

¹⁷⁵ Anders Åslund,(2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics.

รายจ่ายในงบประมาณ ปรับปรุงโครงสร้างภาษี โดยการงดเว้นภาษีในบางกลุ่มธุรกิจ แต่ก็ทำให้รัฐสามารถมี รายได้จากภาษีร้อยละ 4.9 ของ GDP ในช่วงระหว่างปี 2004-2005 และสามารถลดการขาดดุลงบประมาณ ได้ถึงร้อยละ 2.3 ของ GDP อีกด้วย¹⁷⁶ ซึ่งการดำเนินนโยบายแบบประชานิยมที่มีลักษณะเฉพาะแบบนี้ ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากประธานาธิบดีเป็นอย่างมาก แต่นโยบายของ Tymoshenko ก็ถูกยกย่องจากนัก เศรษฐศาสตร์บางส่วนว่าสามารถจัดการกับวิกฤติเศรษฐกิจโลกในปี 2008 ได้เป็นอย่างดี โดยมีแนวทางที่ แตกต่างกับประชานิยมอื่นๆในภูมิภาคยุโรป อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากประชาชน มีคะแนนนิยม เพิ่มขึ้น ทำให้สงครามเย็นระหว่างนายกรัฐมนตรีและประธานาธิบดีก่อตัวขึ้นเรื่อยๆ¹⁷⁷

ตามที่กล่าวไปแล้วว่า ความขัดแย้งระหว่างประธานาธิบดี Yushchenko กับนายกรัฐมนตรี Tymoshenko เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งอย่างต่อเนื่อง อันสืบเนื่องจากนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ อาทิ Yushchenko ชัยชนะการออกกฎหมายว่าด้วยการขายที่ดินส่วนบุคคล เสนอโดยTymoshenko โดยตีความว่า ขัดต่อรัฐธรรมนูญ อีกทั้ง Tymoshenko มีแผนที่จะเยียวยาการแปรรูปรัฐวิสาหกิจเป็นจำนวน 400 องค์กร ในปี 2008 โดยใช้งบประมาณประมาณ 1.08 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยจะโอนงบประมาณส่วนหนึ่งที่จะต้องชำระหนี้ให้แก่ธนาคาร โซเวียต (Soviet Bank) แต่ Yushchenko กลับลงนามออกกฎหมายเพื่อจะใช้งบประมาณในการแปรรูป Odessa Port Plant¹⁷⁸ แทนที่จะทำตามข้อเสนอของ Tymoshenko เพราะมี แนวโน้มว่านโยบายของ Tymoshenko จะทำให้ยูเครนสามารถชำระหนี้ให้แก่ธนาคาร โซเวียตได้ และอาจ ทำให้ Tymoshenko เป็นคู่แข่งที่น่ากลัวที่จะลงรับสมัครเลือกตั้งประธานาธิบดีในอนาคต

อย่างไรก็ตามเมื่อ Tymoshenko กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีสมัยที่สอง ก็ได้ออกมาต่อต้านโครงการ ของ Yushchenko ต่อมา Yushchenko ออกกฎหมายที่ไม่ให้อุตสาหกรรมด้านพลังงาน อุตสาหกรรมทาง การทหาร และอุตสาหกรรมประเภทการขนส่ง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ทางด้านเศรษฐกิจ ได้รับการเยียวยาตาม แผนการของรัฐบาล Tymoshenko เพราะความสำเร็จของ Tymoshenko จะนำมาซึ่งคะแนนนิยมที่เพิ่ม สูงขึ้น¹⁷⁹ ในท้ายๆรัฐบาลของ Tymoshenko มีความพยายามจาก IMF ที่จะผลักดันให้รัฐบาลของ Tymoshenko เลิกการให้เงินอุดหนุนในการควบคุมราคาพลังงานที่ใช้ในครัวเรือนภายในประเทศที่ใช้เงิน งบประมาณแผ่นดินมาก แต่ Tymoshenko ก็หาได้ปฏิบัติตาม เพราะฐานนโยบายประชานิยมที่ทำได้ หาก

¹⁷⁶ Anders Åslund,(2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p. 205.

¹⁷⁷ Anders Åslund,(2009) "Ukraine Above the Rest in Crisis Management," Mos-cow Times (April 22, 2009).

¹⁷⁸ Taras Kuzio. (2010) .Populism in Ukraine in a Comparative European Context . Problems of Post-Communism, vol. 57, no. 6, November/December 2010, pp. 3–18.

¹⁷⁹ Anders Åslund,(2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p. 223.

ถูกยกเลิกอาจส่งผลกระทบต่อทางเลือกที่ตั้งกำลังจะเกิดขึ้น และอาจจะยังเพิ่มอัตราการว่างงานให้เพิ่มสูงขึ้น อีกด้วย¹⁸⁰

วิกฤติเศรษฐกิจโลกที่ส่อเค้าขึ้นในปี 2008 ยูเครนได้รับผลกระทบจากวิกฤติดังกล่าว ทำให้เกิดเงินเฟ้อสูงขึ้นถึงร้อยละ 31 จากช่วงเวลาเดียวกันของปี 2007 และอยู่ในระดับร้อยละ 10.5¹⁸¹ ราคาของสินค้าอาหาร พลังงาน ภายในประเทศเพิ่มสูงขึ้น การขาดดุลในบัญชีเดินสะพัดจากเดิมเคยขาดดุลแค่ร้อยละ 4.2 ของ GDP แต่ในปี 2008 เกิดการขาดดุลถึงร้อยละ 7.2 อันเนื่องมาจากการไหลเวียนของทุนจำนวนมากและภาวะราคาเหล็กกล้าในตลาดโลกที่ตกต่ำลง ทำให้มีการลดกำลังการผลิตลงถึงร้อยละ 49 ในเดือนตุลาคม 2008 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันของปี 2007¹⁸² อีกทั้งมีการผูกติดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศไว้กับค่าเงินของสหรัฐฯ ในขณะที่ประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคผูกติดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศไว้กับค่าเงินยูโร ซึ่งในขณะนั้นค่าเงินของสหรัฐฯมีความอ่อนแอและปรับตัวลดลงถึงร้อยละ 15 เมื่อเทียบกับเงินสกุลยูโร ผลกระทบทั้งหลายเหล่านี้เกิดขึ้นภายหลังจากที่ยูเครนมีการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด 8 ปี จนกระทั่งเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ และเป็นช่วงเดียวกันกับการบริหารประเทศของ Yushchenko และ Tymoshenko ที่ดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ดีนโยบายประชานิยมของ Tymoshenko นั้นได้รับการยอมรับว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้ยูเครนผ่านพ้นวิกฤติมาได้ จนกระทั่งถึงในปัจจุบัน แต่ท้ายที่สุดนโยบายประชานิยมและทุนนิยมโดยรัฐ (State capitalism) ได้ส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจชะลอตัวในที่สุด นโยบายการขยายองค์กร บริษัท ที่ถูกแปรรูปอย่างไม่เป็นธรรม ถูกตั้งคำถามและข้อกังขามากมาย จนในที่สุด Tymoshenko ก็ถูก Yushchenko ปลดออกจากตำแหน่ง

ในปี 2010 Viktor Yanukovych ชนะการเลือกตั้งประธานาธิบดี ด้วยประสบการณ์การทำงานในฐานะอดีตนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง จึงถือได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางด้านนโยบายเศรษฐกิจเป็นอย่างดี¹⁸³ แต่ในสมัยที่ Yanukovych ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีก็มีปัญหาเสื่อมเสียชื่อเสียงจากการขาดความโปร่งใสในการบริหารราชการ¹⁸⁴ แต่ในที่สุด Yanukovych สามารถก้าว

¹⁸⁰ Taras Kuzio. (2010) .Populism in Ukraine in a Comparative European Context , Problems of Post-Communism, vol. 57, no. 6, November/December 2010, pp. 3-18.

¹⁸¹ Sushko and Prystayko. "Ukraine" p.598

¹⁸² Anders Aslund,(2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p. 230.

¹⁸³ Taras Kuzio.(2011) .Viktor Yanukovych: The First 100 Days :Back to the Past, But What's the Rush?.

¹⁸⁴ Anders Åslund,(2009). How Ukraine Became a Market Economy and Democracy (Washington, DC: Petersen Institute of International Economics. p. 219.

ข้ามผ่านข้อกีดขวางต่างๆ ขึ้นสู่อำนาจสูงสุดของประเทศได้สำเร็จ พร้อมกับการดำเนินนโยบายทางการเมืองในรูปแบบอำนาจนิยม แต่นโยบายทางด้านเศรษฐกิจก็หาได้ปิดกั้นการเปิดรับเอาทุนจากต่างชาติแต่อย่างใด อีกทั้งผลักดันการบูรณาการประเทศเข้าไปส่วนหนึ่งของสมาชิกสหภาพยุโรป¹⁸⁵ อย่างไรก็ตามประธานาธิบดี Yanukovich ก็ถูกท้าทายอีกครั้งจากการดำเนินนโยบายที่เอื้อต่อบุคคลใกล้ชิด ยกตัวอย่างเช่น การที่ Yanukovich ได้ขาย Ukrtelecom ซึ่งเป็นกิจการของรัฐให้กับสถาบันทางการเงินของออสเตรียที่ Yanukovich และกลุ่มธุรกิจใกล้ชิดสนิทสนม ทำให้การเปิดประมูลไม่โปร่งใส อีกทั้งมีนโยบายจำกัดการออกใบอนุญาตส่งออกสินค้ารัฐวิสาหกิจ โดยผู้ที่ได้รับใบอนุญาตส่วนใหญ่ก็จะเป็นกลุ่มธุรกิจที่มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับ Yanukovich และกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น¹⁸⁶

ในปี 2010 Yanukovich ได้กู้เงินจาก IMF เป็นจำนวนเงิน 15.5 พันล้านเหรียญสหรัฐเพื่อใช้สนับสนุนนโยบายการปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจและลดการขาดดุลงบประมาณของยูเครน แต่นโยบายภายในประเทศเกี่ยวกับพลังงาน ก็มี การปรับราคาก๊าซธรรมชาติภายในประเทศสูงขึ้นเพื่อเพิ่มเงินทุนให้กับระบบของสถาบันการเงินภายในประเทศซึ่งลดน้อยลงเนื่องจากวิกฤติเศรษฐกิจ และให้อิสระกับธนาคารแห่งชาติยูเครนเกี่ยวกับการสร้างเสถียรภาพทางการเงิน ใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่มีความยืดหยุ่น ซึ่งนโยบายต่างๆ เหล่านี้เป็นผลมาจากการต้องทำตามเงื่อนไขของ IMF ในการกู้ยืมเงินครั้งนี้ของยูเครน¹⁸⁷ ซึ่งก็เป็นที่น่าจับตามองต่อไปถึงนโยบายทางด้านเศรษฐกิจต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นภายใต้การเป็นผู้นำประเทศของ Yanukovich ที่สยบยอมต่อเงื่อนไขจากองค์กร โลกบาลเพื่อนำเงินกู้มาใช้ในการดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งตัว Yanukovich เอง ยังไม่สามารถก้าวข้ามผ่านปัญหาทุจริตคอร์รัปชันไปได้ เสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจของยูเครนจึงยังคงอยู่บนความไม่แน่นอน และต้องถูกจับตามองต่อไป

5.2 ศักยภาพทางเศรษฐกิจของยูเครน

ยูเครนมีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและเกษตรกรรม โดยพื้นฐานทางการผลิตและวิทยาศาสตร์มีชื่อเสียงในระดับโลก ความสามารถทางด้านอุตสาหกรรมได้แก่ การผลิตเครื่องจักร การแปรรูปโลหะและเหล็กกล้า การผลิตรถเมล์ การผลิตยานพาหนะและตู้ขนส่งสินค้า รถแทรกเตอร์ หัวจักรรถไฟ อุปกรณ์ในโรงงานไฟฟ้า เครื่องบินและอะไหล่ และอุปกรณ์ในโรงงานกลั่นน้ำมันและเคมีภัณฑ์¹⁸⁸

¹⁸⁵ Steven Woehrel. (2012). Ukraine: Current Issues and U.S. Policy. congressional Research Service. P.2

¹⁸⁶ Steven Woehrel. (2012). Ukraine: Current Issues and U.S. Policy. congressional Research Service. P.4-5

¹⁸⁷ Steven Woehrel. (2012). Ukraine: Current Issues and U.S. Policy. congressional Research Service. P.5

¹⁸⁸ Embassy of Ukraine in the Kingdom of Thailand, *Trade and economic relations: status and perspectives*, available at <http://www.mfa.gov.ua/thailand/en/6742.htm>, accessed in 20 July 2011

เทคโนโลยีในการผลิตท่อขนส่งและแท่นขุดเจาะ¹⁸⁹ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางด้านการขนส่งทางบก รถไฟ ทะเลและอวกาศมีบทบาทสำคัญในการสร้างศักยภาพดังกล่าว รัฐบาลยูเครนให้ความสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมเทคโนโลยีระดับสูง อันได้แก่ เทคโนโลยีอวกาศ โทรคมนาคมและการผลิตเครื่องจักร ส่วนการผลิตเครื่องบินมีชื่อเสียงในระดับโลก อาทิเครื่องบิน Ruslan และ Mriya ที่ผลิตในโรงงาน Antonov นอกจากนี้ยูเครนยังผลิตมิสไซล์ที่ใช้ในโครงการระหว่างประเทศ (International Sea Launch Project)

จุดแข็งทางด้านเศรษฐกิจภาพรวมของยูเครน คือการเติบโตทางเศรษฐกิจในทิศทางบวกตั้งแต่ปี 1999 อย่างต่อเนื่องทุกปี โดยเศรษฐกิจของยูเครนเติบโตโดยเฉลี่ยร้อยละ 6 ต่อปี ซึ่งถือเป็นสถิติที่หาได้ยาก ทั้งนี้ นอกจากนั้น ยูเครนมีการขยายตัวในภาคส่งออกอย่างรวดเร็วจากมูลค่าหมื่นล้านเหรียญสหรัฐฯในปี 1994 เติบโตถึงจำนวน 5.2 หมื่นล้านเหรียญสหรัฐฯในปี 2010¹⁹⁰ ซึ่งจัดว่ามีการเติบโตของปริมาณการส่งออกกว่าห้าเท่าตัว โดยเป็นการค้ากับรัสเซียร้อยละ 24.1 ตุรกีร้อยละ 5.9 อิตาลีร้อยละ 4.7 แนวโน้มการค้าระหว่างยูเครนกับสหภาพยุโรปมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ตั้งแต่ปี 2004-2008 อยู่ในระดับร้อยละ 28 อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งมีปริมาณการค้าลดลงอย่างมหาศาลในปี 2009 ถึงกว่าครึ่งหรือร้อยละ 50 และกลับมาได้ระดับเดิมก่อนปี 2009 ได้. ในปี 2010

ความต้องการใช้เหล็กและเคมีภัณฑ์จากยูเครน ซึ่งส่งผลต่อราคาที่เพิ่มขึ้นในตลาดโลกและสามารถสร้างกำไรให้แก่ยูเครนเป็นอย่างมาก การส่งออกเหล็กกล้าของยูเครนในปี 2011 มีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 18.2 จากปีก่อน¹⁹¹ ซึ่งทำให้อัตราค่าจ้างแรงงานของยูเครนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด โดยในปี 2011 สูงขึ้นจากปีก่อนถึงร้อยละ 8¹⁹² ความพยายามในการเปิดตลาดของยูเครนนั้น สามารถขยายและรองรับ FDI เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากประมาณหนึ่งพันล้านเหรียญสหรัฐฯในปี 1996 เป็น 21.2 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในช่วงการบริหารงานของ Yushenko¹⁹³ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการลงทุนจากเยอรมนี คือ Mittel Group ที่เข้ามาลงทุนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และขยายจำนวนการลงทุนถึง 2 เท่าในปี 2005 ดังที่กล่าวมาข้างต้น ในปัจจุบัน FDI ของยูเครนในปี 2010 มีมูลค่าเพิ่มขึ้นจากปี 2009 ประมาณห้าพันล้านเหรียญสหรัฐฯ

จากข้อได้เปรียบของยูเครนข้างต้น ทั้งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในทิศทางบวก การค้ากับต่างประเทศ และการตั้งไหลของ FDI ประกอบกับการปฏิรูปเศรษฐกิจเป็นระบบตลาดและการเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก เป็นปัจจัยให้ประชากรยูเครนมีรายได้ และความต้องการบริโภคเพิ่ม

¹⁸⁹ Embassy of Ukraine in the Kingdom of Thailand, *Trade and economic relations: status and perspectives*, available at <http://www.mfa.gov.ua/thailand/en/6742.htm>, accessed in 20 July 2011

¹⁹⁰ National Security Research Division, *Encouraging Trade and Foreign Direct Investment in Ukraine*, p. 13.

¹⁹¹ <http://metalukraine2010.blogspot.com/>

¹⁹² www.ukrainebusiness.com.ua/news/4918.html

¹⁹³ National Security Research Division, *Encouraging Trade and Foreign Direct Investment in Ukraine*, p. 17.

สูงขึ้น อย่างไรก็ตามจากการจัดลำดับความยากง่ายในการดำเนินธุรกิจ ยูเครนอยู่ในลำดับที่ 140 จากทั้งหมด 183 ประเทศ¹⁹⁴ จากรายงานของธนาคารโลกได้สะท้อนให้เห็นอุปสรรคในการทำธุรกิจซึ่งประกอบไปด้วยระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ยังไม่สมบูรณ์ เช่น การเชื่อมต่อของระบบถนนและรถไฟ เป็นต้น ระบบราชการ ภาระภาษี ระยะเวลาในการจดทะเบียนธุรกิจใหม่ ความล่าช้าและความไม่โปร่งใสในระบบศาล ประเด็นสุดท้าย คือ การสื่อสารภาษาอังกฤษ โดยความรู้ในภาษาอังกฤษจะแตกต่างกันไปตามตามรุ่นอายุคนและอุตสาหกรรม โดยภาคส่วนเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมในฝั่งตะวันตกและตะวันออก จะไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ แต่ภาคส่วนเทคโนโลยีสารสนเทศจะสามารถสื่อสารได้¹⁹⁵ เนื่องจากส่วนใหญ่อยู่ใน Kiev นอกจากนี้ยังมีการใช้ภาษาเยอรมันเป็นทางเลือกในการสื่อสาร เนื่องจากเยอรมนีมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดทางอุตสาหกรรมกับยูเครน ทางด้านคุณภาพประชากร ร้อยละ 70 ของประชากรจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า¹⁹⁶ โดยประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมและการก่อสร้างร้อยละ 32 ในภาคการเกษตรร้อยละ 24 ภาคการสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม ร้อยละ 17 ภาคการขนส่งและการสื่อสาร ร้อยละ 7 ว่างงาน ร้อยละ 3.7¹⁹⁷

โดยสรุปแล้ว จากการประเมินปัจจัยทางเศรษฐกิจของยูเครนภายหลังเป็นอิสระจากสหภาพโซเวียต พบว่ายูเครนได้ผ่านประสบการณ์ในนโยบายทางเศรษฐกิจหลายรูปแบบ ตั้งแต่ต้นนโยบายทางเศรษฐกิจแบบชาตินิยมในสมัยประธานาธิบดีคนแรกคือ Kravchuk และแนวนโยบายทางเศรษฐกิจที่เป็นไปในทิศทางเสรีนิยมมากขึ้นในยุคหลัง ภายใต้ ประธานาธิบดี Kuchma ประธานาธิบดี Yushenko และประธานาธิบดี Yanukovych อย่างไรก็ตามปฏิเสธไม่ได้ว่าการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางการเมืองและการบริหารอยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปะทะกันทางนโยบายที่แตกต่างระหว่างประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรีภายใต้ระบบการบริหารคู่ (dual executive) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รูปแบบการเปิดเสรีและการแปรรูปรัฐวิสาหกิจเป็นต้น รวมถึงบทบาทของชนชั้นนำทางธุรกิจที่มุ่งรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตน

¹⁹⁴ UK Trade & Investment Service, *Overseas Business Risk – Ukraine*, available at <http://www.ukti.gov.uk/export/countries/europe/easterneurope/ukraine/premiumcontent/107713.html>, accessed in 20 July 2011

¹⁹⁵ The Foreign and Commonwealth Office (FCO), *UK Trade & Investment: Doing business in Ukraine* (London: The Foreign and Commonwealth Office, 2010), p.11

¹⁹⁶ _____, *Ukraine: Country Profile* [pdf on-line], available at https://www.schoolofhope.org/guest/elementary/socialstudies/grade3/ukraine_country_profile.pdf, accessed in 20 July 2011

¹⁹⁷ _____, *Ukraine: Country Profile* [pdf on-line], available at https://www.schoolofhope.org/guest/elementary/socialstudies/grade3/ukraine_country_profile.pdf, accessed in 20 July 2011

ประเมินโอกาสในการดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับยูเครนตามปัจจัย CAGE

6.1 ประเมินตัวแบบ CAGE ที่เกี่ยวข้องกับการเปิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของไทย

C-Culture จากปัจจัยทางวัฒนธรรมที่สำคัญ โดยเฉพาะเชื้อชาติและภาษา การที่นักธุรกิจไทยจะเข้าไปบุกเบิกตลาดใหม่แห่งนี้ ต้องคำนึงว่าทางฝั่งตะวันตกและตอนกลางของยูเครนที่มีความเกี่ยวข้องกับมหาอำนาจตะวันตกมาโดยตลอด อาจเปิดรับคนต่างชาติมากกว่าบริเวณตะวันออกและตอนใต้และรัฐอิสระไครเมีย ซึ่งประกอบด้วยชาวรัสเซีย หรือชนเชื้อชาติยูเครนที่ใช้ภาษารัสเซียเป็นภาษาพูดหลัก และมีความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับจักรวรรดิรัสเซียในอดีต ถึงแม้ว่ากลุ่มยูเครนและรัสเซียมีทัศนคติต่อกันค่อนข้างลบ อย่างไรก็ตามทัศนคติดังกล่าวในระดับพลเมืองไม่ได้สร้างความขัดแย้งอันก่อให้เกิดความรุนแรง แต่การตระหนักถึงความแตกต่างทางเชื้อชาติ ภูมิภาค อันส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองก็เป็นสิ่งที่ควรรับรู้สำหรับการมีปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัน

ในเรื่องภาษา ปัจจุบันมีจำนวนคนไทยที่รู้ภาษายูเครนและภาษารัสเซียในระดับที่ใช้การได้จำกัดมาก ซึ่งภาษาหลักที่ยังต้องใช้ในการทำธุรกิจคือภาษารัสเซีย ที่ยังใช้กันอย่างแพร่หลายเพราะถือเป็นภาษาสำคัญในธุรกิจอุตสาหกรรม โดยภาษายูเครนยังใช้กันในท้องถิ่นแต่อาจมีความจำเป็นบ้างในบริเวณฝั่งตะวันตกและตอนกลาง โดยเฉพาะการลงทุนในภาคการเกษตรกรรมและการเพาะปลูกขนาดใหญ่ และความเข้าใจทางสังคมวัฒนธรรมของแรงงานในบริเวณนั้น การใช้ภาษาอังกฤษจะอยู่ในภาคการบริการ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเท่านั้น

A-Administrative จากการประเมินระเบียบทางการบริหาร มรดกทางการเมืองของผู้นำเผด็จการอย่าง Kuchma ยังดำรงอยู่ในระบอบการเมืองของยูเครน อันได้แก่ ประการแรกคืออำนาจเบ็ดเสร็จของประธานาธิบดีที่รัฐธรรมนูญในสมัย Kuchma ถูกย่อนนำมาใช้ในสมัย Yanukovich ประการต่อมาคืออิทธิพลของกลุ่มชนชั้นนำ (Oligarch) ที่มีความมั่งคั่งและมีเส้นสายทางการเมืองตั้งแต่สมัย Kuchma อันได้แก่ กลุ่มนักธุรกิจอุตสาหกรรมทหาร นักธุรกิจทางด้านพลังงาน กลุ่มธุรกิจทางการเงิน และล่าสุดกลุ่มอุตสาหกรรมเหล็ก ซึ่งเติบโตมาจากธุรกิจทางด้าน โครงสร้างพื้นฐานของรัฐ บุคคลเหล่านี้มีการศึกษาสูงและสามารถบริหารกิจการขนาดใหญ่ของยูเครนตั้งแต่สมัยอยู่ภายใต้สหภาพโซเวียตและมีความใกล้ชิดกับสหภาพโซเวียต อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งของขั้วอำนาจต่างๆ ของการเมืองภายใน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม Yanukovich กลุ่ม Yushenko และกลุ่ม Tymoschenko ไม่ถึงขั้นส่งผลกระทบต่อบรรยากาศการลงทุนและประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานยังได้รับการยึดถือที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของนักลงทุน

ปัจจัยทางสายสัมพันธ์ของประเทศภายใต้อาณานิคมและประเทศในอาณัติเดิมของจักรวรรดิรัสเซียและอดีตสหภาพโซเวียต ส่งผลต่อปัญหาการคอร์รัปชันและระบบราชการที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากยุคสังคมนิยม และการที่ประธานาธิบดี Yanukovich ยกเลิกกฎหมายและยุบคณะกรรมาธิการ

ปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน อาจส่งผลกระทบต่อการทุจริตและแสวงหาสินบนจากการประกอบธุรกิจมากยิ่งขึ้น และการที่ระบบกฎหมายและระเบียบในการประกอบธุรกิจที่ไม่ชัดเจนหรือการขาดการเชิญชวนที่มีประสิทธิภาพของหน่วยงานรัฐที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการลงทุน อาจเป็นการสร้างต้นทุนในการทำธุรกรรม ด้วยเหตุนี้บริษัทขนาดเล็กลงและขนาดกลางจึงเสียโอกาสในการทำธุรกิจเนื่องจากไม่สามารถในการแบกรับต้นทุน เพราะต้องเสียเวลาในการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐ ขณะที่โครงสร้างบริษัทที่มีขนาดใหญ่จะได้เปรียบในการติดต่อกับระบบราชการ เพราะสามารถรองรับต้นทุนดังกล่าวได้

G-Geography จากการประเมินระยะห่างทางภูมิศาสตร์ของไทยและยูเครนมีค่อนข้างมาก แต่ที่ตั้งของยูเครนจัดเป็นภูมิศาสตร์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขยายตัวของไทยไปสู่กลุ่มประเทศ CIS อื่นๆ เนื่องจากยูเครนมีชายฝั่งที่ติดกับทะเลดำ และมีท่าเรือ Odessa เป็นศูนย์กลางในการกระจายสินค้าของไทยไปยังประเทศในกลุ่ม CIS และยูเครนได้ประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษ 'Porto-Franco' ขึ้นในบริเวณท่าเรือ Odessa ตั้งแต่ปี 2000 เป็นการขยายการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าที่ทันสมัย ส่งผลให้ท่าเรือ Odessa กลายเป็นท่าเรือที่มีความสำคัญมากขึ้น ดังนั้น ยูเครนจึงถือได้ว่าเป็นประตูการค้าไปสู่ประเทศในกลุ่ม CIS ในขณะเดียวกัน หากพิจารณาว่าไทยก็เป็นประตูการค้าของยูเครนไปสู่อาเซียนได้ ดังนั้นการขยายความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ จึงเป็นโอกาสในการขยายการค้าทั้งในระดับทวิภาคีระหว่างไทยและยูเครน และในระดับภูมิภาคระหว่างอาเซียนและ CIS

E-Economic นักธุรกิจไทยมาจากประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบตลาดที่ก้าวหน้าในเอเชีย ในขณะที่ยูเครนยังอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านเป็นระบบตลาด อย่างไรก็ตามคุณภาพทรัพยากรของยูเครนในด้านบุคลากรและแรงงานค่อนข้างดีเมื่อเทียบกับประเทศ CIS อื่นๆ ประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมและการก่อสร้างเป็นส่วนใหญ่และผู้บริโภคมีรายได้และกำลังซื้อสูง อีกทั้งยูเครนเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาอุตสาหกรรมตามแนวทางของสหภาพโซเวียตในอดีต ในปัจจุบัน แม้จะมีการแข่งขันแย่งชิงอำนาจกันระหว่างสามกลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่ม Yuschenko กลุ่ม Tymoshenko และกลุ่ม Yanukovych แต่ในทางเศรษฐกิจทั้งสามกลุ่มมีแนวโน้มเปิดรับทุนจากต่างชาติคล้ายคลึงกัน

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากการพิจารณาปัจจัยระยะห่างทางวัฒนธรรม ระเบียบการบริหาร ภูมิศาสตร์ และรูปแบบทางเศรษฐกิจ ยูเครนในปัจจุบันถึงแม้ว่าอยู่ภายใต้การบริหารงานของ Yanukovych ที่เอนเอียงไปทางรัสเซียจนถูกมองว่าเสถียรภาพและความสงบทางการเมืองถูกสั่นคลอน ทำให้หลายฝ่ายรวมทั้งภาคเอกชนไทยต้องจับตามองอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตามปัจจัยทางตัวผู้นำไม่ได้ทำให้เกิดความเสี่ยงในปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ เพราะนโยบายทางเศรษฐกิจและการเปิดรับทุนจากภายนอกไม่ได้เปลี่ยนแปลง อีกทั้งรัฐบาล Yanukovych สามารถทำให้การเจริญเติบโตของยูเครนกลับมาอยู่ในสภาวะที่เป็นบวก ในขณะที่

ประเทศอื่นในยุโรปกำลังเข้าใกล้สู่ภาวะล้มละลาย สิ่งทีภาคเอกชนไทยต้องตระหนักคือปัญหาการรับพื้นที่
เรือร้างในยูเครนและอาจมีแนวโน้มเลวลงจากการยกเลิกกฎหมายการปราบปรามคอร์ปชั่นและยุบ
คณะกรรมการปราบปรามคอร์ปชั่น นอกจากนั้นควรเข้าใจปัญหาการแบ่งแยกทางวัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ใน
การประกอบธุรกิจในภูมิภาคที่แตกต่างกัน โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1) ระยะเวลาในความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศสามารถสร้างความคุ้นเคยทางวัฒนธรรม
ร่วมกัน และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในระยะยาวอาจนำมาสู่การจัดตั้งสถาบันและองค์กรในกิจกรรมทาง
เศรษฐกิจข้ามพรมแดน การดำเนินการในลักษณะสถาบัน อาจทำให้การปรับตัวทางวัฒนธรรมเกิดได้ง่าย
ซึ่งในปัจจุบันไทยและยูเครนได้เริ่มมีข้อตกลงทางการค้าระหว่างกันบ้าง ดังนั้นการสนับสนุนการ
แลกเปลี่ยนและพบปะทั้งในภาครัฐบาล และการแลกเปลี่ยนกันระหว่างสภาพหอการค้าและอุตสาหกรรมของ
ทั้งสองประเทศอาจทำให้พัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและลดความแตกต่างระหว่างกันได้

2) ประเด็นการโฆษณาอาจเป็นปัจจัยกระตุ้นสำคัญและเกี่ยวพันกับปัจจัยทางวัฒนธรรม วัฒนธรรม
การบริโภคของชาวยูเครนได้รับอิทธิพลจากการโฆษณา เนื่องจากตลาดภายในยูเครนยังเป็นตลาดใหม่ ที่
ผู้บริโภคยังคงขาดประสบการณ์ในการใช้สินค้า ดังนั้นความสามารถทางการโฆษณาในระดับมืออาชีพมี
ความจำเป็น โดยพึงสอดคล้องกับปัจจัยทางวัฒนธรรม อันได้แก่ กระบวนการสร้างชาติยูเครน
(Ukrainisation) และสลายความเป็นรัสเซีย (De-russification) ที่ปะทะกับความพยายามที่จะหวนคืนสู่
รัสเซีย (Nostalgic/ Sovietophile) ที่แตกต่างกันไปตามรสนิยมผู้บริโภคในภูมิภาคที่แตกต่างกัน ภาคเอกชน
ไทยในยูเครนควรศึกษาวิจัยถึงอุปสงค์ของผู้บริโภคให้ชัดเจน นอกจากนั้นเนื้อหาของโฆษณาจะต้อง
สอดคล้องต่ออุดมการณ์ของรัฐและผู้มีอำนาจรัฐ เพื่อหลีกเลี่ยงอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจ

3) การเข้าไปลงทุนทำธุรกิจในยูเครนจำเป็นต้องคำนึงถึงธุรกิจอุตสาหกรรมที่มีความอ่อนไหว ซึ่ง
เมื่อพิจารณาขีดความสามารถของนักลงทุนไทยในปัจจุบัน จะประกอบด้วย 1) การทำเกษตรกรรมและปศุ
สัตว์ที่อาจส่งผลกระทบต่อการใช้งานขนาดใหญ่ โดยเฉพาะทางฝั่งตะวันตกและตอนกลางซึ่งเป็นที่ราบ
ส่วนใหญ่ของประเทศเพราะจะเกี่ยวเนื่องกับกฎหมายแรงงานที่สลับซับซ้อน 2) การประกอบอุตสาหกรรม
ขับเคลื่อนกับกลุ่มผลประโยชน์ขนาดใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มธุรกิจพลังงาน เหล็ก และ ภาคธนาคาร ที่
เกี่ยวพันกับชนชั้นนำภายในประเทศ ธุรกิจลักษณะนี้ควรเป็นการร่วมลงทุนมากกว่าการประกอบกิจการ
อย่างเต็มรูปแบบ 3) การประกอบอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและมีข้อจำกัดตาม
ลักษณะเฉพาะทางภูมิศาสตร์ เพราะปัจจัยดังกล่าวภาคเอกชนไทยอาจไม่คุ้นเคย อีกทั้งถึงแม้ว่ายูเครนจะเป็น
ดินแดนที่อุดมสมบูรณ์แต่ประสบกับภัยธรรมชาติบ่อยครั้ง 4) การประกอบอุตสาหกรรมอื่นๆ อาทิ
อุตสาหกรรมที่ต้องการการลงทุนขนาดใหญ่ อุตสาหกรรมเดียวกันกับที่รัฐเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ หรือส่งผล
กระทบต่อความมั่นคงของชาติ ธุรกิจอุตสาหกรรมข้างต้นอาจถูกแทรกแซงโดยรัฐบาลยูเครนได้

4) การประกอบธุรกิจในยุคนี้มีข้อพึงระวังได้แก่ ก) อุปสรรคในการแสวงหาทำเลในการลงทุน การจดทะเบียนซื้อการค้า และการดำเนินการขออนุญาตก่อสร้าง ที่สร้างต้นทุนและความซับซ้อนแก่ผู้ลงทุน ข) ความไม่ชัดเจนในข้อกำหนดระหว่างกฎหมายที่เกี่ยวกับการพาณิชย์และกฎหมายที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีทางการค้าและการสร้างระบบตลาดที่มีความขัดแย้งกัน ดังนั้นการเลือกตีความกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐยังไม่ได้มาตรฐาน ค) กฎหมายที่ว่าด้วยการถือหุ้นขาดกลไกที่สำคัญในการปกป้องสิทธิแก่ผู้ถือหุ้นขนาดเล็ก ง) อุปสรรคจากระบบของส่วนลดภาษีมูลค่าเพิ่มแก่ผู้ส่งออก โดยต้องใช้บริษัทที่ปรึกษาที่คิดค่าธรรมเนียมถึงร้อยละ 25 ถึง 30 ของเงินภาษีที่คืน เพื่อเร่งการยื่นขอคืนภาษี จ) กระบวนการอนุมัติการนำเข้าสินค้าของยูเครนจะไม่ยอมรับการประกันมาตรฐานจากประเทศคู่ค้าหรือกระบวนการที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยการนำเข้าจะมีกระบวนการอีกชั้นในการรับรองสินค้า ซึ่งสร้างต้นทุนทางเวลาและค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นแก่ผู้นำเข้า

5) จากความห่างไกลทางภูมิศาสตร์ สินค้าที่นอกจากตรงกับความต้องการของผู้บริโภคและอุปโภคในยูเครนจะต้องเป็นสินค้าที่ไม่เน่าเสียง่ายหรือมีน้ำหนักเบาและราคาสูง (high value-to-weight/bulk) ซึ่งได้แก่อาหารกระป๋องและกึ่งสำเร็จรูป ซึ่งการขยายตัวของตลาดผู้บริโภคในยูเครนและการขยายตัวของตลาดสินค้าอาหารถึงห้าหมื่นล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งการค้าส่งคิดเป็นร้อยละ 70 ขณะที่การค้าปลีกมีเพียงร้อยละ 30¹⁹⁸ โดยสินค้าอาหารกระป๋องมีส่วนแบ่งในตลาดมากที่สุด¹⁹⁹ นอกจากนั้นธุรกิจตลาดสินค้าปลีกและร้านสรรพสินค้าก็เป็นธุรกิจที่น่าสนใจ

¹⁹⁸ CFC Consulting Company, *Economic overview*, available at <http://www.ukraine-arabia.ae/economy>, accessed in 20 July 2011

¹⁹⁹ CFC Consulting Company 2011

บรรณานุกรม

- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. 2544 ข้อมูลการค้าระหว่างไทย-ยูเครน.
[http://www.dtn.go.th/vtl_upload_file//1250752695625/ukraine_trade\(%E0%B8%AA.%E0%B8%84.09\).doc](http://www.dtn.go.th/vtl_upload_file//1250752695625/ukraine_trade(%E0%B8%AA.%E0%B8%84.09).doc). (สืบค้น 20 ธันวาคม 2554).
- คมชัดลึก. 2012. ยุโรปหนาวตายกว่า80คน-ยูเครนหนักสุด
<http://www.komchadluek.net/detail/20120202/121908.html>. (accessed February 2, 2012).
- จิตติภัทร พูนขำ. 2551. พลังงานกับอำนาจ : ความสัมพันธ์ต่างประเทศระหว่างรัสเซียกับสหภาพยุโรป.
วารสารสังคมศาสตร์ 39(1) : 33-76.
- นอม ชอมสกี. 2544 *อเมริกาอเมริกาอเมริกา วิพากษ์นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา*, ผู้แปล
ภักวดี วีระภาสพงษ์ กรุงเทพฯ, มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ณัฐนันท์ คุณมาศ. 2551. พาหระดในการปกป้องสินค้าเกษตรไทยไปยังสหภาพยุโรป. เอกสาร
ประกอบการประชุมรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 10 (3-4 ธันวาคม 2551),
คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง. 2555. สถิติการเดินทางเข้าออกจำแนกตามสัญชาติและประเภทการตรวจลง
ตรา. <http://www.immigration.co.th> (สืบค้น 20 มกราคม 2555).
- Aerosvit Ukrainian Airline. 2012 <http://global.aerosvit.com/eng.html#geo2|eng>. (accessed
January 14, 2012).
- Agricultural and Agri-Food Canada. 2007. Fish and Seafood Sector-Profile-Ukraine
<http://www.ats.agr.gc.ca/eur/4523-eng.htm>. (accessed February 1, 2012).
- Almond, Gabriel and Sidney Verba. 1963. *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy
in Five Nations*. New York, Princeton.
- Alvarez-Rivera, Manuel. 2007 Ukraine holds an early parliamentary election.
<http://globaleconomydoesmatter.blogspot.com/2007/09/ukraine-holds-early-parliamentary.html>. (accessed July 20, 2011).
- Anderson, Benedict. 1991. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of
Nationalism*. London, Verso.
- Aslund, Anders. 2009. *How Ukraine became a market economy and democracy*. Washington
DC, Peterson Institute for International Economics.

- Aslund, Anders. 2008. Leonid Kuchma Built a Prosperous Ukraine. *Moscow Times* August 28,
- Aslund, Anders. 2009. Ukraine Above the Rest in Crisis Management. *Moscow Times*. April 22
- Barrington, Lowell W., and Erik S. Herron. 2004. One Ukraine or Many? Regionalism in Ukraine and Its Political Consequences. *Nationalities Papers* 32 (1): 61.
- Barrington, Lowell, and Regina Faranda. 2009. Reexamining Region, Ethnicity, and Language in Ukraine. *Post Soviet Affairs* 25 (3): 236-238.
- Bergsten, C. Fred. 2009. *How Ukraine became a market economy and democracy in Anders Aslund*. Washington DC, Peterson Institute for International Economics.
- Britannica Encyclopedia. 2011 Ukraine. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/612921/Ukraine/30109/Transportation-and-telecommunications>. (accessed July 20, 2011).
- Caspian factor. 2011. Eurasia Canal Project Postponed. <http://www.casfactor.com/en/main/135.html>. (accessed January 13, 2012).
- CFC Consulting, 2009. Economic overview. <http://www.ukraine-arabia.ae/economy>. (accessed July 20, 2011).
- CIA World FACTBOOK. 2012. Europe: Ukraine. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html>. (accessed January 13, 2012).
- Climatetemp. 2011. Ukraine Climate Guide to the Average Weather & Temperatures with Graphs Elucidating Sunshine and Rainfall Data & Information about Wind Speeds & Humidity. <http://www.climatetemp.info/ukraine/#imperial>. (accessed January 31, 2012).
- Embassy of Ukraine in the Kingdom of Thailand. 2009. Trade and economic relations: status and perspectives. <http://www.mfa.gov.ua/thailand/en/6742.htm>. (accessed July 20, 2011).
- Epstein, Rachel A., and Ulrich Sedelmeier. (eds). 2009. *International Influence Beyond Conditionality: Postcommunist Europe after EU enlargement*. London, Routledge.
- EUFA. 2011. Euro 2012. <http://www.uefa.com/uefaeuro/>. (accessed January 14, 2012).
- European Commission. 2011. *Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2010 Country Report on Ukraine*. Brussels, European Union.
- European Forum. 2010. Ukraine Country Update. <http://www.europeanforum.net/country/Ukraine> (accessed July 20, 2011).
- Foreign and Commonwealth Office (FCO). 2010. *UK Trade & Investment: Doing business in*

- Ukraine*. London, Foreign and Commonwealth Office.
- Friedman, Thomas L. 2005. *The World is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century*. New York, Farrar Straus and Giroux.
- Fukuyama, Francis. 1992. *The End of History and The Last Man*. New York, Free Press.
- Ghemawat, Pankaj. 2007. *Redefining Global Strategy: Crossing Borders in a World Where Differences Still Matter*. Boston, Massachusetts.
- Ghemawat, Pankaj. 2009. *Strategy and the Business Landscape*. 3rd ed. New Jersey, Prentice Hall.
- Global Green Business. 2009. Investments in Ukraine: Waste Management and Environment. <http://www.ukraine-4e.com/.../EcologyUkraine/Presentation>. (accessed January 14, 2012)
- Helbig, Adriana, Oksana Buranbaeva, and Vanja Mladineo. 2009. *Culture and Customs of Ukraine*. Westport, Connecticut, Greenwood Press.
- Hinton, Hugh. 2008. Explaining Policy Choices in Transition Economies: Models of Economic Policy in Ukraine. Department of Political Science and Public Administration The University of Toledo
- International Foundation for Electoral System. 2010. IFES Election Guide: Country Profile – Ukraine. <http://www.electionguide.org/country.php?ID=223> (accessed July 20, 2011)
- Khrestin, Igor. 2002. Constructing a Common Ukrainian Identity: An Empirical Study. Honor Projects. Paper 18. http://digitalcommons.iwu.edu/polisci_honproj/18. (accessed July 20, 2011)
- Kosivart. 2004. Ukraine. Geographic-situation. <http://www.kosivart.com/eng/index.cfm/do/ukraine> (accessed January 14, 2012)
- Kravchuk, Robert S. 2002. *Ukrainian Political Economy: The First Ten Years*. New York: Palgrave Macmillan
- Kulyk, Volodymyr. 2001. The Politics of Ethnicity in Post-Soviet Ukraine: Beyond Brubaker [pdf on-line]. <http://ipiend.gov.ua/uploads/docs/Kulyk-JUS-2001.pdf>. (accessed July 20, 2011).
- Kunnamas, Natthanan. 2008. Old, New and Scare Protectionisms: Thailand's Agricultural Exports to the EU. Unpublished Ph.D. thesis, University of Leeds.
- Kuzio, Taras. 2009. *Democratic Revolution in Ukraine: From Kuchmagate to Orange*

- Revolution*. (ed.) London, Routledge.
- Kuzio, Taras. 2005. Kyiv Divided on How Far to Go with Re-Privatization. *Eurasian Daily Monitor*, 92(2)
- Kuzio, Taras. 2002. National Identity and Democratic Transition in Post-Soviet Ukraine and Belarus: A Theoretical and Comparative Perspective. *Eastern European Perspective*, 4(15).
- Kuzio, Taras. 2010. Populism in Ukraine in a Comparative European Context. *Problems of Post-Communism*, 57(6), pp. 3–18.
- Kuzio, Taras. 2011. Viktor Yanukovich: The First 100 Days, Back to the Past, But What's the Rush? *Demokratizatsiya*, 18(3), pp.208-218
- Lafeber, Walter. 1993. Inevitable Revolutions: The United States in Central America, 2nd edition New York and London, W.W. Norton and Company.
- Leshchenko, Serhly. 2008. *Ukrainska Pravda*.September 5,2008
- National Security Research Division. 2007. Encouraging Trade and Foreign Direct Investment in Ukraine. http://www.rand.org/pubs/monographs/2007/RAND_MG673.pdf. (accessed July 20, 2011).
- Pirie, Paul S.. 1996. National Identity and Politics In Southern and Eastern Ukraine. *Europe-Asia Studies* 48 (7).
- Polese, Abel. 2009. Privatization, Marketization and the Private-Public Dichotomy, the Limits of Post-Socialist Transitions: Some Lessons from Ukraine (1991-2009). University of Edinburgh.
- Radio Free Europe. 2010. Flooding Hits Ukraine and Belarus http://www.rferl.org/content/Flooding_Hits_Ukraine_Belarus/1990695.html. (accessed January 13, 2012).
- Regions of Ukraine. 2011. Primary subdivisions. <http://www.statoids.com/uua.html>. (accessed February 1, 2012).
- Reuters. 2008. Dangerous floods devastate Ukraine and Romania. <http://www.reuters.com/article/2008/07/27/us-weather-ukraine-idUSL744222420080727>. (accessed January, 13 2012).
- Rodgers, Peter. 2006. Understanding Regionalism and the Politics of Identity in Ukraine's

- Eastern Borderlands. *Nationalities Papers* 34 (2).
- Sangwan, Sunanda. 1999. Advertising in Emerging Markets: Consumer Attitudes in Ukraine [pdf on-line]. <http://openarchive.cbs.dk/bitstream/handle/10398/6522/wp11.pdf?sequence=1>, accessed July 20, 2011.
- Shulman, Stephen. 2001. The cultural foundations of Ukrainian national identity. *Ethnic and Racial studies* 22(6).
- Shulman, Stephen. 2005. National Identity and Public Support for Political and Economic Support in Ukraine. *Slavic Review* 64 (1): 63.
- Smith, Anthony, D. 1986. *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford, Basil Blackwell.
- State Environmental Protection Administration (SEPA). 2012. <http://toptenthailand.com/>. (accessed January 14, 2012).
- Sushko, Oleksandr, and Olena Prystayko. 2008. *Ukraine in Nation in Transit 2008*. (ed) Jeannette Goehring, Budapest, Freedom House.
- The Coming Crisis. 2011. 4.1 Magnitude Earthquake UKRAINE - 2nd Oct 2011. <http://thecomingcrisis.blogspot.com/2011/10/41-magnitude-earthquake-ukraine-2nd-oct.html>. (accessed January 13, 2012).
- The Economist. 2007. A Bear at the Throat. *The Economist*, April 14, 55.
- The Hague Academic Coalition. 2009. Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine): A Commentary. <http://www.haguejusticeportal.net/eCache/DEF/10/407.html>. (accessed January 14, 2012).
- The Ukrainian Metal. 2011. Ukrainian Metal Blog. <http://metalukraine2010.blogspot.com/> (accessed January 14, 2012).
- Tryukraine. 2010. Bureaucracy in Ukraine, Russia, and the Former USSR. <http://www.tryukraine.com/society/bureaucracy.shtml>. (accessed July 20, 2011).
- Tryukraine. 2003. Ukraine's Geography, Nature, Climate, and Demographics. <http://www.tryukraine.com/info/nature.shtml>. (accessed January 14, 2012)
- UEFA. 2012. Euro 2012. <http://www.uefa.com/uefaeuro/>. (accessed January 14, 2012).
- Ukraine business. 2012, Warsaw Stock Exchange Expects Five Ukrainian IPOs in 2012. <http://www.ukrainebusiness.com.ua/news/4918.html>. (accessed February 24, 2012).
- Ukraine Channel. 2009. Healing Powers of Saki's Mud. <http://www.ukraine.com/blog/healing->

- powers-of-sakis-mud. (accessed February, 1 2012).
- Ukrainetrek, 2007. Natural resources of Ukraine.
<http://ukrainetrek.com/about-ukraine-nature/ukraine-natural-resources>. (accessed February 2, 2012).
- Ukrainian.ca. 2011. Earthquake to strike in Ukraine like in Haiti.
<http://www.ukrainians.ca/society/7560-earthquake-to-strike-in-ukraine-like-in-haiti.html>. (accessed January, 14 2012).
- UK Trade and Investment Service.2010. Overseas Business Risk – Ukraine.
<http://www.ukti.gov.uk/export/countries/europe/easterneurope/ukraine/premiumcontent/107713.html>. (accessed July 20, 2011).
- UNDP. 2011. How Ukrainian municipalities can cope with solid waste management problems – round table agenda in Ivano-Frankivsk. <http://www.undp.org.ua/en/media/44-local-development-and-human-security/965-how-ukrainian-municipalities-can-cope-with-solid-waste-management-problems--round-table-agenda-in-ivano-frankivsk>. (accessed January, 14 2012).
- Vollmer, Bastian et al. 2009. *Ukraine Country and Research Areas Report*. Kiev, Centre on Migration, Policy and Society (COMPAS).
- Weatheronline. 1999. Ukraine weather.
<http://www.weatheronline.co.uk/reports/climate/Ukraine.htm>. (accessed January 31, 2012).
- Woehrel, Steven. 2012. Ukraine: Current Issues and U.S. Policy.congressional Research Service
- World Bank. 2005. *Ukraine's Trade Policy: A Strategy for Integration into Global Trade* Washington D.C., World Bank.
- World-geographics. 2012. Ukraine. <http://www.world-geographics.com/europe/ukraine/>. (accessed January 14, 2012).
- Zhurzhenko, Tatiana. 2002. Language Politics in Contemporary Ukraine: Nationalism and Identity Formation and Questionable Returns, .A. Bove ed, Vienna, IWM Junior Visiting Fellow Conferences, Vol.12.

ประวัติผู้วิจัย

จบการศึกษารัฐศาสตรบัณฑิตสาขาการระหว่างประเทศและภาษาเยอรมัน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง เหรียญทอง ทุนภูมิพลฯ) ในพ.ศ. 2539 ปริญญาโท สาขาการวิเคราะห์นโยบาย (วิชาเอกการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศ) จาก National Graduate Institute for Policy Studies ประเทศญี่ปุ่น ในพ.ศ.2541 ต่อมาศึกษาปริญญาโทสาขาการเมืองยุโรป (วิชาเอกนโยบายสาธารณะสหภาพยุโรป) มหาวิทยาลัยลิคส์ สหราชอาณาจักร ในพ.ศ.2544 และปริญญาเอกสาขาการเมืองและการระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยเดียวกัน ในพ.ศ.2551 เข้าเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ 2 มกราคม พ.ศ.2545 จนถึงปัจจุบัน และปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการศูนย์ยุโรปศึกษาฝ่ายสิ่งพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย